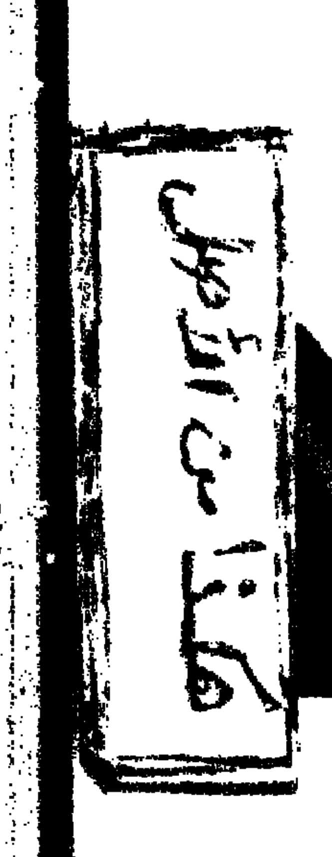
מעריב
סופשבוע
ט' בכסלו, תשמ"ט 18.11.1988

המבחנה של
טים אלוני

מדינה בכבלים – חבלי לידה   ארמונות האוויר של אגד
האגרוף החרדי הולם: רק לא בשבת

מנהטן. הדור החדש של מזגנים מפוצלים.

כאשר משלבים אנשי הנדסה מעולים, מחקר מעמיק ומתוחכם ויכולת טכנולוגית גבוהה במיוחד - זו בדיוק התוצאה. מנהטן.
מזגן חדשני ומשוכלל אשר פותח דור חדש בעידן המזגנים המפוצלים. פעולה חרישית, פיזור אוויר אופטימלי, לוח בקרה מואר ועיצוב מרהיב - הם רק ההתחלה.
עכשיו גם אתה יכול מזגן. מנהטן.

מנהטן בחורף - לחימום זול יותר, יעיל יותר, נעים יותר!

לחיצת כפתור - ונגמר הקור. אין הכנות, אין ריחות - בטיחותי לחלוטין ולא פחות חשוב - אין בזבוז: במחקר שהתבצע קבע משרד האנרגיה כי השימוש במזגן הוא החסכוני ביותר (יעילות כפולה ויותר מאשר חימום חשמלי).

מנהטן בחורף - כי את הקיץ הבא כבר תתחיל עם מזגן!

זוכר את הקיץ האחרון? את החום האדיר, את ההיסטריה הגדולה לא פחות? השנה כדאי לך להיות חכם. כדאי לך ללמוד מהנסיון. מנהטן בחורף, באספקה מהירה ובמחירי מבצע נוחים במיוחד, כדי שכבר עכשיו יתחיל הקיץ הנעים שלך!

מנהטן בחורף - עם הייעוץ והשרות הטובים ביותר!

איזה דגם מתאים לך ביותר? מה המיקום הטוב ביותר בבית? יועצי ההנדסה המנוסים של תדיראן ישמחו להגיע לביתך ולייעץ לך בכל נושאי המיזוג. ושוב - זוהי רק ההתחלה. השרות האמין והמסור של תדיראן, החברה המובילה במכירת מזגנים בישראל, ילווה אותך לאורך כל הדרך. כן, גם אתה תוכל להיות שקט במיוחד. ממש כמו המזגן החדש שלך...

מנהטן בחורף - ואתה מבטיח את המחיר לפני הפיחות הצפוי - ומשלם ב-8 תשלומים שקליים במחיר סופי (לפי מחירון 1.7.88)

ועכשיו, גם אתה תוכל להרשות לעצמך את המזגן הטוב ביותר. קנה היום מזגן מנהטן, הבטח לעצמך מחיר סופי בשקלים לפני הפיחות הצפוי, ושלם ב-8 תשלומים שקליים במחיר סופי.

שי חינם! שעון תקע לתכנות זמני הפעלה וחסכון בחשמל.
לקונים בתשלום לפקודת תדיראן

MANHATTAN
הדור החדש של מזגנים מפוצלים

תדיראן
מזגן היצוא הנמכר ביותר בישראל

להשיג בסניפי תדיראן: ת"א 03-5420304, חיפה 04-748756, ירושלים באמצעות אלרם 02-783221, ב"ש 057-36561, ב"שקם", סולור, קו-אום (אלקטרוליין)

צרפת
במשביר לצרכן
20.11.-25.11.88

אלפי מוצרים בלעדיים
- אופנה • לבני נשים וגברים • תמרוקים
- אביזרי אופנה • כלי בית • צעצועים
- מוצרי חשמל • מוצרי ספורט • מזוודות

הנחות עד 25%

וגם מקבלים מתנה
צעיף או ספל או מאפרה

הצעה מיוחדת
כלי בית צרפתיים 10% הנחה + 20% הנחה

ועוד 3 ימי מוצר

הנחות על כל המבחר מוצרי האיכות St Michael MARKS & SPENCER

יום המוצר	יום המוצר	יום המוצר
יום ראשון 20.11.88	יום שני 21.11.88	יום שלישי 22.11.88
ג'קטים, מעילי צמר, מעילי גשם לנשים וגברים	סריגים לנשים גברים וילדים	שמלות, חצאיות לנשים וילדות
20% הנחה	20% הנחה	20% הנחה

לשבוע בלבד סט חמישיות תחתוני נשים בשלל צבעים במקום 32.90 רק 21.90

St Michael MARKS & SPENCER

פרסום רשות

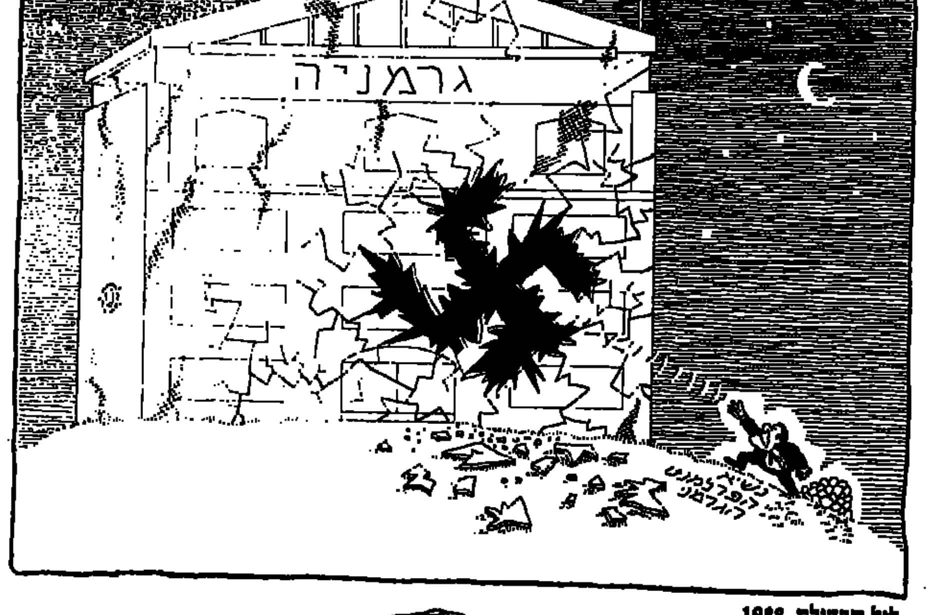
סופשבוע

ט' בכסלו, תשמ"ט 18.11.1988

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

בשער: ששה ילדי המבחנה של ניסים אלוני — הנעורים והאגדה. כתבה בעמוד 24.
צילום: ראובן קסטרו

רענן לוריא

ליל הבדולח, 1988

"אנא התכבדו בסיגאר"!

פניה ארצי, קריאת חיים

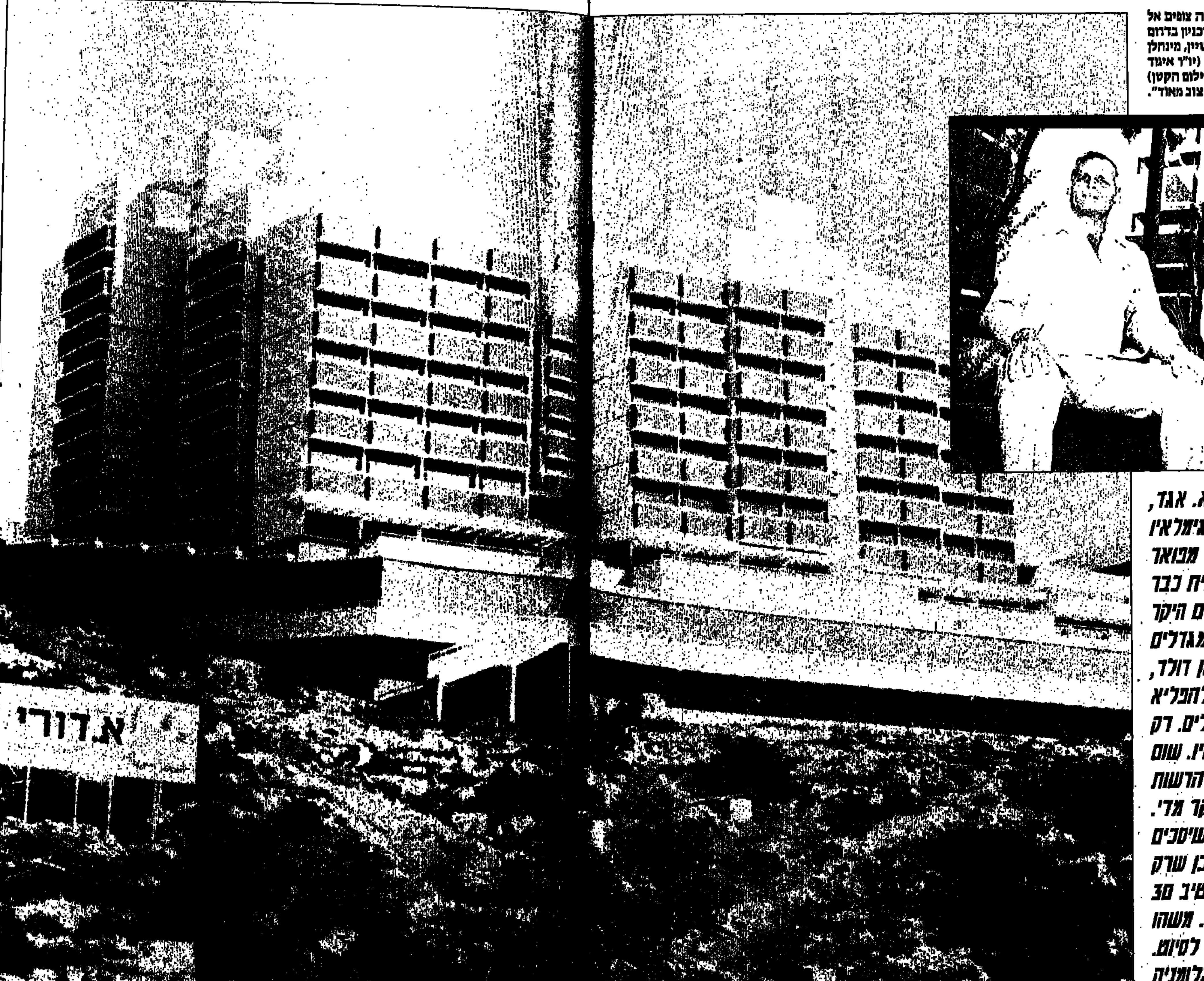
הרב צבי גלסנר: כתרים

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

ארמונות האוויר של אגד

בהתחלה הכל נראה נפלא. אגד, המוביל הבטוח, מקים לגימלאיו על הכרמל בית אבות מפואר שיביא כבוד לזיקנתם. הבית כבר עומד. כנראה בית הרפאים היקר ביותר בארץ. שלושה מגדלים שעלות הקמתם 30 מליון דולר, עם דירות מצויידות להפליא ומיתקנים סופר־משוכללים. רק דיירים אין. הם גם לא יהיו. שום גימלאי של אגד לא יוכל להרשות לעצמו להתגורר שם. זה יקר מדי. וטרם נמצא המשקיע שיסכים לקנות את הפיל הלבן שרק אחזקתו עולה לקואופרטיב 30 אלף ש"ח בחודש. משהו השתבש. החלום נהפך לסיוט. תכנון לא חכם? מגלומניה משתוללת? בינתיים הכסף ממשיך לזרום.

מאת עמוס לבב
צילומים: דורון הורוביץ

מגדלי בית האבות של אגד בחיפה צופים אל עמק זבולון בצפון וקרית הטכניון בדרום (בצילום הגדול); אריה ברונשטיין, מינהלן הבית (משופם) ויוסקה חררי (יו"ר איגוד הגימלאים של אגד, משמאל בצילום הקטן) בחצר הבניין: "עצוב, עצוב מאוד".

בניין מפואר, בית הגימלאים של אגד בחיפה. 23 אלף מ"ר גדלו, 11 דונם שטחו, 30 מליון דולר עלותו. אבל היכן הגימלאים?

שלושה מגדלים בבית האבות של אגד בנוה שאנן בחיפה. במגדל האחד – 123 דירות, 93 מהן בנות שני חדרים, 31 – בנות חדר וחצי. במגדל השני יש קפיטריה, מספרה, מדור רפואי עם מרפאה לרופא וחדר טיפולים לאחות, בית מרקחת, חדר אוכל לעובדים, חדר אוכל לדיירים, אולם אירועים ל־150 איש, חניון תחתון וחניון עליון, בריכה מקורה מחוממת וג'קוזי לצידה, חדר ספורט מצוייד כהלכה, חדר משחקים, חדר וידאו, אולם קולנוע ומרכז בקרה ממוחשב. אבל הדיירים, היכן הדיירים?

כל המגדלים מחוברים ביניהם במינהרות מקורות, 2000 מ"ר של שטיחים ממתינים כדי שיגלגלו אותם מקיר אל קיר. מערכת וידאו במעגל סגור צופה על כל המנסה להיכנס, ומערכת ממוחשבת אמורה לרשום את זמן קריאתו של הדייר לאחות, נושא תלונתו וזמן בואה אליו. המטבח המצוייד היטב עומד נוצץ וממתין לסועדים. בית חולים סיעודי כמעט מושלם. שמירה מתבצעת 24 שעות ביממה. בכל דירה יש ארונות קיר ומטבח שמצוייד בכיריים חשמליות, תנור ומקרר. אבל הגימלאים אינם, ר"ו 11 אנשי האחזקה הסובבים בקומפלקס האדיר נבלעים בתוכו, כמעט אינם נראים.

30 אלף שקלים לחודש משלם אגד עבור אחזקת המונומנט שאין לו אח ורע בארץ, וכנראה גם לא במזרח התיכון. רק הגימלאים אינם.

לא שאין מועמדים לאיכלוס בית־האבות שישה־כוכבים שאגד הקים לגימלאיו. יש ויש. אלא שהעניינים הסתבכו ועתה מנסה אגד למכור את הפרוייקט, אולם קונים אין. ישנם מתעניינים, ברובם משקיעי חוץ. אך כאשר הם שומעים שהמחיר הוא 25־30 מליון דולר, שדמי הכניסה לגמלאי אמורים להיות 130 אלף דולר, ודמי האחזקה החודשיים 2500 שקלים – הם מיד מרימים רגליים. הם לא יכנסו לפרוייקט שפשיטת הרגל שלו מובטחת מראש. מה הם, אגד?

אבל אגד נכנס גם נכנס לפרוייקט השאפתני. בתחילה, כמו כל חלום, הכל נראה טוב מאוד. "הרעיון של בית האבות נולד על רקע המציאות הישראלית, שבה אין ולא יהיה פתרון נאות לבעיית גיל הזהב, הן בתחום מגורים לעצמאים, הן בתחום הסעודי", מסביר יוסקה חררי, היום יו"ר איגוד הגימלאים של אגד ובעבר יו"ר המזכירות ויו"ר אגף הכספים. "במשך שנים רבות רכש 'אגד' לחבריו הפנסיונרים מקומות מראש ב'משען', כדי להבטיח להם מגורים וטיפול לעת זקנה".

(המשך בעמוד הבא)

יוסקה הררי, יו"ר איגוד הגימלאים: "בכל פינה כאן תמצא טיפת דם שלי, בכל קרן זווית – דמעה שלי".

אריה ברונשטיין, מינהל הבית: "אם חיפול החלטה חיובית – תוך שלושה חודשים אפשר לאכלס את המקום".

(המשך מהעמוד הקודם)

אבל המוביל הלאומי הוא לא רק כלי תעבורתי אדיר. הוא גם אידאולוגיה. האגודה היא צורת חיים. אגד מעורב בחיי היום־יום של חבריו ועובדיו ומציע להם הרבה מעבר למה שמציע מקום עבודה ממוצע אחר. כך הקים הקואופרטיב קרן חינוך תיכון לילדי החברים, שנהפכה לקרן חינוך על תיכוני מאז הונהג חינוך תיכון חינם; כך הוקמה רשת קייטנות מפוארת לילדי העובדים.

וכך גם בנושא הגימלאים: "חשנו במחוייבות כלפי אותם חברים שיצאו לגימלאות, ורצינו לספק להם מגורים עם תכנים, ומיטה סעודית לאלה שיזדקקו לכך", מסביר יוסקה הררי.

מה שתוקם מעל חניון אגד בנוה שאנן, צופה אל נופו הקסום של עמק זבולון בצפון וקרית הטכניון בדרום, היה אמור להיות רק "סיפתח" לרשת של שלושה בתי אבות לגימלאי אגד. סיור במבנים המפוארים, המשוכללים והמתוחכמים מעורר את המחשבה כי אם אכן היה יוצא הפרוייקט אל הפועל, היה הנהג יורד מן ההגה עם הגיעו לגיל הפרישה ובין לילה משנה לחלוטין את אורח חייו. פאר כזה טרם נראה בארץ.

התוכנית הגרנדיוזית החלה להתגלגל עוד בתחילת שנות השבעים. יוסקה הררי היה אז יו"ר אגף הכספים. "ניסינו למצוא מוסד שנסגר, בית חולים או בית ספר, ולהפכו לבית אבות", הוא נזכר. מוסד כזה לא נמצא, ואז, בשנת 1980, הוחלט לבנות הכל, מהמסד עד הטפחות. עיריית חיפה שמעה על החיפושים שאגד מנהל, והציעה להנהלתו שטח טרשי מרהיב עין בשיפולי הכרמל, בואך נוה שאנן. העירייה הציעה את הקרקע היקרה ללא תשלום, אך תנאי אחד העמידה: גם תושבי חיפה שאינם חברי אגד יוכלו להנות מהמיטות הסעודיות. אגד הציע 10% מהמיטות. העירייה דרשה יותר. הוסכם על שליש.

נחתם חוזה בין העירייה לבין חברה חדשה שהוקמה לצורך זה – "אגד בתי גימלאים בע"מ". 50% ממניות השליטה היו בידי אגד, 40% בידי קרן הגימלאות של אגד ו־10% בידי "נצב"א" (נכסי צאן ברזל אגד), חברת נכסים של חברי הקואופרטיב.

בטכס הנחת אבן הפינה נדחפו רבים לחתום על מגילת היסוד הקבורה אי שם במעמקי הבטון היצוק. באותם ימים יפים איש לא שיער לעצמו שגם 30 מליון דולר ייקברו שם, בצד המגילה. היום מנסים רבים מהחותמים, האבות המייסדים, להתנער מאחריותם להחלטה שהעמיסה על החברה נטל כבד כל כך. "בית גימלאי 'אגד' הוא התגשמות חלום בן שנים רבות", אמר אז שלמה לוין, יו"ר המזכירות. "זוהי התגשמותו היפה של רעיון השיתוף שביסוד החברה השיתופית – שיתוף מלא ואמיתי לאורך כל הדרך, שיש עמו גישה אנושית, חמה ואוהבת, שיתוף שהוא מעבר לשיקולי פרנסה בלבד".

עתה העביר שלמה לוין את ההחלטה למכור את החלום, ואת נימוקיו נביא בהמשך. המבקר כבית גימלאי אגד בחיפה עומד משתאה מול הפאר, ההידור, התחכום והתכנון המדוקדק, ואינו יכול להמנע מהשוואה – פני אגד כפני המדינה: כאן גם פה ניבעו בקיעים ברעיון השיתוף, באגודה כמו במדינה מתנפץ החלום. נהגי האוטובוסים מתפכחים כמו כולנו מרעיונות מגלומניים ועומדים מול המציאות: אזרחים הרוצים לחיות כמו עשירים במדינה ענייה, נהגי אוטובוס ששואפים לחיות כמו לורדים ולא כמו פנסיונרים.

יוסקה הררי חולק על ענין המגלומניה. הוא טוען בעקשנות כי פקידי ממשלה שמו מקלות בגלגלי בית הגימלאים. אין לו ספק, ליו"ר איגוד הגימלאים, כי אלמלא הביורוקרטים, היה היום הבניין שוקק חיים, פנסיונרים מאושרים היו משתכשכים בבריכה או רוכצים בג'קוזי, ובית החולים הסעודי המשוכלל היה מטפל במסירות הן בגימלאי אגד והן בתושבי חיפה.

"בשנת 1986, כאשר הבניין היה כבר בשלבי בנייה מתקדמים, התנגד האוצר להשקעות כספיות של 'אגד' בפרוייקט", מסביר יוסקה הררי. "לכן מכר 'אגד' את מניותיו לקרן הגימלאות".

אך זה היה רק אות לתחילת שורת התלאות שניחתו על הפרוייקט בזו אחר זו. הבניין היה בבר גמור, למעט המחלקה הסיעודית שרק קומה אחת שלה (מתוך שלוש) הושלמה. פתאום גילה מישהו בעירייה כי העירייה יצאה מהעיסקה "פראיירית". יוסקה הררי טוען שמשרד הפנים לא אישר לעירייה "לרוץ" הלאה עם הפרוייקט. בעירייה אומרים שפרצה מחלוקת בינה לבין הקואופרטיב לגבי מספרם של תושבי חיפה שיזכו להנות מהפרוייקט כולו. "היינו המומים", נזכר יוסקה הררי בתחושתו כאשר מהעירייה הודיעו לו שעל פי פרשנות יועציה 30% מהפרוייקט כולו אמור לעמוד לזכות תושבי חיפה, ולא רק 30% מהמיטות הסיעודיות.

הבנייה הופסקה. צרה נוספת ניחתה פתאום מכיוון בית האבות הספרדי הסמוך, שהנהלתו הוציאה צו מניעה נגד המשך בניית האגף הסיעודי, בטענה שהוא מסתיר לדייריה את הנוף.

"השתוממנו", שב ואומר יוסקה הררי. "הצענו לעירייה חלופה: תביאו שמאי שיעריך את הקרקע, נשלם לכם בעבורה ונסגור עניין. חשבנו שלכם חשוב שתושבי העיר יזכו בעוד מיטות סעודיות, אבל אם אתם מתעקשים – הבה נגמור כך".

השמאים אכן באו, מדדו ובדקו, וקבעו כי הקרקע שווה 1.2 מליון דולר. שמעון רוריק הוא סגן ראש עיריית חיפה. הוא לא השיב לפניית "מעריב" בעניין זה. יתכן שהסיבה לכך טמונה בדבריו התגיגיים של שלמה לוין בעת חנוכת הפרוייקט: "ברכה ותודה מיוחדות שלוחות לחברנו שמעון רוריק, שסייע בהשגת הקרקע ואיפשר את מימוש הקמת הבית". שמעון רוריק, האיש של אגד בעירייה, הוא גימלאי של החברה.

אבל דובר העירייה כן הגיב, וכה אמר: "הם לא יכולים לומר עתה שהפרוייקט הסתבך בגללנו. הם לא העריכו נכונה שמדובר בפרוייקט אדיר. הם פשוט קפצו מעל לפופיק. הנסיון לתלות את הקולר לכשלון הנושא בעירייה – פשוט מגוחך. עיריית חיפה לא תוותר בקלות על כספי ציבור".

וכך עומד לו שם, על הצוק, בניין שישה כוכבים, עם מטבחים מצויידים היטב, מרכז וידאו, חניון עליון, חניון תחתון, מערכות בקרה ממוחשבות, מנועים ענקיים שיש להפעילם מן ייהודו, 11 מעליות הוממות,

(המשך בעמוד 32)

פניה ארצי בגינתה בדגניה: "הפריחה המשוגעת היתה תשובתי הנכונה למוות". (צילום: בני גלזר)

פניה ארצי, אמנית החיים

כאשר פניה ארצי מדגניה א' מצמצמת את הופעות המוות בחייה לאינוונטר, היא לועגת לכוונותיו. כאילו אמרה לו: כבר הוכחת לי שאתה הוודאות היחידה. בתי נאנסה ונרצחה, אמי התאבדה, בני הטייס נפל, אהובי תלה את עצמו. אבל יותר ממה שאני לומדת ממך על המוות, אני לומדת ממך על החיים. וכאשר מצמצמת פניה את המוות לרשימה, היא מעליכה את המוות עד מוות. שכן פניה היא מיחידות הסגולה השומעות את קריאת החיים כמו קריאת מצפון: להשתמש בחיים, להיענות לקריאה.

מאת שרית פוקס

זו דרכה של פניה ארצי, אמנית החיים, להמית את המוות. מיד כפתח פגישתנו היא מושיטה לי את רשימת מתיה, כרוניקת אבידותיה. מרצח בתה מירה ב־1951 ועד התאבדות אהוב לבה חיים ב־1987. היא עושה זאת בלא דחילו ורחימו. לפניה בת השמונים ואחת לחיים חלקות וחיוך אירוני עתיק. אבלה הדור ומתריס. מיד אני מזהה בה את הכופרת המאמינה, ויני, גיבורת מחזהו של בקט "אח הימים היפים". וכה אומרת ויני השקועה עד צוואר בתוך ערימת חול של גרגרי הזמן האוזלים: "איך אפשר להאריך את הכל־יכול אם לא לצחוק איתו יחד על ההתחכמויות הלא־מוצלחות שלו".

כאשר פניה מצמצמת את הופעות המוות בחייה, את נסיונותיו להמיתה, לאינוונטר, היא לועגת לכוונותיו. כאילו אמרה לו: כבר הוכחת לי כי אתה הוודאות היחידה, כי אתה הסוף הסופי. בתי נחנקה, אמי התאבדה, בני נפל, אהובי התאבד. אבל יותר ממה שאני לומדת ממך על המוות, אני לומדת ממך על החיים. כאשר מצמצמת פניה את המוות לרשימה היא הופכת אותו לקבלן קטן או מבולתניק. פניה מעליכה את המוות עד מוות.

"את מבינה, המוות רודף אחרי, הוא רוצה להפוך אותי למת־חי. הוא רוצה להכניע אותי", אומרת לי פניה. אך ככל שהמוות דוחק בה הוא בעצם מדרבן אותה להאזין לקריאת החיים המוגברת בצל ודאות המוות. פניה הופכת את המוות מתוצאה לסיבה, סיבת קיומה. שכן פניה ארצי היא מאותן יחידות סגולה השומעות את קריאת החיים כמו קריאת מצפון: להשתמש בחיים, להיענות לקריאה. אף שזהותה מהולה בתודעת הארץ, כזהות דגניה א', ניתקו שיחתנו מן המקום ומשום כך שכחתי לציין כי אנחנו יושבות בדגניה, וכי לפניה היה גן־עדן קטן בגינת ביתה. תמניות ואנ־גוף מטורפות, לוע־ארי כפול מקומת אדם. היא שכנעה את הדליות לפרוח פעמיים בשנה. אמרו שהיא מכשפת את האדמה באצבעותיה הירוקות. "הפריחה המשוגעת היתה תשובתי הנכונה למוות.

"כל חיי אני אוספת כוח לגבור על המוות בכוח היצירה. 12 שנים ציירתי על האדמה, אבל עכשיו... את יודעת, אחרת לבוא בשנה תמימה. עד לפני שנה הדברתי את הזקנה. פעם יצאה שכנתי, מרים זינגר, אל מול גינתי ואמרה: 'אני כבר לא צריכה למות. אני בגן־עדן כבר הייתי'".

אבל עכשיו רגליה של הנערה הנצחית מתקשות

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

ללכת, זו שביום־הולדתה ה־70 כתב לה עמוס עוז מכתב מחאה: "אבל זה פשוט לא ייתכן, איך זה אפשרי, כותבים עליך שמלאו לך 70. הלא אנחנו פשוט לא מסכימים לעלילות כאלה. את? 70? הלהט, האנרגיה, התלהבות הנעורים, אהבת האישים והספרים, כוח ההסתכלות וכוח הקריאה וכוח הארגון – כל אלה, האמנם הם שייכים לבחורה בת 70?".

גופה של פניה החל לספוג את החולי של חיים, אהובה, עוד בחייו. היא העתיקה אל עצמה את סימני מותו, כשגסס מפארקינסון. רגליה דאבו, ראתה בקשי, קולה לא נשמע. הם קשרו ביניהם ברית, פניה ארצי וחיים ארד – כי זה מהם אשר יחלה באופן המנוול את גופו ומעליב את קיומו, יסתייע באהוב לבו כדי למות. הם ראו את החיים כוכות, לא כתוכה. חיים היה צעיר ממנה בעשר שנים, ומשום כך התנתה איתו פניה: שלא תעז למות לפני, שלא תעז לעזוב אותי גם אתה.

התנאי לא התקיים. גופו הלך ודעך מאז פציעתו האנושה במלחמת השחרור עד למחלת פארקינסון. כיוון שנטל כ־30 כדורים ביום, לא הצליח להיפטר מחייו באמצעות כדורים שלקח. ופניה שהבטיחה, לא הצליחה לקיים. הוא הפסיק לאכול, קיווה להעלם, ולא נעלם. יום אחד החליטה לשכנעו לאכול, ספק עורמה להציל את חייו, ספק עורמה לספק לו את מותו, ואמרה: אם לא תאכל ותתחזק לא תוכל אפילו למות. חיים האביס עצמו, עמד על רגליו, הלך לחדרו בכוח חרש אחרון – ותלה את עצמו.

כל חייה ממליכה פניה את שכלה על לבה כדי לשרור. הפעם התמוטט המנגנון: "החוזה בינינו היה מבוסס על התבוני, ולפתע נחשפתי לרגש. נחשפתי גם לאפשרות שכל חיי, אלה שנותרו לי, אהיה המומה מכך שסילקתי את חיים במו ידי. ועדיין חשתי שנתתי את הסכמתי בחתימת החוזה. שסיפקתי את המפתח".

אחרי שתלה את עצמו התגלתה בפניה, לראשונה בחייה, סרבנות להיות סלע. רגליה הכואבות ושבר במותנית, והגינה הצטמקה לגידולי פרא. "תגידי, איך אחיה החורף בלי אמנון ותמר", שואלת אותי פניה ואין להוציא מכלל אפשרות שבעוד דקות אחדות כבר יצהלו פניה בזכרון איזה רומן עתיק ונסער באופן דוסטויבסקאי משנות ה־20 לחייה.

חיים הפראי, פורק העול, איש פגוע בגופו, אוהב מרתכים וטיולים עם פניה אהובתו, חגיגת יצרים לשניהם. חיים היה איש בטחון בקיבוצו, אפיקס. בעל חוש מיוחד לעלות על עקבותיהם של גנבים קטנים, פייטר מקומי, אימת רבים, שריף ללא מערב פרוע. יותר משהיה מקובל בקיבוצו, התחבר עם כרואים, צ'רקסים, ודרוזים. בקיבוץ התלוצצו על חשבונו וקראו לו פושטק. עלם חמודות, קראה לו פניה. הוא התהדר בפניה שיוכל להתחרות בשלמה המלך בכמות המאהבות שהיו לו. הוא היה בן 60, היא היתה בת 70. "ואני קטפתי את פרי נסיונותיו היצריים. אוי", אומרת פניה, "ומה יגיד הכון־טון הקיבוצי? מילא, למה את נפשי מותר לי לחשוף, אבל לספר שהיה לי סיפוק בחיי אהבה גופניים, אסור לי? למה קוראים לכך פורנוגרפיה? הרי חיי הגוף שלי הם חלק מחיי הנפש שלי. תדעי לך, אני בער שוויון זכויות לכל אברי הגוף".

"את יודעת מה ההבדל בין אהבה ראשונה לאהבה מאוחרת?", שואלת אותי פניה, "כאהבה הראשונה אתה נרקיסיסט, כל־כך מלא את עצמך שאתה מצפה לראות באהובך את עצמך. אתה אוהב את אהבתך ולא את בן זוגך. אהבה מאוחרת עולה לאין שיעור על אהבה ראשונה. היא צומחת על גבי נסיון חיים, ביקורת עצמית, אכזבות וכשלונות, ובה מתגלית הנכונות לספק את אהובך לפני שתספק את עצמך. זו חרוות הנתינה אשר ידעתי בעשור האחרון של חיי".

לא, פניה ארצי אינה מניה שוחט. לא כאותה אשה־גבר שנרתמה בעלייה השניה אל ארץ ישראל, מחוקת את נשיותה, צווארון לכן נוקשה מזדקר מעל חולצתה. לא, פניה היא חלוצה קוקטית וגנדרנית, בת העלייה הרביעית, ממשיכה יותר ממגשימה. מעולם לא מחקה עצמה מפני כלליות הרעיון. תמיד היתה בקשר עם יצריה, קשובה לאחריותה כלפי החיים. בימיה המאוחרים, כשנפוצו הרעיונות האקזיסטנציאליסטים, היתה פניה פתוחה לקלוט את קאמי ואת סארטר. נכון,

פניה ויואל ארצי וילדיהם מירה, יצחק (אקי) ורוני בצילום מהימים ההם (שמאל), ופורטרטים של אקי ומירה ז"ל (למטה).

היא הכתה בעוז בפטיש וריסקה סלעים כשנסלל הכביש מחיפה להר כרמל. היא אכלה עגבניות עם אורז ותפוזים וכתום יום מאושר של חצץ רקדה עם חברותיה עד עלות השחר ושבה לעבודה. קראו לזה התרוממות רוח. היא אף נסעה, אחרי שנולדה בתה מירה, לחו"ל, בשליחות "החלוץ". אבל ככל שנעשה המוות ודאי יותר בחייה, התערערו מעט האמיתות הכלליות, הפומביות.

כאשר מגישה לי פניה את רשימת מתיה היא בעצם אומרת: זו תעודת הזהות שלי. מתי, הם אני. ומי

"בכל פעם שהייתי בוכה, משתוללת, שוקעת במרה שחורה או אפאתיה, גברו כוחות החיים. הייתי אוספת אותם כמתוך מיסתורין".

היתה פניה כל חייה? "עד גיל 45, עד שמירה נרצחה, הייתי אחת מ־99. את יודעת, אצ"ג אמר פעם כי מבין כל מאה – רק איש אחד הוא יוצא דופן, והשאר אחידים".

"האם אפשר לומר שהמוות עיצב את אישיותך?", אני שואלת את פניה. היא אינה נועצת בי מבט מזועזע. היא פשוט אומרת: "כן". ועוד: "עד גיל 45 הייתי כזאת, את יודעת, לא לגמרי בתלם אך גם לא מחוצה לו. ניסיתי ליצור שינויים בתוך מסגרות... נו, בחורה רגילה, שום דבר מיוחד".

היא חייתה לצידו של יואל ארצי, ממייסדי "המשביר המרכזי", "תנובה". עסקן מצטיין המכלה מחוץ לדגניה כל ימות השבוע ומגיע לקראת סופו. פניה גידלה את ילדיהם. "חשבתי שאשה צריכה לגדל בעל כמו את ילדיה. לתת לו לבטא כל מה שטמון בו. עד שהייתי בת 50 לא ידעתי שהוא מעריך אותי. פתאום ביום הולדתי הוא קם ודיבר עלי טובות. נדהמתי. ההגמוניה במשפחה היתה אצלו".

שנה אחת בחייהם המשותפים התרצה ארצי לחזור למשק. פניה היתה מאושרת אך ארצי הלך והתקדר. ממנהל גדול למנהל חשבונות קטן. פניה הבינה שבעלה הולך לאיבוד ועליו לעזוב שוב את דגניה. היתה אסיפה, כולם דיברו נגד עזיבתו, עד שקמה פניה והסבירה לקהל כי בעלה אומלל, וכי שנים שעבר מחוץ למשק גדעו את שורשיו בדגניה והוא הולך למות. היתה שתיקה ארוכה ויושב ראש האסיפה אמר: אין ברירה, מה עוד שארצי חשוב למדינה.

"אני עשיתי מה שסברתי שנכון לעשות, אך השריטה היתה עמוקה. בעלי טוען שהוא אוהב אותי, אך כל זה מותנה בכך שהוא ירגיש טוב? היכן האהבה? נפגעתי עמוקות, אבל נשאתי את הכאב עד שחלה במחלת לב. יצאתי להיות איתו במשך חצי שנה בחולון, ואז מוסרות שונים לחצו שנישאר בעיר. יסדרו לנו בית וימלאו את כל מחסורנו. ארצי ענה בשלילה. כאבתי את תגובתו. הוא הרי מזמן התייאש מהקבוצה, אך לא היה לו אומץ לחיות על פי אמונתו מפני שמה יגידו. הוא לא חי את חייו בשלמות, הוא היה אנוס. וכך, חצי שנה קרעתי עצמי מדגניה כדי להיות איתו. הוא כלל לא הרגיש איזה משבר עובר עלי בשעה שהיה עלי לחזור לקיבוץ וכל המקומות שבהם רציתי להשתלב היו תפוסים. כתום ששת החודשים הוא ליווה אותי הביתה, אמר לי שלום וחזר לעבודה. חשבתי לעצמי: האיש מסוגל לחשוב רק על עצמו".

מפגשיה של פניה עם המוות הרחיבו את הכרתה ואת דרישותיה. "האסונות גילו בי כוחות לא מצויים. המוות הוא תוק חיי ומשמעותם. בכל פעם שהייתי בוכה, משתוללת, שוקעת במרה שחורה או אפאתיה, גברו כוחות החיים. הייתי אוספת אותם כמתוך מיסתורין. אחרי שאקי שלי נפל במלחמת ששת הימים, אני זוכרת שהיה חורף ואני ארגנתי תג ספרותי בגלי כנרת. התעקשתי לבוא וגם פתחתי בדברים, והרגשתי את התרוממות הרוח. חשתי את כוחי־לרומם אנשים. הרי יכולתי לבכות, להכות את ראשי בכותל. הרי החזקתי את מפעל התוגים לספרות בידי, וידעתי שאם אשמוט כנפיים אעשה להם עוול. זה נתן לי כוח. כן, מחוייבות היא המלה. אני חושבת שבגרותו של אדם מתבטאת בכך שהוא חש אחראי לרגשותיהם של אנשים קרובים.

"אני יודעת שבהתנהגותי, בדיבורי, אני מעוררת רגשות. אני אחראית להם, והם בעלי כוח. אנשים מתקשים להבין מדוע אני מקפידה בלבושי, עושה תסרוקת. זה מפני שאני רוצה לשמור על אותה צורה של פניה שהם רגילים אליה. הרי אני אחראית לשלמות נפשם, עלי להראות להם שאני שולטת במצב, שנשארתי אותה 'אני' אחרי כל נסיונות הגורל. כשקרה לי האסון האחרון בדיוק קבלתי את שתילי העונה. קראתי לבתי רוני שתעזור לי לשתול. הייתי מלאת התפעמות, רציתי שיראו שאני ממשיכה בגבורה. אבל כנראה שהתנכרתי למוות, וילזלתי בו, ושילמתי מחיר. חליתי. ככר לא היו לי כוחות. נתפסתי לשולה. הנה, השיר הזה הוא עלי", אומרת לי פניה ומושיטה את שירה של דליה רביקוביץ "אפילו סלעים נשברים".

פניה ארצי לא היתה אם טבעית, היא אומרת. לפני שהיתה אם היתה אשה. גברים רבים התאהבו בה, הנה גם קלמן שתמונתו מופיעה באלבומה, "בעל הלסת הבטהובנית", היא קוראת לו. בימי סלילת הכביש מחיפה להר כרמל התפתחה ביניהם ידידות של טולים ושיחות, ופניה המהפכנית חשבה כי יחסים בין גבר לאשה צריכים להיות טהורים ויפים. מגע פיזי? נשיקות? מי צריך ומי יכול.

פניה וקלמן הבטיחו זה לזו כי אם אחד משניהם יתאהב הוא ימהר להתוודות על כך באוזני רעהו. במשך חודש ימים סיפר לה קלמן בהתרגשות על האשה המופלאה שפגש, עד שאמרה לו: נו, אז תביא אותה, אני רוצה להכיר אותה. הם קבעו פגישה. קלמן הגיע עם מראה והציב אותה מול פניה. פניה, שעכשיו נהרת, התנפלה אז על קלמן: מי הרשה לך להתאהב בי? הרי אנחנו ידידים! היא חציעה שייפרדו, כי הרגשות אינם דו־סטריים, וקלמן לא הסכים. ופה מעירה פניה בגיחוך: "הו, הו, פה למדתי מה זה גבר. גבר לא יכול לתאר לעצמו שהוא מאוהב ואינו מוצא חן בעיני האשה. הוא התעקש ואמר: זה לא יכול להיות! את עוד תאהבי אותי! הוא בא למשפחתי להתחנף, אולי יעזרו לו לכבוש את לבי". קלמן ירד מן הארץ ונעלמו עקבותיו.

לבסוף נישאה לארצי, היפוכו של הגבר הרגנייתי הטיפוסי. הם אהבו, היא אומרת, לטייל בבית הקברות. כי היה שם קריר.

אמור, אמהות אינסטינקטיבית לא היתה בה. פניה ארצי אומרת כי היתה בה מין שנאת ילדים לאחר שהתמסרה במשך שנים לטיפול באחיה הקטנים. היא לא רצתה להיעשות אמא. כשהיתה מירה בתה בת ארבע, נסעה מטעם "החלוץ הצעיר" לפולין, לנסות להקל על היהודים שם, אלה ששהו במצוקה הכשרה וכמהו לעלות ארצה, את זמן המתנה. הרי היתה זו תקופת "הספר הלבן".

"שנתיים", אומרת פניה, וקולה מבשר רעות, "שנתיים לא באתי לראות את ילדתי. כששבתי מצאתי אותה בת שש. נפתחה הדלת, הופיע פרח חמוד, התיישב עלי ואמר: אמאל'ה! אמאל'ה! ומיהר לצאת החוצה כעבור דקותיים. אז הבנתי כי אני צריכה לכבוש מחדש את הבת שלי, ואז, רק אז, התעורר בי הרגש האמהי. היום איני מבינה איך יכולתי לעשות דבר כזה, להשאיר ילדה לבדה, כשאביה נמצא רוב הזמן מחוץ לבית. כן, היינו תנועה ענייה, היתה משימה". ופניה משתתקת.

על פי הכרוניקה העיתונאית נחנקה מירה ארצי על חוף טבריה בליל סערה נוראה, בשנת 1952. מי שהורשע ברצח היה חיים שמחון, בן זוגה שנעזב על ידה, רס"ר הבסיס בו שרתה, שהתאהב במירה. שעה שניגש לנזוף בה על הסמל הבלתי מצוחצח שעל כובעה.

שמחון נדון לשבע שנות מאסר בעוון הריגה, ונחון על ידי נשיא המדינה כעבור ארבע שנים. זריקות היפנו־אנליטיות, שהן זריקות אמת, הוזרקו לו בבית־חולים טלביה על־ידי ד"ר הנס וינין, והן שהוציאו את שמחון לחופשי. יומיים אחרי פרשת הזריקה, עתיד שמחון לספר, צחק בלי הרף. תופעת לוואי לאירוע גופני ונפשי שפרטיו אינם ידועים עד היום. ועדיין לא הוכחה אשמתו של נאשם אחר, אף שהיה מועמד אחר לחנוק את מירה באותו ליל סערה, בעל בית קפה בטבריה שם ישבה מירה ארצי בחברת נהג ב"סולל בונה", קאופמן שמו, שעה שנכנס שמחון וראה אותם. מירה יצאה עם שמחון החוצה.

שמחון עתיד לספר כי סערת חושים, אותה לא ניתן היה לבטל ביניהם, התעוררה שוב באותו ערב, ומשום כך יצאה עמו, אולי לקבוע את חידוש יחסיהם. שמחון ידע מדוע החליטה מירה להיפרד ממנו. אביה, יואל ארצי, התנגד ליחסים, ומירה – שהיתה קשורה מאוד לאביה – בחרה באב ולא באהוב.

מה קרה באותו לילה שבו יצאו מירה ושמחון מבית הקפה? שמחון טוען כי עצר סמוך לבית הקפה עם חבר שנהג בטנדר שמנועו כבה לפתע. הם חיפשו עזרה. שעה שהתבודד לרגע עם מירה, הצליח חברו להתניע את הטנדר, ושמחון טוען כי הוא הצטרף אליו ולא ראה עוד את מירה.

"מירה היתה בת המחזור הראשון של החיילות בארץ. דפוסי חיול נשים החלו אז להתגבש. היא היתה מאושרת בצבא ופגשה בבחור הזה, בשמחון, שהיה סמל הגבריות. את יודעת, יש בעדות המזרח מן אבירות כזאת, אבל זוהי רק מסיכה, שהרי איש עדות המזרח אינו מתאר לעצמו שהאשה יכולה לקבוע כמו גבר. הם התידדו. הוא סיפר לי שהיא לימדה אותו לקרוא ספר, לשמוע מוסיקה, להביט בתמונה. הוא נתן לה את גבריותו, הוא לימד אותה את הוויית העולם. הוא אמר לי: אנו זוג אידאלי. אני התיידדתי איתו. היינו משוחחים, היינו רוקדים ואלס ופוקס־טרוט. את – הוא

"בגרותו של אדם מתבטאת בכך שהוא חש אחראי לרגשותיהם של אנשים קרובים. בהתנהגותי, בדיבורי, אני מעוררת רגשות. אני אחראית להם, והם בעלי כוח".

היה רקדן נהדר, לרקוד אתו היה תענוג. כשהייתי רוקדת איתו הרגשתי שאני בידיו של גבר. אבל עתיד בדגניה לא נשקף לו. לא היה אז אצלנו אף אחד מעדות המזרח. לא היה לו סיכוי להשתלב בדגניה.

"מירה מאוד אהבה אותו. אבל היא היתה שייכת לדור הראשון שנולד בדגניה וגבר שם, והזיקה שלה אל הראשונים היתה חזקה. המחשבה לעזוב את דגניה היתה בשבילה רעיון פראי. והיא גם אהבה את אבא שלה, שהיה בשבילה אוטוריטה מכרעת. ארצי אמנם לא נתן מסר ברור, אבל היה ברור שהוא התנגד. מירה הרגישה שאינה יכולה לעשות את זה לאבא שלה, ושמחון התקשה להשלים. הוא המשיך לבוא, וזה היה קשה לה. היא ניסתה להתקשר עם בחורים אחרים. כשהיו מציעים לה לנסוע לטבריה, לאכול דגים, היא הסכימה. וכך קרה ששמחון ראה אותה עם מישהו אחר, לקח אותה הצידה, ומירה לא חזרה יותר".

באורח מוזר מצטלבות נקודות ציון בחייה הפרטיים של פניה עם צמתים היסטוריים בחיי המדינה. הרצח של בתה היה סנסציה. "לפני־כן לא היה דבר כזה בארץ. הכל היה בחיתולים, צעיר כל־כך, טהור. מישהו מהגדולים אמר פעם – הלוואי שנהיה עם נורמלי ככל העמים, שיהיו לנו רוצחים ואנסים משלנו. מירה היתה המקרה הראשון.

"בשנה הראשונה אחרי־כן ארצי מנע ממני כל מגע עם עתון שדיווח על הרצח. הייתי כבערפל. רק כעבור שש שנים התעוררה לפתע הפרשה והתחלתי לקרוא את פרטי הפרטים. אז התעוררו הזעם והייסורים, ואני נכנסתי למבוך. פתאום הרגשתי שלא אוכל להמשיך. יצאתי עם הסינר לגופי בואכה לטבריה, הלכתי לאורך חוף הכנרת וחשבתי: פניה, איך גומרים עם זה? הרי אמא שלך כבר הטביעה את עצמה בכנרת, ואת לא בלתי אשמה. כשאמא איבדה את כושר הדיבור שלה לא יצרנו לה פינה משלה. טילטלנו אותה בינינו, האחים והאחיות, ככדור. חשבתי ללכת בדרכה, התבוננתי בכנרת ודמיינתי כמה פשוט זה יהיה: נכנסים ולא יוצאים. לבסוף גבר כוח החיים. הפגישו אותי עם פסיכיאטר, נעזרתי בחברה טובה, ושחזרתי בחברתה במשך שעות את רגשותי מאז הרצח". כאשר השתחרר שמחון מן הכלא ביקש לפגוש בהוריה של מירה, אך ארצי סירב.

פניה היתה רוצה לסיים את חייה בידיעה שאין עליה לאבד אימון בבני אדם. שאדם רגיל, מלא חיים, חמים, לא היה מסוגל לרצוח את בתה. לא מכבר ניסה דן מרגלית, שבמשך שנים ליווה את פרשת הרצח כעתונאי, להפגיש בינה לבין שמחון. היא שקלה, כמעט התפתתה, ולבסוף כתבה לדן מרגלית: "אולי בעוד כמה שנים אגיע למדרגה שאוכל להתמלא מחילה ולהושיט יד סולחת למי שידיו קיפדו את חיי בתי". דירוג יכולת ההתעלות האנושית טבוע בדמה מאז הלכה שבי אחרי החסידות עוד בהיותה ילדה בעיר ברויסק. היא סירבה ללכת לבית הכנסת של אביה החרדי והלכה בכוחות עצמה לשטיבל. "לעבוד את אלוהים בשמחה", היא אומרת היום.

העבר בחיי פניה אינו מוקד געגועים אלא כוח מדרבן אל תוך העתיד. "נעשיתי עבד לאדמה, איזה שעבוד מאושר. הפרחים דיברו אלי ואני נכנעתי להם. מה שמייחד את חיי הוא שכני אדם צעירים חולמים ומתכננים, עד שהמציאות הורסת הכל. ואילו אצלי, כשחשבתי על הארץ, ראיתי עצמי ברמות חקלאית – ולא הייתי. והנה דווקא עכשיו, כשמרכז הכובד בקיבוץ עובר לתעשייה, אני מגשימה את חלומי. החיים לא שינו אצלי את השאיפה היסודית".

אפשר שפניה ארצי היא הגורדוניסטית האחרונה בינינו. גורדוניסטית ברוח הנכונה: דתה היא דת האדם ולא דת האדמה. היא תופשת את האדמה כחיבור עם כוחות היצירה העולמיים וגילוי האדם לעצמו. פניה אומרת: "מקום שם יש יצירה אין מקום לניוון. שם יש מגע עם הנמצא". גורדון אמר: "ביצירה האדם חי אל תוך העולם, וכל העולם חי לתוך האדם".

אקי, יצחק ארצי, בנה של פניה, הלך אל מותו זמן לא רב אחרי מלחמת ששת הימים. "כשפרצה מלחמת ששת הימים אקי עוד היה פצוע. הוא ניצל מאווירון בוער ושבר את ידיו. שעה וחצי זחל עם ידיו השבורות. כשפרצה המלחמה הרופא עוד לא הרשה לו לחזור לטוס. הוא עבר על הקרקע, וכל הזמן נקפו מצפונו על שעלה למדינה מיליונים ואינו מסוגל להשתתף במלחמה. הוא נדבר עם חבריו שיקראו לו אם תהיה טיסה מבצעית למצרים. וזה מה שקרה. היתה שבת, אני זוכרת שהוא הרכיב כוננית לאשתו. אני הייתי שם. אפילו לא נפרדנו. הוא היה כל־כך מאושר שקראו לו. הנה, את רואה, מה שהתחלנו בו נמשך – הצמידות הזאת למשהו שמחוצה לאדם. להיות מלח הארץ. להקריב את החיים. עכשיו זה נראה לי אבסורד. הבן שלי היה בכלל צריך להיהרג אך לולא אבסורד כזה האם היינו מתקיימים?"

פניה ספרה לבנה במלים נשגבות. היא כתבה בקובץ "ברורכס" (לחברי האיחוד שנפלו במערכה): "זכות אחת ניתנה לנו: להיות גאים על חייהם ועל מותם של יקירינו. הכי לא חיו את חייהם החד־פעמיים מעל ומעבר לעצמם? הכי לא חיו את חייהם האישיים כשליחות לאומית?".

אני שואלת את פניה אם היתה כותבת כך את הדברים היום, האם היתה סופדת לבנה מיספד של גיבור לאומי? והיא משיבה: "אז עוד הייתי חדורת פאתוס. עכשיו הפאתוס עבר מן העולם. אז עוד לא היתה המלחמה הבלתי נחוצה הזאת, מלחמת לבנון. אז

(המשך בעמוד 20)

רק לא בשבת

האגרוף החרדי הולם שוב – מכיוון בלתי צפוי: הכיס. הוועדה למען השבת עובדת קשה לגלות את כל בעלי העסקים שלטענתה פועלים בשבת. אלה – לא חשוב אם כל חטאם בהנפת ברוזי פרסומת או העסקת עובדי תחזוקה – נכנסים מיד לרשימה השחורה של החרם החרדי. וחרם חרדי פירושו אובדן לקוחות. זה מתחיל במכתבי איום מעודנים ונגמר בכל דבר, מנתק מוחלט ועד התרפסות מושלמת. ככה נפסלו חברות צמר ומזגנים, מעבדות צילום ואפילו אגד.

מאת יצחק בן־חורין
צילם: ראובן קסטרו

הרב צבי גלסנר אינו שובת מול קולנוע "היכל" בפתח־תקוה, גם לא משליך אבנים בכביש רמות בירושלים. עד כמה שהדברים תלויים בו, החרדים אינם צריכים לצעוק "שאבעס". שהחילונים יצעקו "גוועאלד". המלחמה שלו פשוטה ויעילה להפליא: הוא יוצא מתחום השבת שלו ומכה את החילונים בכיסיהם. אצלו זה לא הולך באבנים ובאלימות. הכל בדרכי נועם. מכתבי האיום מנוסחים בעדינות. פגישות ההבהרה הן סמל לתרבות השיחה. חיוך שובב נסוך על פניו של הליטאי השחור והחביב.

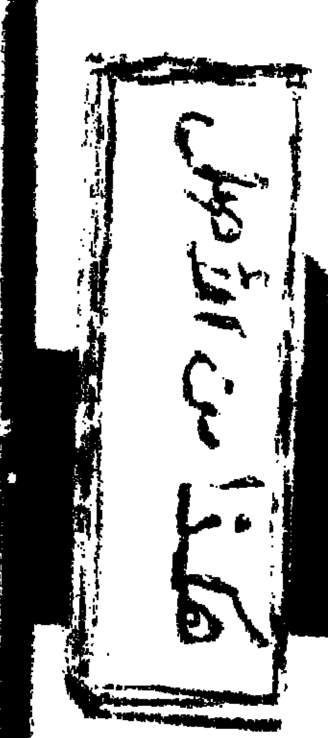
הוא אחד מאלה המהלכים בימים אלה אימים על הציבור החילוני, בעקבות "המהפך החרדי" בקלפי. גלסנר, בן 39, לא חיכה לבחירות. ממשרד צנוע ברחוב צרדי (וילקומירר) בבני־ברק, שני חדרים, מכונת צילום, מפת הארץ עליה נעוצות סיכות כבמטה קרב – משם הוא מנהל כמה שנים את המאבק נגד מפעלים מחללי שבת באמצעות חרם כלכלי – "החרם החרדי".

בראיון שנתן ל"מעריב" לפני כשנה והתבטא שהמדינה זה "לא ביג־דיל", אבל עכשיו אחרי שהדמוקרטיה של המדינה הציונית נתנה לחרדים כוח לביג־דיל, הוא אומר במתקשפתיים: "מה שמנחה אותנו זו הדמוקרטיה בהתגלמותה. הכוח של הציבור הדתי בארץ לא בא לידי ביטוי. אנחנו מתנגדים לכפיה דתית אבל גם לכפיה אנטי־דתית. אנשים התרגלו שלדתיים יש ארבעה מנדטים בכנסת ורמת הדרישות שלהם בהתאם וכל מה שמעבר לזה הוא כפיה. היות שהציבור הדתי עצום והציבור האנטי־דתי הוא מזערי – אנחנו נותנים לכוחות השוק לשחק".

משחק של כוחות השוק, רוצה לומר משחק לפי הכללים של הוועדה למען השבת והפעלת "חרם חרדי". מפעל מזגני

(המשך בעמוד 18)

הרב צבי גלסנר: "יש לנו השפעה חזקה במערכת הפוליטית"

יהונתן גפן

בחירת המתים

בכל יום אתה מוצא סיבות נוספות לתוצאות המשונות של הבחירות לכנסת הי"ב, שהפתיעו את כולנו, בעזרת השם. והנה מצאתי סיבה נוספת, בשולי אחד העיתונים: "שושנה שידלינגר ז"ל נפטרה במאי, אך לפי רשימות הבוחרים, הצביעה בבחירות של נובמבר". ולפי התוצאות המביכות, אני לא אתפלא אם הצביעו מתים נוספים, כי רק אדם מת יכול לשאוף לממשלה כזאת.

מנהיג סין, אדם ישר

מקובל לחשוב שכל המנהיגים הם שרלטנים, שקרנים, רודפי שררה, קטנוניים ומושחתים. דעה זו רווחת לה בעולם במשך אלפי שנים, ואנשים חיים עם זה בסדר, ומבינים שאדם שר ונעו לא ירצה להנהיג, רק לנהוג. והנה, פתאום הידיעה המהממת הזאת על מנהיג סין, שאמר: "אני מצטער אבל אני לא מסוגל לנהל יותר את ענייני סין. אני כמו השמש השוקעת, אני לא מסוגל יותר". וזאת ממש שירה בעיני. מנהיג סין, דנג קסיאופינג, אדם ישר וגדול, שראוי להכניס אותו לספר השיאים של גינס בתור המנהיג הראשון שאמר לעמו את האמת: לא יכול יותר, נשבר לי הז. תעזבו אותי, זה לא בשבילי כל הסין הזאת. והלך הביתה.

מנהיג סין, אדם ישר. הוא לא קבר את עצמו בארמון ברחוב צמח, ולא המשיך עד שנהפך לצמח, לא התעקש על ממשלת אחדות לאומית ולא התחיל להתלקק לדתיים סיניים שרוצים להחזיר עטרות ישנות. לא, הוא פשוט אמר "זהו זה. עד כאן", והצטרף לגמלאים. דנג קסיאופינג, אדם ישר, אני מרים לכבודו כוסית של מרק ואנ־טון ואומר: "כל הכבוד, דנג. הלוואי עלינו מנהיגים כמוך – מנהיג סין, המנהיג הישר האחרון בעולמו".

קצה הקרסול וקצה האף

שרון ורבין – רק תנו להם להביע אהבה זה לזה. הם כאילו מחפשים אחד את חשבי בגרות, כדי להרעיף מחמאות כשחוניות איש על שכם אחיו. מרוב שהם מבקרים זה את זה, עוד אפשר היה לחשוב שלכל אחד מהם יש השקפה שונה, בעוד שהאמת היא שרבין הוא שרון ושרון הוא רבין. כששרון אומר ללכת על ביירות, רבין אומר להדק את המצור, וכשרבין אומר להכניס להם, שרון אומר להכניס להם חזק. אולי זה מה שמרגיז אותם כל כך כשהם רואים זה את זה. הם פתאום מבינים שהם כל כך דומים, ומשום כך אין אלטרנטיבה, והם יסתובבו לעולם זה סביב זה, כגופים שמימיים זוהרים, אגרסיביים ואנאליטיים, ובעיקר – הגרי תהליך.

בפגישת האוהבים האחרונה שלהם הם שוב הסתכלו זה לזה בעיניים ובאף, ושוב ראו, כמו במראה, זה את זה, ומשום שהם כל כך דומים, הם גם לגמרי מבינים זה את זה, וכל מה שהם אומרים אחד על השני, הכל אמת, והדרך לפריצת הדרך.

רבין אומר "שרון ראוי לרחמים", ושרון אומר "רבין לא מפוכח". רבין אומר ששרון "פסול לשרת כשר בישחון" ורבין אומר ש"זה נוגע לו לקצה הקרסול". ושניהם צודקים. שניהם באמת ראויים לרחמים ופסולים כשרי ביטחון ולא מפוכחים עד קצה הקרסול ועד בכלל. מי בכלל אומר "לקצה הקרסול"? אבל לא איש כרבין יגיד, כאחד העם, "לקצה השפיץ", בעיקר שהוא יודע שהוא קצה הקרסול, ושרון הוא השפיץ של האף, ושניהם כל דומים, והם לא יכולים לכעוס על אהבתם כדברי כעס וריב. אנחנו יודעים שהם אחים. הודעה נמסרה למשפחה.

שלום נוסח איטליה

מדי פעם נוחתת אצלנו איזו אישיות בינלאומית ומצהירה ברגע הנחיתה: "באתי כדי לקדם את השלום במזרח התיכון". זה יכול להיות חרמטכ"ל האמריקני, מנהל הבלט על הקיח הרומני, איב מונטאן, סגן נשיא הלובי היהודי בלאס־וגאס, הגיזבר של רשת הטלוויזיה הבולגרית, הליצן ג'אנגו, אחותה של הרקדנית פינה באוש, שר התרבות של הונולולו החופשית, ראש הליגה למניעת עישון בארצות מתפתחות. כולם. כל מי שמגיע אלינו, אפילו בטעות, לפני שהוא יורד מהמטוס הוא אוכל איזה מיקרופון ואומר: "באתי לקדם את השלום במזרח התיכון".

יש ארצות שטסים אליהן בגלל השמש או השלג, חנופים, או ההסטוריה, התרבות או ההימורים החופשיים. אלינו באים לקדם. כאילו בכל משרדי הנסיעות בכל העולם יש שלטים ענקיים המכריזים: "סע לישראל וקדם את השלום". ואם לאיזו אישיות ממלכתית בכירה באירופה נמאס מאישתו, הוא אומר: "אני נוסע קצת". "לאן?" היא שואלת. "אני לא יודע", אומר הממלכתי הבכיר, "אולי לקדם קצת שלום במזרח התיכון. צ'או".

אולי בגלל זה השלום שלנו נראה כל כך מקודם, משומש וחבוט. בגלל שכל כך הרבה אנשים באים לקדם אותו כל הזמן, והשלום במזרח התיכון כל הזמן עסוק, אין לו רגע אחד לנוח, כל הזמן מגרגרים לו. רק במלחמות יש לו קצת שקט.

מקדם השלום האחרון שנחת בארצנו הוא שר החוץ האיטלקי שהגיע לא מכבר לביקור, ולמרבה הפלא, איך שהוא הגיע, עוד לפני שעבר את המכס, אמר השר: "יותר מכל הייתי רוצה לקדם פה את השלום".

בעיתונים כתבו משום מה שביקורו של שר החוץ האיטלקי הוא ביקור חשוב והיסטורי. מעניין למה. אולי בגלל שמדובר בנציג היחידי מטעם ממשלת איטליה שהגיע לארץ לבוש, ובלי נחש.

שר החוץ האיטלקי בילה יפה בארץ, קידם קצת שלום, בעיקר בשעות הערב, ושיא הביקור, לפי העיתונים – תפילה משותפת עם שמעון פרס בכנסיית חג המולד, מה שמעלה את השאלה: האם פרס מנהל מגעים גם עם הנוצרים. ואולי ישו הוא הדרך לפריצת הדרך. ומאוד היה מעניין לשמוע מה מועצת חכמי התורה חושבת על התפילה המשותפת הקטנה הזאת, על שמעון הקדוש ומקדם השלום הנדוש. מעניין מאוד, אפילו. וכמו תמיד – השלום לא התקדם, האיטלקים חזרו הביתה, והמפתח אצל ש"ס.

המגדל הלוהט

לא מזמן נחנך במכון ויצמן ברחובות מגדל סולארי עם 46 מראות קעורות, שקולטות את קרינת השמש והופכות את הכוח של הגלגל הצהוב בשמים ל־3000 קילוואט של חשמל רחובותי טהור. לפי דברי הברכה של ישראל דוסטרובסקי, ראש המרכז לחקר האנרגיה ברחובות – זהו מגדל השמש המתקדם ביותר בעולם. ולדעתי – אין לנו גבול, ואין לי מלים שיתארו עד כמה אני מעריך את האנשים החולמים והנפלאים האלה, שמאמינים שיום אחד עוד נצא מהשטחים, נפסיק לנצל את האנרגיה של הפועל הערבי, ונתחיל לנצל את האנרגיה של השמש. אמן.

התקוה האחרונה

אני לא יודע איך אתם קיבלתם את הידיעה הזאת שבישרה לנו שהאוברדראפט מתייקר בכל הבנקים. אני קיבלתי את זה קשה מאוד. אתם מבינים, כמו לרבים אחרים, גם לי אין חסכונות או השקעות – האוצר הקטן היחידי שעוד איכשהו מאושר אצלי – זה האוברדראפט וניצוחי שלי. אני יודע שהאוברדראפט הזה הוא רק שלי, ואף אחד לא יקח אותו ממני, ואולי פעם – כשאהיה זקן ועני, האוברדראפט יזכה לי ויתן לי עוד כמה שנים טובות, עם ריבית נמוכה.

ופתאום מייקרים לי את ההשקעה היחידה שאי פעם היתה לי. הם הגיעו גם לאוברדראפט הקטן שלנו: הם לוקחים יותר מס על הכסף שבכלל אין לנו. לכל מקום הם מגיעים, השודדים.

רק לא בשבת

(המשך מעמוד 15)

אריאל ניסה לפרסם את תוצרתו בכרזות מוטסות בשבתות מעל חופי הרחצה. גלסנר ראג לצנן את ההתלהבות של מנהלי המפעל. הרב גלסנר: "אחרי שבת אחת שלחתי מכתב, אחרי שבת נוספת שלחתי מברק ואחרי שהם התעלמו מהפניות ופרסמו גם בכנרת, החלטתי לפעול. פירסמתי מודעות ב'המודיע' ו'יתד נאמן'".

הוועדה למען השבת פירסמה הקיץ מודעה כזו הלשון: "רצונך במזגן? אמור לא למזגני אריאל! הם אינם יודעים לכבד את מה שיקר לך. במשך שבתות עסקו בפרסום תוצרתם בחופי הארץ תוך חילול שבת מביש. אתה הצרכן תיתן להם את התשובה".

בפרסום שני: "...חילול שבת בחופי הארץ חשוב להם יותר. אתה שומר שבת אמור להם: אתם לא בשבילי". החרם הכלכלי היה יעיל ומיידי. מזגני אריאל חשו בסכנה וכדי לקדם את פני הרעה מיהרו לשלוח מכתב תשובה מפייס, המבטיח שהם לא יחללו את השבת.

מה קרה בעקבות מכתב התשובה?

הרב גלסנר: "אני צריך לשקול אם להפסיק החרם. המכתב שלהם נחמד, אבל אני לא מסתפק בזה. הם צריכים לתת לי ערובות מתאימות".

אלו ערובות?

"שיחתמו על התחייבות ברורה, מחוייבות משפטית, שהסיפור לא יחזור. יש לנו ניסיון רב עם הבטחות בכתב ובעל פה. הם עדיין לא הרימו טלפון. אם הנושא חשוב להם – שיבואו לשיחה".

מנכ"ל מזגני אריאל, חנן זלצמן: "יש להם השפעה. הם גורמים נזק, כושר הקניה שלהם כפול מזה של האוכלוסיה החילונית, כי החרדים לא קונים מכשירי וידאו ומקלטי טלוויזיה. הם ביצעו כמה פרסומים שליליים וזה הוריד את המכירות. הם שלחו לי מברק והחזרתי מברק שאנחנו חדלים לפרסם בשבת, למרות זאת פרסמו נגדנו בעיתונים החרדים. מה אני יכול לעשות להם? אין באפשרותי להגיב".

גם מפעל ויטלגו בתל־אביב עלה לפני שלושה שבועות על הכוונת של הוועדה. מספר הרב גלסנר: "הלכתי לבדוק אותם בשבת וגיליתי שהם עובדים. כתבתי להם מכתב והם השיבו שבשבת עובדים פורטוגזים. עניתי להם שפורטוגזים בפורטוגל זה מצויין – לא בישראל. הם איימו להגיש תביעה משפטית. זו התגובה הראשונה של כל מי שנתפס: בהתחלה מאיימים, אחר־כך יורדים לגובה הכלטות".

אתה יכול לרומם ולהרוס מפעלים?

"אני לא הורס עסק בשניה. אני לא תופס בן־אדם ומחסל לו את העסק. כאשר אחד מרמה אותי, מתחכם אתי, אדם כזה יטופל בלי רחמים. האנשים לא רוצים לעבוד בשבת, אבל יצר הממון גובר עליהם. פרסמתי מודעות ב'יתד' וב'המודיע' לא לקנות מוצרי ויטלגו. מודעה קטנה, אבל זה רץ. סוחר גדול שאל אותנו מה הוא יכול לעשות".

במודעה עצמה כתבה הוועדה למען השבת מה הוא יכול לעשות. "הודעה חשובה למשתמשים בצמר", פירסמה הוועדה באותיות קידוש לבנה. "הרינו להודיע לציבור כי חברת ויטלגו אינה כלולה ברשימת שומרי שבת. אנו ממליצים להימנע משמוש בתוצרת החברה הנ"ל. אנו ממליצים על חברת טכנרחוט רקמה בע"מ, שהם שומרי שבת בתכלית ומייצרים צמר לסריגת יד ומכונה תוצרת הארץ וחוץ וחוטי קישוט מגוונים".

במודעה מפורסים כתובת המפעל, מספר הטלפון שלו. "הם משתמשים בשבת לקיום תחרות מסחרית בצורה בלתי הוגנת", מגיב ראובן ויטלה, מבעלי ויטלגו, חבר מועצת עיריית תל־אביב מטעם הליכוד. מספר ויטלה: "לפני שלושה שבועות השתמש מתחרה שלנו בעיתון 'המודיע' ופירסם לא להשתמש במוצרי ויטלגו. גם אני יכול להקים ועדה לשמירת שבת. אנחנו לא מייצרים בשבתות. יש כמה עובדים מהשטחים ופורטוגזים, המבצעים רק עבודת אחזקה. לא יהודים. אפילו השומר הוא דרוזי. בעקבות המודעות בעיתון החרדי צלצלנו אלינו לקוחות מסורתיים והסברנו להם שפגעו בנו ללא צדק. הודענו ללקוחותינו הדתיים שאף יהודי לא עובד אצלנו בשבת".

כדאי להם לנהוג בתבונה כמו חברת "תדיראן", שהסדירה את העניין, בעקבות פניית הרב גלסנר בעניין עבודה בשבת במפעל בחולון (גלסנר: "הם נתנו לי התחייבות משפטית מחייבת"), או על פי הניסיון של מפעלי נייר חדרה מלפני שנה.

"מפעלי נייר חדרה עבדו בשבת ולא הבינו את משמעות הבקשה שלנו. כשראו שבורחות הזמנות, הם התחילו להתייחס. הם טענו שיש בעיות טכנולוגיות וקשה לעצור את המכונות בשבת. אם אני רוצה, אני יכול להביא אותם לפשיטת רגל. היינו זהירים היה לנו חבל לפגוע בפרנסה של משפחות. יכולתי לסגור אותם תוך יומיים".

בעזרת האחים רייכמן?

"אחים רייכמן זה קונצרן של מיליארדי דולר ולא יתכן לשרבב אותם לכל סיפור עם מפעל של חצי מיליון דולר. כל הסקטור הדתי התחיל לבטל הזמנות. יש בינינו אולי מחלוקת על תיקים בממשלה אבל לא על השבת. כל יהודי דתי יש לו בבית ספרים, הרבה ספרים. צריכת הנייר שלנו גדולה מהממוצע. היה מאבק של כמה חודשים. כשרדפתי אחריהם, הם שיחקו איתי. כשהם רדפו אחרי, הם באו בבכי ולא ידעו מאיפה זה נופל עליהם. סוחר גדול מבני־ברק הפסיק לקנות מהיום למחר בלי הודעה מוקדמת. הם התחכמו, אבל כשהתחלנו לפעול – חזרו בהם. התיישבנו למו"מ והם הפסיקו את חילולי השבת ההמוניים".

את נחת זרועה של הוועדה הרגישו היטב מפעלי נייר חדרה, טיטולים, תנובה תל־יוסף. באחד העיתונים פירסמה הוועדה רשימה שחורה של 40 חברות ובהן אזורים, זכריה דרוקר, רסקו, פולגת, אפנת ברוך, דלתא, גיבור־סברינה, מפעלי ים המלח, בתי מלון ובנק דיסקונט, שכמה ממניותיו הוכרזו כבלתי סחירות על־ידי עם מקדשי השבת.

הרב גלסנר: "זה העלה להם את לחץ הדם וצ'חנובר עצמו צלצל כל כמה שעות לראות מה קורה. הוצאנו רשימה של מניות אחרי שגילינו שיחידת המחשב שלהם עובדת בשבת. הודענו להם שלא יעלה על הדעת ששיקים שאנחנו מפקידים ביום ששי טופלו בשבת. תגובתם היתה שהם לא זקוקים למשגיחי כשרות. אחרי שהודענו על רשימת המניות, הבנק החליט להיפתח לבדיקה".

המאבק עם אוריינט קולור, היה קצר והסתיים בתחילת החודש. "טענתי שהם עובדים בשבת בפיתוח תמונות במעבדה שלהם בתל־אביב. הם הכחישו. הציבור קיבל הנחיה לא להשתמש בפיתוח שלהם. הם באו אלי והגיעו להסדר המבטיח שמכאן להבא השבת תישמר ומבחינתי יש לי יסוד להאמין שהם יעמדו בהבטחה. כשיש לי בעיה עם מפעל ואני חושש שלא יעמדו בהבטחות, אני דואג לעגן הסכם בכתובים".

גם לפארק־המים של קיבוץ שפיים לא היה כל סיכוי. "זה היה קרב עם נוק־אאוט", מתמוגג גלסנר ועיניו נוצצות. יש לו מבט שובב, מתחת לכסות החסודה של זקן ופוזה חמורת־סבר. "בשנה שעברה הם התחילו לארגן ערבים נפרדים לציבור החרדי, פעמיים־שלוש בשבוע. הציבור הדתי נהר בהמוניו. זה ביזנס טוב, אבל אלה מרכזים גדולים של חילול שבת. הוצאנו מודעה. המארגנים חיכו לאלפי נשים. באו בודדות. לא ילך להם איתנו. לא ניתן להם לינוק כספים קלים מהציבור החרדי כאשר זהו עסק שהוא סמל של חילול שבת".

הוועדה למען השבת פירסמה מודעה ב"יתד נאמן" שכותרתה "להתריע ולהסיר מכשול". בגוף המודעה נכתב: "הרינו להזהיר בזאת את השותפים לדבר עבירה המסייעים לגדולי מחללי־השבת 'פארק המים שפיים', 'ג'יל גיא' ו'ספידי כיף', אין לשער גודל המכשלה והתקלה בהשתתפות ובשימוש במתקני המקומות הנ"ל".

הרב גלסנר מבהיר "יש שאלה עקרונית אם אנשים צריכים ללכת למקומות כאלה. מי שבכל זאת רוצה להתענג על מגלשות מים הצענו את חפץ חיים. היינו נלחמים גם אם לא היתה אלטרנטיבה. פארקימים זה לא מזון ולא ביגוד".

שם נותנים שם אלטרנטיבה. בכלל, הוועדה למען השבת מפרסמת בעיתונות החרדית רשימות של תחנות דלק ושל צלמים שומרי שבת (המלצה השווה הרבה כסף למי שזוכה בהזמנות לצלם חתונות ואירועים ציבוריים ומשפחתיים). בנוסף לכוח לפגוע כלכלית, יש לוועדה כוח לסייע כלכלית לבתי־עסק. הפרסום החדש של תחנות דלק שומרות שבת יתין מלווה במתן פרסים למציגי הפרסום.

הודעה למען השבת
רח' וילקומירר 7 בני־ברק 03-5791053-4
הודעה חשובה למשתמשים בצמר
הרינו להודיע לידיעת הציבור כי
חברת ויטאלגו אינה כלולה
ברשומת שומרי שבת
אנו ממליצים להמנע משמוש בתוצרת החברה הנ"ל
אנו ממליצים על חברת טכנו חוט רקמה בע"מ
שהם שומרי שבת בתכלית, ומיצרים צמר
לסריגת יד ומכונה תוצרת הארץ וחוץ
וחוטי קישוט מגוונים
כתובתם: טכנו חוט - רקמה בע"מ
רחוב הסיבים מול תדיראן, קרית מטלון פתח תקוה
טל: 03-9231728, 03-9221812
חנות המפעל במקום

הוועדה למען השבת
רחוב וילקומירר 7 ב"ב טל: 03-5791053-4
מזגני אריאל???
— לא בשבילי!!!
הם עסקו בפרסום עצמם תוך חלול שבת מביש
חלול שבת בחופי הארץ חשוב להם יותר.
אתה שומר השבת, אמור להם:
אתם לא בשבילי!
כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו!

אינטרסים כלכליים במסווה של הגנה על השבת?

הרב גלסנר: "אני לא יכול להודיע למי לא לפנות ולהשאיר את הציבור נבוך. אני דואג שיהיה לציבור מזה למי לפנות".

כך גם בעניין התחבורה הציבורית. בעיתונים חרדיים מתפרסמת המלצה להשתמש לנסיעות מאורגנות בשירותי "מסעי בני ישראל" בני־ברק, "זיסו ויתנר" מפתח־תקוה, ועוד רשימה של 20 חברות אוטובוסים.

מיצד קובעים מי ראוי?

"אלפי יהודים מרחבי הארץ שמדווחים לנו. אם חברה רוצה להיכנס לרשימה, אני מבקש את מספרי הרישוי של האוטובוסים שלה ומציע להיפגש בעוד חודש. בחודש הזה אני בודק. הגיעו אלינו נציגי חברה מבני־ברק בטענה שהם שומרי שבת. במשך חודש בדקתי אותם. הגיעו ידיעות לא מבוססות, לא מפורטות וזה לא סיפק אותי. הגיעו ידיעות שראו שני אוטובוסים שלהם בשבת בתיאטרון חיפה. הם הכחישו.

"ידעתי שבבני־ברק הם נזהרים. הלכתי למישהו שיקח מאדם שלישי שלא ידע על העניין להזמין אוטובוסים לשבת. זה היה לפני חודש. הזמנו אוטובוסים ליציאה ביום ששי בשלוש אחר הצהריים לאילת. אף אחד לא חשד. הם לא חלמו. בשעה היעודה באתי, צילמתי את האוטובוסים והודעתי לנהגים שהנסיעה מבוטלת. הם ביקשו פיצוי וביקשתי שיגישו אותו בכתב וזו היתה ההוכחה שלי".

בשביל מה לצלם?

"אני לא חושש ממערכת בתי־המשפט. אני פועל כחוק ומבוסס משפטית. המאמץ שלי הוא לאסוף הוכחות לרבנים. בעלי אינטרס כלכלי גדול שנפגעו, הם הולכים לדין תורה. לא פעם הביאו אותי לדין תורה, שם אפשר להחזיק אותי בצוואר וזה גורם לי שמחה. אם יאמר רב שאני לא צודק – אעשה כמצוותו. בראשות הוועדה לשמירת השבת עומד הרב אליהו רפאל, ראש ישיבת 'נווה־ארץ'. בשאלות העקרוניות אנחנו שואלים את הרב שך, הרבי מגור, האדמו"רים וראשי הישיבות".

מה עם המובייל הלאומי, קואופרטיב אגד?

הרב גלסנר: "היום כל בעל מפעל רציני יודע שצריך להתייחס במלוא הכבוד לפניה של הוועדה למען השבת. צריך להתייחס במלוא הכבוד, אסור להתעלם מאתנו. אני לא בא בתביעות לא הגיוניות. מי שלא יעתר לנו – ישופל, כמו שקרה לאגד ודן. נפעל ולבסוף נצליח להוציא מהם את המונופול כי הם גורמים לפגיעה בציבור בחילולי השבת שלהם".

הרב גלסנר: "היום כל בעל מפעל רציני יודע שאסור להתעלם מאיתנו. אני לא בא בתביעות לא הגיוניות. מי שלא יעתר לנו – ישופל, כמו שקרה לאגד ודן"

הרב גלסנר: "אנחנו קוראים היטב את מפת הקרב" ימין – שתי מודעות מחרימות שהופיעו בעיתונות החרדית

אתם תטפלו באגד?

"יש לנו השפעה חזקה במערכת הפוליטית. השבת זה הנכס הכי יקר שיש לעם היהודי. על זה קם ועומד עם ישראל. חברת אגד תיתן את הדין על השבתות שרמסה. צריך לנתץ את המונופולין של אגד. זהו מאבק ארוך, לא מהיום למחר, אנחנו קוראים היטב את מפת הקרב".

זה התחיל במכתב שיצא מהוועדה למען השבת לשני הקואופרטיבים הגדולים. הרב גלסנר: "כתבתי להם שהוועדה למען השבת החליטה לטפל באופן נמרץ בנושא התחבורה בשבת. ביקשנו מהם לשבת איתנו לדון בצמצום הנסיעות בשבת".

בדרך כלל התגובה של מקבל המכתב יכולה להיות משעשעת. יש המגחכים ויש הפורצים בצחוק אדיר. מי היא הוועדה מבני־ברק ומה סמכותה לקבוע למפעל עצמאי כיצד לנהוג? הניסיון מלמד שהצחוק מתחלף די מהר בהבעה של דאגה עמוקה. לעיתים נפער גם חור עמוק בכיסם של קשיי־הבנה. אגד ודן גדולים מספיק כדי לא להיכנע, אבל לחייך אפילו הם הפסיקו.

הרב גלסנר: "קואופרטיב אחד לא ענה לפנייתנו ואחר השיב שהם פועלים במסגרת החוק ואינם רואים טעם להיפגש איתנו. אילו נפגשנו הייתי מדבר איתם בצורה ריאלית ולא דורש סגירה אולטימטיבית של כל הפעילות. הם התעלמו מאיתנו ואנחנו התחלנו להגיב. הכנו שיעורי בית ולמדנו את מרכיבי הרווח של החברות האלה בציבור הדתי. החלטנו להיאבק בהם. כמו במלחמה, אתה מוצא את הסדק ודרכו אתה חודר".

כיוון שאי אפשר היה להילחם בהם בכל הארץ, בקווים הסדירים, התלבשה הוועדה למען השבת על ההסעות המאורגנות. הציבור הדתי משתמש בהסעות מאורגנות להר מירון ולמפגשים והתוועדויות רבות־משתתפים עם רבנים ואדמו"רים, לחתונות ואירועים אחרים. אלפי הזמנות של הציבור החרדי. הרב גלסנר החליט לשלוט בהן.

"המערכה עברה דרך ארוכה והיא רק בתחילתה. אלפי הזמנות. המון הסעות, שאני שולט בהן. ארגנתי את חברות התחבורה הפרטיות, שומרות השבת – אלה שרכב שלהן לא זז בשבת והן אינן מעבירות נסיעות לחברות מחללות שבת. הודענו לציבור על 20 חברות נסיעות פרטיות. אנחנו משתמשים גם בחברת הנסיעות הערבית מנצרת, שתוכה כבתיך לרווחים אדירים.

"אחרי שלב אלף של הפקעת הנסיעות החרדיות המאורגנות מידי אגד ודן, נפתח לפני ארבעה חודשים שלב ביות: השתלטות על קו 400, המקשר בין בני־ברק וירושלים. "אנחנו מפעילים צי אוטובוסים מפואר יום ששי ומוצאי שבת. זה צעד ראשון. אני מוכיח את רצינות כוונתי. כמה אוטובוסים? עזוב את הדבר הזה. לוח שעות יציאת אוטובוסים מתפרסם ב'המודיע' ו'יתד נאמן'", מאשר הרב.

אין לכם אישור של משרד התחבורה להפעלת קו סדיר?

"אנחנו פועלים כחוק. למרות שאגד התלונן אצל משרד התחבורה, הם לא מצאו כלום. זה עולה לנו כסף כי אנחנו לא יכולים למכור כרטיסים ונאלצים לסבסד נסיעות, אבל שום דבר לא ירתיע".

קו 400, ירושלים־בני־ברק, המשותף לאגד ודן, הוא אחד הקווים הריווחים ביותר. לפני כמה חודשים החלה להסתמן ירידה מדאיגה במספר הנוסעים בימי ששי ובמוצאי שבתות. הוועדה למען השבת פתחה למעשה קו אוטובוסים סדיר מתחרה. היא מפרסמת בעיתונות החרדית מועדי יציאת אוטובוסים מבני־ברק וירושלים.

מחלקת הביקורת של אגד החליטה לברוק את הנושא ושלחה מבקרים סמויים, לבושים בבגדים של החרדים. הממצאים שלהם היו חד־משמעיים: מארגני הקו מפעילים אוטובוסים מפוארים, מפרסמים שעות יציאה מבני־ברק וירושלים, גובים תשלום עבור נסיעה (5 ש"ח) ואוספים נוסעים מתחנות קו 400.

תאר המבקר יוסי גנוט: "ב־12 באוגוסט עמדתי בתחנת דן ברחוב רבי עקיבא בבני־ברק. בשעה רבע לשתים עצר אוטובוס של חברת 'דרכי נועם' ופתח את הדלת האחורית. עליתי עם החבר שלי עמי כחלון. הנהג אמר לעמי שיגש לשלם במשרד הוועדה למען השבת, ברחוב וילקומירר 7 בבני־ברק".

מבקרת מטעם אגד, מיכל רואמי: "ב־21 באוגוסט בשעה שלוש ורבע עליתי לאוטובוס של 'דרכי נועם' ברחוב עזרא בבני־ברק. האוטובוס עצר כמה מטרים מהתחנה של קו 400. הנהג אמר לי שהתשלום עבור הנסיעה במשרד של הוועדה למען השבת".

מבקר אגד מרק יערי קנה לפי עדותו הכתובה, כרטיס נסיעה של הוועדה למען השבת בחנות־צילום ברחוב גאולה בירושלים. עדות דומה מסר גם המבקר עדי ערסי. כתבה בעדותה המבקרת תמר כרמלי: "בתאריך 13 באוגוסט עמדתי בתחנת אגד בקרית־צאנז בירושלים והגיע אוטובוס של החברה לפיתוח מטה בנימין להסעת נוסעים לבני־ברק. הנהג עצר בכל תחנות אגד בירושלים וקרא לנוסעים הממתינים לאוטובוס לבני־ברק. בידי המבקר שהיה בן זוגי לנסיעה זו היה כרטיס משפחתי שקנה במשרד הוועדה למען השבת. ברצוני לציין שהאוטובוס היה מלא והבן שלי ישב על הברכיים כל הנסיעה".

השיטה, אם כן, אחידה: התשלום מתבצע במשרדי הוועדה. הקבלה הניתנת למשלם נקראת "כרטיס חבר בוועדה למען השבת" על גבי הקבלה כתוב כי "כרטיס זה מאפשר שימוש בהסעות המאורגנות על ידי הוועדה למען השבת עבור עם מקדשי השביעי".

דובר אגד, דוד גולן: "הם גורמים לנו נזק כלכלי שקשה להעריכו. אנחנו פועלים על פי החוק וזה עולה הרבה כסף: ביטוח, הכשרת נהגים, מיסוי על כרטיסים, נסיעה בקווים שקבע משרד התחבורה גם בשעות שאין בהן הרבה נוסעים. מולנו פועלות יחידות פרטיזניות ללא פיקוח. הם מוכרים כרטיסי נסיעה בחמישה שקל האוטובוסים שלהם עוצרים בתחנות האיסוף של אגד. היום הם מפעילים קו לירושלים, מחר יפתחו קו בלי אישור משרד התחבורה לכל מקום אחר במדינה".

חברי הוועדה למען השבת מרגישים שהצליחו לדרוך לאגד על היבלות, אבל הם אינם מסתפקים בזה. הרב גלסנר משוכנע ש"אם הנציגים שלנו לא ימעלו בשליחותם – ועדת הכספים תצטרך להפחית את הסובסידיות לאגד ולמפעלים רומסי שבת".

עכשיו הם מתלבשים על ענף הפרחים, על השוק הסיטונאי, על יצרנים של גרבי נשים – והרשימה ארוכה. "החרם החרדי" תפס תאוצה, עם 18 ח"כים דתיים או כלעדיהם. הרב צבי גלסנר חש זאת כאמרו בעליצות בלתי מוסתרת: ""לא צריך למזור את הציבור החרדי במגרטים. הוועדה שלנו היא המדד הנכון לעוצמת הציבור החרדי".

יצחק בן־חורין

פניה ארצי, אמנית החיים

(המשך מעמוד 13)

נראו הדברים אחרת". חתנה של פניה, נשוי לבתה רוני, גם הוא טייס. פניה מספרת כי כבר עבר ניתוחים אינספור, ולוותר על טיסה מבצעית – לא יוותר. אני שואלת אותה אם זו גבורה? פניה אומרת: "זהו שגעון, שגעון לדבר אחר". וראויות מתערערות בחיי פניה ארצי.

תהלוכת המתים הפרטית של פניה מכילה את כשל הארץ: כשל האדנות האשכנזית, ראשית הפשע במדינה יהודית וידיעת אייסגולתנו. עיקשותו של בנה אקי לא להחמיץ את מלחמת ששת הימים, מלחמה שכל מה שאירע אחריה מעמיד בספק את כדאיות ריצתו אל מותו. ולבסוף התאבדותו של חיים ארד, אהובה. לוחם מלחמת השחרור שפצעיו לא הגלידו מעולם והטביעו בו נכות ונידחות חברתית עד למחלה הסופית.

פניה אינה מצליחה ליישב את הסתירה בין התובנה החדשה שלה על תובת האדם כלפי חיין, שהלכה והתחזקה ככל שהמוות פרץ לחייה, לבין הידיעה כי אלמלא השגעון הזה, כדבריה, אלמלא הצמירות חסרת הפשרות, אלמלא אלה שהקריבו עצמם, לא היה מתרחשת המהפכה המופלאה. כי לפעמים נדמות לה הכרעותיה הישנות מגוחכות.

פעם התאהבו בה שניים. האחד נשא חן בעיניה מאוד: בחור רוסי, יפה־תואר, איש התנועה, קרוב לליבה, היא אומרת, אבל היא בחרה באחר, מין הביבון חסר ייחוד, רק מפני שהוא בא מפולניה ואינו דובר רוסית. היא חשבה כי במגע ביניהם תיאלץ לדבר עמו עברית, וכך, ללא מורה, תלמד את השפה. היא החמיצה את הבחור הרוסי, בעל הנטיות האמנותיות, המזמר והרוקד, והלכה עם הפולני השקט, רווי היהדות, תלמיד "החדר" לשעבר שיכול היה ללמדה עברית.

"לולא הקנאות הזו. לא היינו מגיעים לכלום", אומרת פניה, ואינה שלמה עם עצמה. שהרי בגלל הקנאות הזאת גם התמיצה את הזמנת דודתה לבוא אליה למוסקווה לשנים אחדות ללמוד, ולשוב לארץ. "לא שיערתי בנפשי כי ניתן יהיה לבנות את הארץ בלעדי. עשיתי שטות. ועכשיו יש לי תחושה שאינני יכולה ללכת עם נכדותי. שאיני יכולה להיות חברתן. בכמה נושאים אני נשארת מאחור. ובמו ידי עשיתי זאת". העולם סוגר עכשיו ליחיד. פניה מחפשת את ערכיה ברצף שבין היחיד לבין הכלל. לאן תוליך את המלים: שליחות, הקרבה, צירקת הדרך, שכנוע פנימי?

המוות, אומרת פניה, לא הטיל צל על חייה. הוא הטיל עליהם אור. "המוות הוא הדבר הכי ודאי בחיים. פה נתפשתי לסופרים הרואים את החיים באבסורד: סארטר, קאמי. 'הדבר' של קאמי השפיע עלי מאוד. חיפשתי משהו למלא בו את הריק... הרי גדלתי במהפכה, וכל מושגי החברה היהודית בת זמני היו טבועים במרד נגד אלוהים. אנחנו שללנו את האלוהים ואת הקדושה, אבל הגעגועים לא פסקו. חיפשתי קדושה חילונית, ומצאתי אותה בחיים עצמם. וכל אומץ לבי הוא בזה שהצלחתי לא להיות מת־חי".

כל חייה התגעגעה פניה ארצי לעתיד. עכשיו, אחרי מות חיים, היא מתגעגעת – לראשונה בחייה – לעבר. והיא יודעת, טמונה כאן סכנה לחייה. חיים היה החוויה הרגשית הסופית ואין לשחזר, לשכפל או להחליף. אם יהיה שנית לא יוכל להיות אחרת.

"כל חיי טיפלתי, לא טופלתי. לא הייתי רגילה שידאגו לי. ופתאום בא חיים ועוד לפני שאני חושבת מה נחוץ לי הוא כבר יודע ומביא. כל חיי אהבתי לטייל ולא מצאתי בן־זוג לכך. בא חיים וטיילנו בלי הרף. איתו יכולתי לצאת לסיני ולהגיע לשכם – באותה נסיעה. הייתי בת 65 והוא 55. היינו כזוג צעירים שזה עתה נולד. באנו בטענה זה לזה היכן היית־היית כל השנים".

פניה השמה לעצמה פעם מדוע היא אוהבת אותו: "ראשית, תבניתו הגברית. שנית, בחכמה ודעת אמנם ימצאו לו מתחרים, אבל נפשו הטובה, הלב הטוב הנענה לסבלו של הזולת, הקסים אותי. ושלישית, ניתנה לי ההזדמנות לשקם את בטחונו העצמי שהיה בשפל המדרגה כתוצאה מאי התאמה בחיי הנישואין שלו. רביעית, האושר להיות נחשקת ונאהבת, אושר הרוחה את הזיקנה".

חיים ארד ז"ל עם פניה ארצי

הם ביקרו אצל ידידיו הדרוזים, הצ'רקסים והבדואים. הוא סיפר צ'יזבטים עסיסיים. היא צהלה ולא האמינה: הייתכן שדרוזי אחד רכב יום אחד על אתון ופגש בדרך חמור עם בעליו, והחמור נדרשה לו בדיוק באותה עת אתון. קפץ החמור על האתון, והדרוזי נותר ביניהם כמימרח בתוך סנדוויץ'? פניה לא האמינה, עד שיום אחד התגלגלו לנצרת, וחיים שואל את אחד הדרוזים: נו, התאוששת מהסנדוויץ'?

כשהכירה אותו, אשה אצילה ותרבותית, נהג חיים לתבל את שפתו בגסויות. פניה התנתה: על כל גסות – חמש לירות קנס. ולא התעשרה. בקיבוצו לא תמהו כיצד הוא מתחבר עם אשה מבוגרת ממנו, אלא להיפך: מה מוצאת פניה בפשטק כמוך? חיים השיב: "סקס". "פרא אדם כזה", אומרת פניה ומתפתה לו מחדש. "לא התחשב במה שיאמרו עליו. אדם אמיתי. לבש כסות של אדם לא מתחשב, גס רוח. אבל חמק בחדרי חדרים אל בית זקנה חולה לטפל בה, להביא לה כביסה, לנשקה ולנחמה".

"אהבה מאוחרת עולה לאין שיעור על אהבה ראשונה. היא צומחת על גבי נסיון חיים, ביקורת עצמית, אכזבות וכשלונות".

וכבר סופר כי חיים נפצע אנושות בקרב על צמח. הוא שכב על פניו כגוויה עד ששמע מתנדב צעיר אחד את אנחתו והצילו. חיים נפצע בראשו וישבנו, אך פניה אומרת: חיים נפצע בראש ובתחת. אגב, פניה אמרה לבנו של חיים שכתב פעם לשניהם מכתב וטרח לכתוב בסוגריים פירוש למלה שנראתה בעיניו קצת נשגבת מבינתם: "אתה כמו בני הנעורים האלה שחושבים ביום שעומד להם סוף־סוף, שלאיש לא עמד לפניהם". לא, פניה לא קפאה בזמן.

בזכות חיים, מספרת לי פניה, זכיתי בכל קשת הרגשות. פחדתי שאמות ולא אחוש קנאה. הוא זיכה אותי בקנאה. הוא בגד בי פעם. שמחתי: "עכשיו טעמתי גם טעמה של זו".

זו כבר פגישתנו השלישית, ופניה שהתעוררה אל מתיה חשה אותם בחדר ואומרת כך: "ייתכן שהרבה מאושרי הנפשי נתנו לי מתי. איך אמרה רחל? 'כל אשר אבד לי, קנייני לעד'. לו היו אהובי חיים, מי יודע מה היה קורה בינינו. הנה, אימצתי לי פעם בן, ויום בהיר אחד הוא הסתלק. זה עושה לי חור בנפש. אני משקיעה בבני אדם אהבה, נבונות, מסירות, נאמנות – והנה הם עוזבים. ותארי לך, זה יכול לקרות, שיקירי היו עושים דברים מנוגדים להשקפותי. ותארי לך את יצחק, בוודאי כבר גבר עם כרס, ומירה – גדולה כבר, ראשה עטור שיבה, מי יודע איך היתה נוהגת עם בעלה, עם ילדיה. אולי היה נגרם לי צער. אבל תראי את יצחק, צעיר ומחייך, והוא שלי. תראי את מירה היפהפיה, נשארה כמו שהיתה בת 22 כשנחנקה. כפי שנעלמו כך הם נשארו, מתי". ופניה מודעזעת מדבריה שלה ושואלת: "זה נורא מה שאמרתי?" ואני משיבה לה: "אולי זה פתר הנטישה המדבר מתוכנו. מותם של יקרים משחרר אותנו מהפחד הזה".

צריך לדעת לצאת בזמן, אומרת פניה, ומציגה דוגמה. כשמלאו לה 70 חייבה עצמה לקיים את הבטחתה לפנות את מקומה כמארגנת החוגים לספרות בתנועה הקיבוצית – לצעירים ממנה. "והנה הגעתי לגיל 70, ואני עוד בשיא. השנה היתה מוצלחת במיוחד. אני זוכרת ש'מיכאל שלי' יצא אז לאור. הפגשתי 300 תלמידי תיכון עם עמוס עוז ודני וולמן והלכנו לראות את הסרט של וולמן. אז הודעתי שאני עוזבת. הרגשתי שאני מתעלה, אבל הפרידה היתה קשה. הייתי מתייפחת בלילות כי צריך לעזוב, אבל ידעתי שמוטב כך מאשר שיתחילו לרנן מתי כבר תעזוב? ואז נזרקתי לגינה".

פניה אינה אומרת מפורשות דבר, אבל בעצם היא מבטיחה לי כי לא תתכלה בכיעור. "יום אחד הקרינו בקיבוץ את דמותה של אחת החברות בת 90, בימי צעירותה. עמדתי נדהמת ופרצתי בבכי. לאן הלך כל היופי הזה? למה צריך לאבד צורה? אני לא רוצה שיבכו עלי ואיני רוצה לבכות בעצמי. תגידי, מה יהיה אם חס וחלילה אגיע לגיל 90?"

"אני לא רוצה להגיע למצבו של חיים", אומרת לי פניה ביוכש נוטריוני, כערה לתתימת חוזה עם עצמה, "אני לא רוצה שיטפלו בי. וגם אם קשה לי עכשיו ללכת, לא אתן לאיש לשפוך את האשפה במקומי. עוד חצי שנה, עוד שנה, עוד שנתיים. יום אחד לא אוכל לשרת את עצמי".

כל חייה נוהגת פניה לסכם תהליכים על גבי פתקים. כשהיא נותנת צורה לצער היא שולטת בו. וכך סיכמה את תולדות המחלה הפסיכוסומטית שלה בעקבות מות חיים. בסעיף מס' 3. כתבה: האשמה עצמית. בסעיף מס' 5 כתבה: אפס כוח. ובסעיף מס' 8 כתבה: בעיות תרמית. ו"לך זה לא מתאים". שוב ושוב היא מזכירה את שירה של דליה רביקוביץ על חסלעים הנשברים. יש לה צורך להכריז ברבים: אני לא סלע. אני לא מיתוס. יש בידיה עדויות מכבידות לכך שיש כאלה הרואים בה את קסמי התחייה האינסופית.

כתבה לה ידידה קרובה, כעין בת מאומצת שהיא עצמה אם לבת הנושאת את שם מירה: "את הארז שבבקעת הירדן... שלא תעזי להישבר לי... כי אז לא יישאר לי אל מי להסתכם וממי ללמוד לאזור כוח". פניה חרדה כי ללא צל המיתוס, תיעלם ממשותה. "כל הישגי הם ארעיים. עכשיו, כשאין בי כוח להתמסר לגינה, כל התפארת נמוגה, עוברת מן העולם, וכלום לא יעזור. הכל יימחק ויישכח כאילו לא היה. יצירה זו שפרנסה אותי שנים, הגינה, שהיתה חלק מזהותי. פניה והגינה היו אחד. והרי היו לי הישגים כה יפים בחוגים לספרות. וכמה התמדה ומסירות השקעתי כשהייתי מטפלת בחברת הנוער. הנה פגשתי אותם מקץ שלושים שנה והם אמרו לי: 'תדעי לך שלולא את, לאן היינו מתגלגלים? אספת אותנו מהרחוב ועשית אותנו בני אדם'. יפה, והיכן כל זה? זה קיים, אני יודעת. אבל קשה לי לחוות את זה כחלק ממני. את מתרוקנת מכל תכנים. נשארים רק זכרונות, וזכרונות הם מוות".

פתאום נכנסת לחדר בסערה שכנתה של פניה, חברתה הנאמנה ביותר, אומרת עליה פניה. היא באה לספר לפניה סיפור יפה, היא אומרת, מטלטלת את הקוקו הארוך שלה. היא בת גילה של פניה. הסיפור בפיה קשור בחתונה שתיערך מחר בקיבוץ. כיצד הכיר החתן שהחליט לא להתחתן כלל לעולם את כלתו, וכיצד ניבאה השדכנית שלהם כי כך יקרה לו, לסרבן החתונות. האורחת סופקת כפיים בהנאה: "נו, מה תגידי. אז זהו, חשבתי שאני חייבת לספר לך את הסיפור הנחמד. אסור שלא תדעי". שמחת הזיווגים שורה על שתי הנשים. "סיפור יוצא מן הכלל", אומרת פניה. "החתונה היא תחילת חיים".

ואז חדה לי פניה חידה: "כשיצאתי מן האולפן שבו ראיין אותי לפני שנתיים דן מרגלית, הוא אמר לי: 'פניה, את אשה מקסימה'. תגידי, איזו מלה מבין השלוש היתה לדעתך הכי משמעותית בעיניי?"

"אשה", אני אומרת.

שרית פוקס

מי עמי מזמין – בית צמיחה: לקנות שתילים ירוקים וגדולים.
למטה – פינת החי: עופר, אווז ואוח.
צילמה: נילי פרידלנדר.

מאת נילי פרידלנדר
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

87. מושב יפהפה מזמין אורחים

את ארץ ישראל האמיתית ולצערנו, סמויה מן העין. זה החלום הציוני וזו ההגשמה שלו. מושב מי עמי מזמין את המטיילים לראות שגם הוא קיים בשטח.
היאחזות נח"ל בשנת 1960, קיבוץ בשנת 1963 ו"תחנת רכבת" עד שנהיה למושב שיתופי ב־1972. 38 משפחות, מסביבות גיל הארבעים (ההורים), בנו כאן מקום יפהפה ומלא תקווה לעתיד. צריך לבוא כדי לטייל, להנות ולהאמין. הם חיים וגרים מעל ואדי ערה, וזה כמעט שוה שהמטיילים הפסיקו להגיע הנה. כנראה שהכניסו את ואדי ערה, שהוא חלק מהמדינה מאז 1948, לתחום אזץ האינתיפאדה. מי עמי, מושב מצלית של העובד הציוני, בתוך חקו הירוק מהתחלה, קשר חזק עם יהדות סיאטל.
מגוחך שצריך להסביר איך להגיע הנה, כאילו המקום נמצא מעבר הרי החושך, והרי הוא בתחום המדינה, על הר אמיר, ועם נבוה של הרי מנשה שדומה בגובה ובנוף הים־התיכוני שלו לכרמל.
בשל כך יש שם עכשיו פריחה נהדרת, שנמשך עד סוף האביב, ובתוך הגן של מי עמי כבר ראיתי את נרקיסי ההרים הראשונים. הגן – מהיפים שראיתי בארץ, כמעט שמונים דונם, עם של שילוב מתוק של צומח טבעי, ברושים פורטוגליים, בוסתן של פרי הארץ, אורנים, אלונים וצמחי המידבר האוסטרליים שמתאקלמים כאן בגובה 400 מטר בערך, מעל הים התיכון.
בפינת החי יש תרנגול פולני וגם אוח, שעוד מעט ישוחרר לטבע, ויונים שונות ומשונות שילדי מי עמי מגדלים באופן אישי. וכל זה בתוך טבע נהדר ויערות אורנים עם אורניות, פטריות אחרי הגשם. בימים הבהירים, מעבשיו עד סוף האביב, אפשר לראות מכאן את הרי נצרת והחרמון, הכרמל והים, ועד מגדל שלום בתל־אביב.
חברי מושב מי עמי, עם הגן היפה, המטעים והכלניות, הצבעונים והסחלבים והתורמוסים שיפרחו פה בחורף, מזמינים אתכם לבקור במושב, רק בלי מנגלים על הדשא. את זה אפשר לעשות בשולי היער ולאסוף את האפר שלא יישאר כאן. יש גם חניה למנגלים ומקום לתרגילי כושר ביער עירון, בשולי הכביש של ואדי ערה. מה שבטוח שתחזרו מכאן עם שתילים יפים של צמחי בית מיוחדים, שמגדלים כאן במשתלה הגדולה והממוחשבת ביותר בארץ. היידן (שם משפחה אמיתי, פולני), יורם ועופר, שנראים כמו תשדיר לארץ ישראל יפה, לקחו אותי לסיור במי עמי, בו נדבר עוד מעט. תודה גם לסלמן אבו רוכן, סמנכ"ל מחוז מרכז ברשות שמורות הטבע, שהביא אותנו לכאן וגם הראה לנו מסלול סיור יפה ומיוחד בטבע שמסביב.

● איך מגיעים?
מתל אביב נוסעים צפונה בכביש המהיר לכיוון חיפה, ובמחלף קיסריה פונים ימינה לכיוון עפולה. נוסעים 22 קילומטר בכביש ואדי ערה (נחל עירון), המעבר הטבעי מאיזור חוף הים התיכון לעמק יזרעאל ולגליל. בקטע של צומת עירון רואים משמאל אנדרטה למשמר הגבול ויער חרובים עם המון כלניות בחורף. מימין – יער עירון, יער אורנים נטוע. משמאל – בית המשטרה, ליד כפר ערה. נוסעים ישר עד שרואים מימין שלט ירוק גדול: "מי עמי" ופונים ימינה.
עולים בכביש מפותל ויפהפה עם אדמת טוף כמו בגולן וצומח ים־תיכוני. מצד שמאל רואים במרחק את הבתים והמיסגדים של אום אל פאחם. והנה מגיעים לשער של מושב מי עמי וכאן מתחיל הטיול.
מחיפה ומהצפון מגיעים לצומת מגידו, פונים לכיוון חדרה ונוסעים עוד שבעה קילומטר עד הפניה שמאלה והעליה בהר אמיר למי־עמי.

● הטיול:
נכנסים למושב וחונים בצד שמאל. הולכים 60 מטר מימין לשביל אבן עם ספסל בין אורנים. להסתכל איפה אנחנו – זה המקום הרומנטי של המושב. ממשיכים עם השביל דרומה, ליד הבריכה, ומגיעים לכביש אספלט שמקיף את מי עמי. עוברים בשביל בין הבתים. יורדים דרך הגן הגדול וגינות החברים עד לפינת החי.
אפשר גם לטייל בנסיעה לאורך הכביש המקיף את המושב. יותר נעים ללכת בין הגינות עד לפינת החי ואולי לחשוב בדרך על הצטרפות למושב.
מעל לפינת החי יש מרפסת, ושם רואים עופרית ועופות שונים ומשונים. יש הפתעות.
מכאן ממשיכים למשתלה. יש שלט: בתי צמיחה, ואני לא אתאר כלום אלא אשאיר לכם את קריאת ההפתעה כשתיכנסו לשם. בתי־הצמחיה פתוחים למבקרים כל היום, מ־0630 בבוקר עד 1600. גם בשבתות עובדים כאן. כאן כדאי לקנות שתילים מהמקור, ולהגיע למשתלה ברכב, להמשך הטיול.

● למטעים ולטבע:
חוזרים לרכב ונוסעים ימינה, עד לצומת פינת החי. פונים ימינה, מערבה, לכיוון המטעים, וכאן יודעים בדיוק איפה המערב כי הים התיכון עד האופק פרוש לרגליכם. ליד שילדה של אוטובוס פונים שמאלה ויורדים דרומה, עד למעוינות נחל מעלקה ("חחלויה", בערבית).
בדרך עוברים ליד ה"פרונקל" – גבעה מחודדת מלאה תורמוסים כחולים לפני פסח. ומהגשמים ועד סוף האביב – רקפות, כלניות כחולות ואדומות, צבעונים, סחלבים עיריות ואורניות ביערות של אורני הסלע. באיצטרובלים יש מלא צנוברים.

● הטיול בחזרה:
יוצאים ממי עמי בכביש הממשיך כאילו לשמורת יער האלונים הטבעי של אום־ריחן. נוסעים ישר שלושה ק"מ ואחרי הפניה שמאלה לחוננית, פונים ימינה לכביש חדש ונופי. אחרי קילומטר וחצי יש פניה שמאלה לכיוון מושב קציר. לפני הביכר עם הגזע, פונים ימינה וישר בכביש החדש, עד שהוא מתחבר לכביש שיורד בין אורנים לכביש ואדי ערה, ליד מחצבות ותחנת דלק. ימינה לכיוון צומת מגידו והצפון, שמאלה לאיזור חדרה מישור החוף ותל־אביב. ביער עירון, יער קק"ל משמאל, אפשר לעצור לפיקניק אם לא באחת המסעדות שבתחנות הדלק לאורך הכביש.

● צ'זפר:
מי שיגיע מחר, שבת, למי עמי עד שעה עשר בבוקר יוכל להצטרף לטיול שידריך אבנר, מהמושב.

ילדי המבחנה של ניסים אלוני

ששה אנשים צעירים מחזירים לבמה את ניסים אלוני – הכותב, הבמאי, האגדה. כאן אין פער דורות. יש הרבה כבוד והערצה ועבודה קשה, סאטירה ופילוסופיה, ובעיקר – הומור. בשפה של אלוני, המציאות המטורפת היא דבר מאוד מצחיק ■ מאת תלמה אדמון צילם: ראובן קסטרו

חרדת הקודש חיכתה בפתח בית התרבות בגבעת השלושה. טמירה ירדני, מפיקה, הצדיעה לחרדת הקודש, שניצבה כזקיף ברלת, והורתה לאורחים לשבת רחוק, רצוי בשורה האחרונה. המפיקה הביאה אצבע לשפתיה, להורות על השקט המתבקש, עד שיותר לומר מלה. היא ירדה על קצות האצבעות לכיוון הבמה וישבה בשקט לצידו של הגבר בסוודר האפור. גבו אל האולם, קצרי רואי התקשו להבחין במיתאר כתפיו של האיש, ממרחק כל שורות הכיסאות.

חבורת אנשים צעירים ישבה שם, והקשב שלהם זרם אל הגבר בסוודר. נרמה שהתרחשה שם שיחה, אם כי אי אפשר היה לקבוע את הדבר בוודאות. מיני קולות לחש קטועים עלו בחלל האולם, ואף מילה ברורה. איש לא הציץ לעבר האורחים, שהיו מעיינים ברעד בעטבות הכתובות על ספר וההיסטוריה של הבידור הישראלי!

ב־17 באפריל, 1988, התאספו בבית תבורי, סמוך לככר דיזנגוף, כמה אנשים. היו שם דורון נשר ומאיר סויסה, כותבים, נולי עומר ודני קליידר, שחקניות, ירדני, מפיקה, והאיש בסוודר האפור. הם החלו לקרוא קטעים שכתבו שני הראשונים. הגבר שגבו אל האולם הריק, עתיד היה לביים את הצגת הבידור החדשה. כבר שנים רבות שלא עשה כדבר הזה.

עם חלוף החודשים ויתרו נשר וסויסה על הכתיבה, ובעצם על כל מעורבות במופע הבידורי החדש. נשר, הוגה הרעיון, נתן שנה ורבע מחיי היצירה שלו לדבר

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

הזה. הוא נסוג בגודל רוח מפני כוח יצירתו של מי שהוא מכנה "מורי ורבי". האיש באפור גילה מחדש, שהוא מיטיב לביים רק מה שהוא כותב. ומה שהוא כותב לא חדל להיכתב. מדובר בהתהוות מתמשכת, שמתחילה בחמש בבוקר, בעינוי, ונדמה שלעולם לא תבוא לה נקודה סופית.

השחקנים ממתינים בינתיים, שיבוא עם הטקסט. גם המפיקה. יראת כבוד יורדת על סדנת היצירה הזאת, ותוסמת אותה מפני הצצות. לנותרים בחוץ יש הרבה זמן, הרבה הרבה זמן, לנסות ניחושים.

בשבוע הבא, אחרי יותר משבעה חודשי עבודה, תעלה על הבמה הצגת הבידור החדשה של ניסים אלוני, "ילדי המכתנה", וחרדת הקודש תפנה את פתח האולם, כשהקהל יכנס.

אלוני

"אני מצטער שאני לא יכול להראות יותר", הוא מתנצל אחרי שהלהקה שלו נתנה קטע־דוגמה קטנצ'יק על הבמה, "אני צריך עוד שבועיים עבודה. ביום רביעי אני מתחיל ממש לעבוד".

הוא יורד כמה מדרגות לקראתנו, ומראה האציל הסגוף שלו מותק כל השערה שהוא מתבדח. אחר־כך הוא אוחז את הגה השיחה בתוכמה מעודנת. לא תדע שהוא חמק משאלה, לא תזכור מהיכן החלה תשובתו. הדיאלוג הופך למונולוג של קוסם, גם כשהוא עוסק בטריוויה. אפילו כשהוא משתמש בסתם מילים, נדמה לך שאמר עוד משהו מעבר להן, ואתה, חכם גדול, הצלחת להבין את זה.

"זה לא מדויק שאני עובד שבעה חודשים. אני עובד חמישה חודשים. חודשיים ניסיתי לעבוד עם החומר של דורון נשר. הדברים שלו נראו לי מיועדים לקהל מצומצם, אינטלקטואלי. הוא כתב מאוד נחמד, כשרוני, אבל היה צריך לפשט את הדברים".

הוא רזה מאר. רזונו יפה. הוא מתלונן על עייפות. מתחת לעיניו העייפות מצטיירת כפרט רוחני. הוא שואל אם אפשר לעשן ומעשן. נדמה שהעישון הומצא ברגע זה כפעילות אסתטית.

כמעט לכל חברי הלהקה יש באגרופים קופסאות סיגריות ומציתים. מערכון אחר בהצגה מספר על מחתרת מעשנים בסתר. כהנא, הפקח העירוני מציב להם מלכודת בצורת פארק עירוני. הסיגריות של מנועי העישון מוסוות בתוך פרחים. ההצגה הזאת, יתברר מקטע לקטע, היא מה שמשותף לניסים אלוני, בן 63, ולבני העשרים־וכמה המקפצים על הבמה. ויש הרבה משותף. "באופן מדהים יש לו קשר לעולם הצעירים, לשפה שלנו", יגיד כל אחד מהדרדקים בתורו. הם מתפעלים מחיוניותו. ועל ההתפעלות, על כל הטיותיה, ומחירה, בהמשך.

"לי, באופן אישי", הוא אומר, "יש חוט שהולך דרך כל זה. קשה לומר מהו. באיזה שהוא מקום זה מסתובב סביב: מה, אין אהבה בעולם? אין אלוהים בעולם?"

אבל הדברים בשטח הבמה נראים הרבה יותר קטנים, קרובים לעין. כמו, מה אני אגיד לכם, כמו, נו, כמו מערכון של הגשש החיוור. וגם לא כמו.

ועם זאת, מקבצי המשמעויות הפילוסופיות והפוליטיות והאקטואליות ימצאו הרבה לחם בטקס הענקת מדליות לנהגים הרצחניים ביותר. או בסיפור על מרצה בשם חיים יבין, שאינו חיים יבין האמיתי מהטלוויזיה, הנקלע ליחידת מילואים שמפשיטה אותו עד העור, מפני שהוא לא חיים יבין האמיתי, מהטלוויזיה. או במאבק בין שתי עמותות של מכות ומוכים, הנלחמות על זכותן לרומנטיקה, בעוד שדרן הרדיו הערבי מתאמץ לשמור על אובייקטיוויות ביניהן. דברים מטורפים ששורשיהם במציאות מטורפת.

אלוני שולח הומאז'ים לא מוסתרים לגיבורי הצגות הבידור הקלאסיות שלו, הגששים ויוסי בנאי, מול שהאסוציאציות האישיות שלו הן כבר תמונות זיכרון של הכלל. בסופו של דבר, שום דבר לא נשאר פנימי כאן, סודי. ילדי המכתנה העתידניים, אינם כל־כך עתידניים. הם שטופים בסיסמאות פרסומת מהרדיו, והם מגדלים את אבא שלהם, יותר משהוא מגדל אותם, וכל הזמן הם צמאים לאמא. אמאו אמאו

הם צועקים במערכונים שונים לכאורה. כולם מחפשים אהבה, רוך, חום, כמה שיותר רחוק מהמגע הקר של זכוכית המבחנה.

אבל החשוב מכל, לפי אלוני – "שיהיה מצחיק". בעניין הזה, ודומה שגם באחרים, אין בינו לבין המפיקה חילוקי דעות. טמירה ירדני מייעדת את המופע לצעירים, והיא יודעת שבידור זה צחוק. מצידה, כל הרווחים הנובעים מן הריבוד התיאטרלי של טקסט משל אלוני, הם רווחים נילווים. ועל ההתפעלות של המפיקה, בהמשך.

על ההתפעלות של המחזו־במאי, עכשיו. "נס, קרה פה נס", הוא אומר לכולם. נס שנמצאו ששה כשרונות אנרגטיים כאלה. נס שנוצרה ביניהם אווירה נעימה. נס שנולדה להקה.

איך הוא בחר אותם?

"אינטואיציה. תמיד אינטואיציה". לא, הוא לא יכול לומר למה הם ולא אחרים. הוא מדבר הרבה על הכוח שלהם.

יש אבהות ביחס שלו אליהם?

"לא", פסקני. הוא בוחן מחדש את השואלת, שתעתה בכיוון שגוי לחלוטין. "אני כאן מביים אותם, כותב להם. זה הכל. אני חשוף לפניהם. היו ימים שבאתי עם חומר לא טוב, הנחתי על השולחן לפניהם ואמרתי: תרא".

חמישה חודשים, הוא אומר, לא אכל, לא ישן. "הכתיבה, הכתיבה היא הדבר הגרוע ביותר, הנורא בעולם". היו ימים שהצעירים שיכנעו אותו להמשיך, כשביקש להרים ידיים.

היה יום שאיבד את הסבלנות, צעק על הצעירים האלה?

"אני לא חושב שהרמתי קול. היה יום אחד שעזבתי, שהלכתי מהחזרה".

כשהם, הששה, מצטלמים על הבמה, מעווים פרצופים, מחזיקים חפצים משונים בידיים, הוא מגניב אליהם מבטים. פתאום הוא צוחק בגלל משהו שרק הוא הבחין בו. כשתולפת החצי שעה שהקציב לעניין יחסי הציבור, הוא ממתין בשקט עצור שהצלם יארוז את העדשות. רק כשהד צעדי האורחים נבלע ברשא שבחוץ, ניסים אלוני זוקף את משקפיו החמורים אל הבמה ואומר לששת שחקניו דברים שאיש לא ינחש לעולם.

הצעירים

משה איבגי נכנס לבית הקפה, כששמוליק לוי ומיכאל מורים, שניים מתוך הששה, היו בעיצומה של השיחה על ניסים אלוני. איבגי שאל: "נו, מה העניינים? מה אתם עושים?" שמוליק הרים מבט מלא אירוניה עצמית: "עדיין אצל ניסים אלוני". איבגי: "נו, והכל מוכן?" שמוליק: "איבגי, נו באמת".

מיכאל מורים: "אנחנו מבינים שעל ההפקה הזאת נעבוד כמה שנים, ובשביל השלמות, עוד שנתיים".

לא מדובר ביאוש. הבדיחות צומחות מהקרקע שממנה צומחת ההתפעלות הנ"ל. עבודה עם ניסים אלוני היא התנסות חריגה בנוף חייהם עד כה. רובם סיימו לא מכבר לימודי משחק. אלוני היה דמות מיתית, שמנתחים את יצירותיה בשיעור.

חבורת האנשים הזאת, שניטל עליה לייצג דור חדש של שחקנים־בדרנים־זמרים, מתמודדת כל יום, משתיים בצהריים, כבר הרבה חודשים, עם הליותה של אגדה, בתקופה שקצב החיים אינו מתיר לאגדות לעמוד זקוף. אין זמן. ובאופן פרדוכסלי, דווקא ההצגה הזאת, שהקצב שלה הוכתב בידי אגדה, היא התרחשות חוטפה, נפצוצית, מתרוצצת. אין לך זמן לקלוט סצנה אחת, והבאה אחריה דוחקת בך, ועוד אחת. אלי יותר משהם מיטיבים לעכל את אלוני, הוא יודע זאת.

הם זוכרים את היום שבא לתת כיתת־אמן בסטודיו של ניסן נתיב. הם ציפו לו רועדים. שמוליק לוי זכה להכיר אותו קודם מקרוב, כשבא לצפות במופע סטודנטים שניסה להריץ. "הוא בא, נתן מחמאות, היה נעים. אחר־כך, כשהוא בא לכיתת־אמן, והה לי השיתוק הזה ממנו. הוא עיכב אותי בכניסה לכיתה, אמר לי שלום. ניסן נתיב זרז אותו מאחור, כי חסמנו את הכניסה. אלוני אמר לו: 'רגע ניסן, יש פה צעירים'. נכנסתי מאוד זקוף לכיתה".

מורים: "ניסיתי אז לקרוא את 'הנסיכה האמריקאית'. לא הבנתי כלום. הבן־אדם המציא שפה. היום פתאום אני מסוגל לקרוא יותר. יש צופן שלו שאתה מפענח במהלך העבודה. זה שיעור מאלף במשחק".

ועכשיו מורים מרגיש שהוא לכוד בין ההערצה לאגדה ובין ההרגל שלו, כשחקן מעורב, לומר דבר ביקורת. "אני בא מבית־חרושת להצגות (תיאטרון חיפה, ת.א.). בחיים שלי לא עבדתי ככה. אין לי ברירה אלא לסמוך עליו".

לכבוד ארוע כלשהו נתן מורים לאלוני כרטיס סמוי. היה כתוב שם: "אנחנו לא מאמינים בניסים, אנחנו פשוט סומכים עליהם". אלוני סיפר לו שתלה את הכרטיס מעל לשולחן הכתיבה שלו.

בינתיים ליקט מורים משפטי מפתח שהאמן זרק לחלל אולם החזרות, כלאחר יד. בתשעה באוגוסט, כשעה שעברו על מערכון השטן (ועדיין הם עובדים עליו), אמר אלוני (ומיכאל מורים רשם): "בכל קטע צריך להיות חריג". כלומר, דמות חריגה, ממזר. שבוע אחר־כך רשם מורים, שמישהו שאל את אלוני מה יהיה בסוף התוכנית. "אני לא יודע, אין סוף, אני מפחד מסוף", השיב אלוני. שיר הסיום, אגב, עדיין בשלבי עיצוב, עוסק באין־סופיות הזאת. במקרה אחר, כשעברו על אותו מערכון בהשתתפות אלוהים והשטן, היו בעיות, כמה ניצני ויכוחים. אלוני אמר: "זה נכון, קשה לשחק את אלוהים". ולסיכום הכל יש ביומן של מורים ציטוט כזה מפי אלוני: "התשובה אף פעם לא נשמעת כתשובה לשאלה, והשאלה עצמה היא קביעת עובדה שמחכה לאישור". את מבינה את זה? שאל מורים. ניזכרתי באלוני העונה כביכול לשאלותי.

נולי עומר ודבי קליידר הן הדור המייסד. צמד נשים שמכניס לנוף הבידור תופעה חדשה, מורכבת. זה מתחיל במראה שלהן, שאין בו מאמץ, ועם זאת הן יפות באורח פרובוקטיבי. הן מגיעות תמיד ביחד ושמות על השולחן את האנטי־תיזה של הפאתוס. קומיקאיות־חקייניות שקולטות מן הרחוב את הניואנסים ואחר־כך עושות מזה הצגת סטנד־אפ מבריקה.

כמו תאומות סיאם הן גם מעריצות את אלוני ביחד. כל אחת תוחבת משפט ובסוף יוצא: "אני אוהבת את השפה שלו. זה מלא תבלינים, זה חכם. הוא עושה מהעברית המרובדת משהו אחר. שירה. הוא בן־אדם נדיר, נדיר. שיהיה בריא".

אם יש אמביציות בוערות באולם החזרות, הן רתומות כולן לעגלה של אלוני. איכשהו, הם אומרים, כל אחד קיבל כאן את החלק שלו הוא ראוי. אין קנאות, אין מרירות מצטברת, כמו בנסיעות הצפופות באוטובוס של הלהקה הצבאית. באותה מידה אין התאהבויות. הכל ענייני, מקצועי. ובסך הכל, באמת מדובר בכיתת־אמן מתמשכת, והתוצאה, אם תגיע אינה מטרה אחת ויחידה.

"מה שקשה לנו כשחקנים, זה שהוא עושה עלינו סקיצות", אמרה נולי. "בסוף מגיעים לתוצאה. בסך הכל זה נובע מפרפקציוניזם ואני מאוד אוהבת פרפקציוניסטים".

היה מישהו ביניהם שאמר: אולי זה שטויות, כל הכתיבה הזאת לשחקן. זה נראה לי יומרני לדעת איפה גבולות יכולתו של מישהו. התוצאה היא אולי רק משהו באמצע היכולת.

מיכאל: "הוא היה אומר לנו, אני אשמח אם תתחילו לפרוח ולאלתר, אבל מצד שני שמעתי אותו אומר שלכל דבר יש רק פתרון אחד, רק צריך למצוא אותו. הגששים לא שינו מילה במשך 500 הצגות, ואני אעיין לשנותו? אתה לא יודע איפה הגבול. אולי הוא עד כדי כך נכון, כמו שתמט".

עדיין אין להם נוסטלגיה, ובכל זאת, המיפגש הראשון עם אלוני, נראה לכל אחד מהם כאילו התרחש בעידן אחר של החיים. אלי יצפאן, איש העליה השניה לאלוני, אומר שוויתר על שנת לימודים כדי לעבוד במחיצת אלוני. "כשבאתי לאודישן איתו הוצאתי את כל המתחים. מה שיהיה, יהיה. למרות שאני צעיר ולא ראיתי דברים שלו, תמיד הוא היה שם. הבנתי שלעבוד איתו על תוכנית בידור זה כמו לעבוד עם מוטי קירשנבאום. זה הטופ. נתנו לי לקרוא טקסט של מרצח למין. ניסים אמר לי לקרוא סטייל ערבי, צרפתי, אנגלי, פולני. קראתי".

"בתת־מודע אני לא מצליח לשכוח מי הוא אלוני", אומר גדי פור, צעיר עדין וממושקף, שהאנרגיות המגיחות מגופו על הבמה, מפתיעות. "למרות שאנחנו מדברים על כאבי־שיניים, כי גם לאגדות יש כאבים, יש איזה כבוד שנשמר, וטוב שהוא נשמר".

שמוליק לוי: "אני לא חושב שהוא אגדה. אגדה זה דבר מושחת, לא מישהו שעובד קשה. לכן אין לי חשש לנפץ איזה דבר. ניסים הוא חסין. הוא לא גר באיזו וילה מוקפת סוללה של אנשים שעושים בשבילו הכל. הוא כבן־אדם לחלוטין. אבל יש לו קסם אישי בטונות, זה כן".

אלוני לא מחץ אותם בשעות של דינמיקה קבוצתית, הכרויות אינטימיות לתוך הלילה. הכל התרחש בתהליך של עבודה. "הוא כבר גדול, הוא לא צריך את השטויות האלה", אמרה נולי. "הוא פשוט אישיות חד־פעמית".

"גם אני חושבת ככה", אמרה דבי.

כשהחודשים התמתחו, ירדני שילמה משכורות ולא קבעה תאריך, היו הפסקות בעבודה. לא ארועים רישמיים. אלוני היה פתאום ניזכר באיזה מעשה שארע לו והיה מספר. הם היו נישארים בתנוחה האחרונה על הבמה, מקשיבים. סיפורים מרתקים, הם אומרים. לפעמים זה לא היה כל־כך מרתק, אמר מישהו מהם והשתתק מיד, כאילו נוף בעצמו. כל הרהור שני על מעשה של אלוני, נדמה להם כדבר כפירה. כלואים בתוך הגיל הצעיר המתפוצץ מכישורים, מרדנות והערצה, בחרו להחצין את ההערצה. היא הלכה טוב עם המשמעת העצמית שגזרו על עצמם.

המפיקה

"לפי דעתי אפשר היה לצאת קודם, בתחילת ספטמבר, כפי שניקבע מראש", העיז אחד מן השחקנים לומר. "בינתיים חלה התרופפות ואנחנו סתם המשכנו לאונן".

טמירה ירדני, מבטאת רק בטחון במעשיה, מעריכה שבמקרה הזול ההפקה הזאת תעלה לה 150 אלף דולר. לא רק שכר לשחקנים ולבמאי. גם לאלון אולארצ'יק תמורת המוסיקה, למעצבת התלבושות, לתפאורנית, למנהלת המוסיקלית, לעוזרת הבמאי, לכוריאוגרפית, (טמירה: "כולן נשים, שמת לב?") לנגנים.

"זאת טעות שיכולנו לצאת קודם", היא אומרת. "בתחילת ספטמבר היו רק ששים אחוז מן החומר מוכנים. אני ראיתי את התהליך של העבודה שלו. השחקנים לא רגילים לזה. כשאלוני בא לחזרה עם טקסט, אז יש לו פרטיטורה ביד. כל מה שהשחקן צריך לעשות, כולל האינטונציות, כתוב שם. זה לא סטניסלבסקי. מדובר בהצגת בידור, למרות שהוא דו־משמעי בכל דבר".

ירדני בוחנת היטב את פני האורחים, כשהם צופים ברגימונת מתוך ההצגה. המתיחות על פני המפיקה דומה לזו שניראתה על פני השר שהכניס לחצר המלך את צמד החייטים ב"בגדי המלך החדשים". האורחים חוששים לומר שבעצם לא הספיקו לראות הרבה. הבדידות של המפיקה במקרה הזה גלויה לעין יותר מבכל הפקה אחרת. היא לבדה מאמינה כאן בתוצאה, היא לבדה משקיעה (בשבועות האחרונים צירפה אליה את תיקי מילשטיין מ"תיקי הפקות", כשותפה) באמן, שהתיאטראות המסובסדים חוששים להשקיע בו, גם אם הם מאמינים בכישוריו.

ירדני: "בעוד 100 שנה ישתמשו בטקסטים שהוא כתב להצגה הזאת. אני מאמינה שנוצרת כאן קלאסיקה".

לא קשה להאמין כך לבד?

"דווקא מניסים אני שואבת עידוד. כשאנחנו לבד, הוא נותן לי את ההרגשה שהוא יודע מה שהוא עושה. אני גאה בכל העניין הזה".

מיכאל מורים אמר: "אם האגדה תצליח גם הפעם, אז היא פרצה שנית". הפריצה המחודשת הזאת, תיזקף לזכות ירדני הנימרצת, והיא יודעת את זה. ועוד יירשמו בהישגיה ששה שמות שכמעט אף אחד לא שמע עליהם קודם. ■

השחקנים

● **אלי יצפאן:** בן 23, תל־אביבי, בוגר בית ספר כדורי, חבורת זמר ובידור גליל־תחתון, להקת צה"ל 84', להקת תילות שדה, פסטיוואל זמר חסידי בתו"ל, הצגות ילדים, תשדירי שרות. תפקיד נכבד בסרט "נישואים פיקטיביים". בקרוב ייראה על המסך הקטן בסידרה על תאונות דרכים. אחר־כך ייראה ב"הצצקנים", סידרה חדשה לילדים. אחר־כך ייראה בעוד סידורה "מוצ"ש", תוכנית ראיונות משולבת בקטעי משחק. יצפאן אומר: "קודם כל כמה מלים על שלמה בראבא. מבראבא לקחתי את העבודה הקשה, המשמעת, חריכוז. הוא שחקן גדול".

● **גדי פור:** בן 26, נשוי לנונה פו, שחקנית, יליד דימונה, גדל בחיפה, היום בתל־אביב. סיים לימודי משחק באוניברסיטת תל אביב. מריץ מופע סאטירי עם חברים, "איך זה עובד באמת", בית לסין וקיבוצים. התפרנס גם מריסוס נגד מזיקים. פור אומר: "אין לי כל־כך הרבה מה להגיד. אני תיחיד שקצת קות".

● **דבי קליידר:** בת 28. נולדה ברמת גן, שרתה בנח"ל, האחזות כוכב השחר בבקעה. למדה ציור, גרה בניו־יורק, בלונדון. למדת איפור תיאטרון וקולנוע. עבדת בעיצוב פיאות ובפרוונות. עשתה את האיפור בסרט "תל־אביב לוס־אנג'לס" ובכמה וידאו־קליפס. מופיעה כבר שנתיים בקטעי סטנד־אפ קומדי עם נולי עומר, חברה מימי תלמה ילין. קליידר אומרת (על אלוני): "אנחנו מתות עליו".

● **נולי עומר:** בת 28. תל־אביבית מלידה. מגיל שלוש רצתה להיות שחקנית והחורים התנגדו. ניסתה ללמוד ספרות עברית ובאקדמיה למוסיקה. "זה היה מאוד מעניין, אבל יו, איזה דיכאון". ברחה לסטודיו של ניסן נתיב. עשתה ערב שירים עם דורי פרנס. הנחתה עם דבי עדלאידע בשינקין, החליפה ב"כולם היו בני חוץ מנעמי", השתתפה ב"מושל יריחו", הפקה מחודשת, "האזרח העומד מעל לכל חשד" בנוה־צדק, ו"מזבוב ועד פיל", הפקה פרטית. עומר אומרת (לדבי): "את נראית נהדר".

● **מיכאל מורים:** בן 26, נשוי לשלומית מורים, עיתונאית. פתח־תקוואי עד היום. להקה צבאית, פסטיוואל זמר חסידי באמריקה, "יוסף וכתונת הפסים", הסטודיו של ניסן נתיב, עונה בתיאטרון חיפה, כולל "סינדרום ירושלים", תפקיד מרכזי. מורים אומר: "החודשים האלה היו התקופה המאושרת בחיי".

● **שמוליק לוי:** "בארבעה בדצמבר, יום חזרות רגיל, אהיה בן 26". ילדות ברחובות, בת־ים, יפו. להקה צבאית, שלוש שנים ניסן נתיב. נסיון כושל להרים הצגה סאטירית דוגמת "ככה זה עובד". הופעת ב"נבוע ומנוצח" של חנוך לוין, עונה בקאמרי, ועכשיו ניסים אלוני. לוי אומר: "אני מביט בהערצה גלויה וקינאה סמויה בגדי והמופע של הקבוצה שלו".

ניסים אלוני: "הכתיבה, הכתיבה היא הדבר הגרוע ביותר, הנורא בעולם"

גדי: "בתת־מודע אני לא מצליח לשכוח מי זה אלוני, למרות שמדברים על כאבי שיניים, כי גם לאגדות יש כאבים"

כבולים לקופסה

בסתיו הבא זה יתחיל. הרהיט הפופולרי החדש שיתווסף לספה־מזנון־טלוויזיה בסלון, תהיה קופסה קטנה וקסומה: בורר הערוצים של הטלוויזיה בכבלים. עשרה, אולי 20 ערוצים, יחברו את המנויים בציון, באמצעות כבלים וצלחות קליטה, לעולם הגדול, לשכונה הקטנה, כמעט לכל מקום ותחום בידור. והכל חוקי, תיקני, והמשקיעים מקווים שגם ריווחי. סרטים, ספורט, חדשות מקומיות, שיעורי בישול, משחקים — הכל כבר בדרך. מדינה בכבלים — חבלי לידה.

מאת טל שחף

לחיצה על ערוץ 12. סרטים מצויירים לילדים. טוב שהם לא בבית. ננסה ערוץ 17: קליק. אי.בי.סי. ספורט משדרים משחק גולף מקליפורניה. למות משעמום. מה עוד יש לנו? ערוץ 9: קליק. משחק טלוויזיה תשע בריבוע. נו, נמאס מהכררנים השחוקים האלה. בעצם, מה יש עכשיו בערוץ 6 של הטלוויזיה הלימודית? קליק. אה. אלא מה? שיעור חשבון, מספרים רציונאליים. מה זה בכלל?

רגע, יש עכשיו חדשות צהריים בערוץ 2: קליק. אוף, עוד פעם אינתיפדה. אבל צריך לחיות סרט עכשיו. ערוץ 4: קליק. הנה, זה עם מיקי רורק. איזה סרט זה בעצם? איפה העיתון? אפשר לבדוק בטלטקסט. הנה, ערוץ 15. דף 128, בלחיצת כפתור... בחיי, זה "ראסטי ג'יימס". איזה מזל. שניה, לבדוק מה יש בערוץ הראשון? מה פתאום? את מי זה מעניין בכלל?

לא, זו לא ניו־יורק. זו בת־ים. ופתח־תקוה ועוד וקרית שמונה. ועוד עשרות ערים בארץ והישובים שסביבם. בתוך זמן לא רב, יש אומרים פחות משנה, יקבל השלט־רחוק שבידינו חיוניות חדשה. תחנות הטלוויזיה הרשמיות בכבלים יתחילו לפעול. 18, אולי 20 ערוצי טלוויזיה בלחיצת כפתור. כבלים טלוויזיוניים אופפים את השכונה.

21 שנים עברו על מדינת ישראל בצפיה בערוץ טלוויזיה אחד. הישראלית, רשות השידור, ירושלים. שופר הסטאטוס קוו בישראל. את המנהל ממנים רק בהסכמה קואליציונית מקיר לקיר. כאן גם שורשיה של האופציה הירדנית. יש גם אופציה לבנונית וסורית, וגם ספריית וידאו בשכונה, ויש ערוץ שני ואפילו צלחות לקליטת שידורים מרוסיה. שוברים את המצור.

אבל עכשיו כל זה עומד להשתנות. מה שהתחיל כמעט באופן חשאי כ"תיקון מספר 4 לחוק הבזק — שידורי טלוויזיה בכבלים ולמנויים", הולך ומתממש, הופך למהפיכת התיקשורת הגדולה ביותר שעברה על המדינה. בינתיים מדובר בהתרחשויות אפרוריות, כלכליות בעיקרן: חברות, מיכרזים, תנאים כספיים, אבל הבשורה כבר זוהרת מבעד למסך הניירות.

בסתיו הבא הן יתחילו לפעול. שלוש, אולי חמש, תחנות טלוויזיה בכבלים. זה יתחיל במכתב נמרץ שתמצא בתיבה, ימשיך בטכנאים חייכנים כחולי סרבלים שיחברו שקע חדש לטלוויזיה, ויסתיים במכשיר אלקטרוני קטן המחובר לטלוויזיה: בורר הערוצים.

המהלומה תכה מיידית: במקום שש – עשרה – תריסר הערוצים במכשיר הטלוויזיה שלך, תגלה עשרות ערוצים בבורר. רבים מהם לא ישדרו עדיין דבר, אבל בכל זאת יהיו שם עשרה, חמישה־עשר, עשרים. באיזורים מסויימים יגיע מספר ערוצי השידור בתוך מספר שנים לארבעים. ארבעים תוכניות שונות משודרות בו־בזמן. איפה תהיה אז הטלוויזיה הישראלית, סיפרית הווידאו, הצלחת לקליטה מרוסיה,

מי הקולנוע, העיתון.

מושג הטלוויזיה בכבלים הוא יבוא מאמריקה. המתכננים בנו את תוכנית הטלוויזיה הישראלית בכבלים על פי המודל האמריקני, והם יודעים למה. האמריקנים הפכו את השידורים בכבלים לסיפור הצלחה כלכלי. היקף החדירה של הכבלים, כלומר אחוז בתי האב שהתחברו לשידורי הכבלים, הוא מהגבוהים בעולם. בניו־יורק מדובר בכ־40%, בסאן פרנסיסקו בכ־50%, בפילדלפיה ב־47%. השיא שייך לעיר בשם סאן־דאנג'לו: 88.2%. לשם השוואה, ממוצע החדירה באירופה מגיע לכ־10%.

האמריקני מקבל מנת ערוצים גדושה באמצעות הכבלים. בערים הגדולות המנה עולה על גדותיה. מנוי ניו־יורקי משלם 19.95 דולר דמי מנוי חודשיים, ובתמורה מקבל 60 ערוצים.

בנוסף לערוצים ה"רגילים" שאפשר לראות גם בכבלים, כמו באנטנה רגילה (רק באיכות קליטה טובה יותר), הוא מקבל עוד עשרות ערוצים נוספים: חדשות, ספורט, דת, ערוצים אתניים, ערוצי מין. הפופולריים ביותר הם הערוצים הכסיסיים, הניתנים ללא כל תמורה מעבר לדמי המנוי. הכנסות ערוצים אלה באות משידורי פירסומת. בנוסף להם משודרים ערוצים הנושאים השם pay TV, ערוצים בתשלום, בהם תמורת תשלום נוסף אפשר לצפות בסרטים חדשים יותר, תוכניות פופולריות יותר. ובלי פירסומת.

החברות המשדרות אינן עוסקות בהפצה למנויים. את הכסף הגדול הן עושות ממכירת הערוץ לבעלי תחנות הכבלים. אלה מפעילים על הלקוחות הפוטנציאליים מכבש פירסומת אדיר, עם מבצעים אדירי־פרסים ובונוסים. הכיונס שלהם הוא הרחבת הרשת בהתמדה.

ערוץ הכבלים הפופולרי ביותר בארה"ב הוא ערוץ הספורט ESPN. סקר שנערך לאחרונה על ידי חברת נילסן מראה כי הוא מוביל בראש, עם 46 מיליון מנויים – בעצם, כל מנויי הטלוויזיה בכבלים בארה"ב. כאן אפשר לצפות בשידורי ספורט נון־סטופ, 24 שעות ביממה: טניס, כדורסל, איגרוף, כדורגל, מרוצי מכוניות. אבל חשמנת של הספורט הוא הערוץ בתשלום ספורט־צ'אנל. תמורת 12 דולר נוספים בכל

(המשך בעמוד הבא)

בוב שלוס: "כשאין מנויים אין כסף. כשאין כסף לא כדאי לקנות או להפיק תכנית. אבל עד שאלה לא יהיו — לא יצטרפו מנויים"

המפעילים

עד עתה נקבעו כבר מפעילי תחנות הכבלים בתשעה איזורים, מתוך 31 איזורים בישראל. המועצה לשידורים בכבלים מפרסמת את המכרזים בקבוצות, בזו אחר זו. קבוצות היזמים מגישות הצעות למכרזים המעניינים אותם. המועצה מתכנסת כוועדת מיכרזים לדון בהצעות. יו"ר מועצה, הרניק: "קנה המידה הוא איתנות פיננסית, מיגוון תוכניות, גובה דמי המינוי, קצב פריסת הכבלים, ניסיון קודם ויכולת מיקצועית".

לאחר מספר תודשים עורך שר התיקשורת טקס חגיגי בנוכחות עיתונאים, ומכריז על הזוכה בכל מיכרז. זה אינו אומר עדיין כי הזיכיון ניתן. לפני כן יצטרכו הזוכים להציג תוכנית הנדסית מפורטת למימוש הצעות המיכרז.

הזוכה האחרונה היתה קבוצת תבל (תשדורת בינלאומית לישראל), בבעלות חברת דיסקונט השקעות, בשיתוף עם החברה האמריקנית יונייטד קייבלס, ומספר אנשי עסקים ישראליים, אשר זכתה באיזור תל־אביב איילון חניכסף. בשבוע שעבר זכתה תבל במכרז השני, הפעם על איזור אשדוד־אשקלון וקרית מלאכי, ובמועצה העירו כי הזכית הכפולת מעידה על חוסנה הכלכלי ומיקצועיותה של החברה. קבוצת ICS – מערכות כבלים בישראל, בה חברות שלוש חברות אמריקנות, ממגורות דגון בחיפה ושני משקיעים ישראליים, זכתה להקים את תחנת הכבלים בבאר־שבע ועיירות הנגב.

קבוצת כורנט נורדקס, בבעלות קונצרן כור ותגרת הכבלים השוויצרית נורדקס־רדי־פיוז'ן זכתה בשלושה איזורים גם יחד: ראשון לציון, מעלות וכרמיאל עם יישובי הדרוזים והערבים בגליל. שילוב האיזורים היא התנייה של המועצה, שכוונתה לעודד יזמים להקים תחנות כבלים באיזורים לא כלכליים (מעלות) כדי לזכות באיזורים כלכליים מאוד (ראשון לציון).

לפני אלה נערך טקס הזכיה הראשון, בו זכו שני היזמים הראשונים. קבוצת ערוצי זהב, בה שותפים חברת תדיראן והעיתון ידיעות אחרונות זכתה באיזור פתח־תקוה והישובים סביב. קבוצת מת"ב (מערכות תיקשורת בכבלים), בה שותפים חברת דנקנר־השקעות ומעריב זכתה בשני איזורים במשולב: בת־ים וקרית־שמונה עם יישובי הגליל העליון.

כעת מצפים לטקס הבא, בו יקבעו הזוכים באיזורים תל־אביב ירקון (דרום תל־אביב), יזרעאל, ירושלים, רחובות, מישור עכו, רמת גן־בני ברק, בית שאן ואילת.

כבת זה נמכר באמריקה: קטלוג שבא לפתות את הצופה המצוי שיהפוך למנוי־כבול.

הכל ייראה אחרת

"הטלוויזיה בכבלים תשנה את המנהגים התרבותיים בישראל" מצהיר יוסף לפיד. "היום בת־ים יושבים על הברזלים, או שנוהרים בערב לתל־אביב. אבל תוך שנתיים־שלוש הטלוויזיה בכבלים תשנה את אופי בילויי הערב בבת־ים. כשיהיו לאדם 15 אלטרנטיבות בטלוויזיה, הוא לא ירוץ לתל־אביב. הטלוויזיה בכבלים תיצור לוקאליות, תקשור את האדם למקומו. היום בת־ימים לא יודעים מה קורה בבת־ים. הטלוויזיה בכבלים תראה מוסדות, אירועים בבת־ים. הקשר של התושב עם העיר יתהדק".

לפיד אינו רואה כל רע בכך שאנשים יצפו שעות ארוכות יותר בטלוויזיה במקום לקרוא ספרים, למשל. "עצם המחשבה שכל ספר זה תרבותי וכל טלוויזיה זה לא תרבותי, היא מחשבה מטופשת", הוא מתריס. "הטלוויזיה היא חלק מחיי האדם המודרני והוויכוח הזה הוא איזוטרי".

ד"ר יריב בן־אליעזר, מומחה לתקשורת המונים, אומר כי ברגע שיהיו שידורים במשך שעות רבות יותר, אנשים יצפו יותר. כדוגמא הוא מביא את השידורים בתקופת האולימפיאדה. "במפעלים, העובדים אמרו שאינם מוכנים לעבוד אם אין טלוויזיה. ההיצע משפיע חזק על הביקוש".

הוא מתאר מצב בו מספר שעות הצפיה יעלו. "הצפיה לא תהיה יותר סלקטיבית. היא תהיה יותר גדולה". העליה בצפיה תביא במקביל לירידה בקריאת ספרים וביציאה לקולנוע. לאחר חמש שנים", מוסיף בן־אליעזר, "כשתתחיל גם פירסומת מסחרית, תנגוס הטלוויזיה בכבלים גם מתכונות העיתונים".

הפן האחר שרואה בן־אליעזר הוא הפוטנציאל להפקות מקומיות שיש בטלוויזיה בכבלים. לדבריו יש צורך במשאבים, בהכשרה, ובמתן גישה חופשית לקבוצות מקומיות, כדי לאפשר להן ביטוי. "אם יתקיימו התנאים, יש סבירות גדולה שתהיה התמקדות בעניינים לוקליים, ואז יחוזק את הלוקאל פטריוטיזם והמעורבות בחיי הקהילה של הצופה".

(המשך מהעמוד הקודם)

הצופה הניו־יורקי. בידור למשל. נוצץ וחלקלק, לכל המשפחה, כרשת מיוחדת שמקרינה מופעי מוסיקה, מחזות זמר מברודווי, ראיונות עם כוכבים. ויש רשת שתלמד אותך הכל על בריאות ודיאטה, בין סידרות טלוויזיה שהיא מקרינה. יש ערוץ שמשדר 24 שעות ביממה רוק רך ומוסיקת קאונטרי, ערוץ של מוסיקת קאונטרי, וכן הלאה וכן הלאה, מערוצים שמשדרים מחזות ועד לערוצים של סקס – מאוחר בלילה, עם ריבועים קטנים כתלים – או קציות.

האומה האמריקנית מגדלת דור צופי כבלים זקוף וגאה. עבורו נוצר המדיום החדש של שנות ה־80, הווידאו קליפ. ערוץ MTV הפך גישושים ניסיוניים

ד"ר יריב בן־אליעזר: "הצפיה לא תהיה יותר סלקטיבית, היא תהיה יותר גדולה ותביא במקביל לירידה בקריאת ספרים וביציאה לקולנוע"

של זמרים ובמאים לז'אנר קולנועי־טלוויזיוני עם חוקים, כללים וצופים. הערוץ הזה, שיש לו 43 מיליון מנויים, משדר קליפים מסביב לשעון, ובכיניהם משתלבים סרטים ותוכניות על אלילים וכוכבים.

וסרטים אמרנו הרבה סרטים. ערוץ של מערבונים, ערוץ סרטים קלאסיים משנות ה־40. מי שמגדילים את המבחר הם עשרות ערוצים מתמחים בהגשת תוכניות סרטים בתשלום. ערוץ HBO הוותיק, שבבעלות חברת טיים, עומד בראש, עם 15 מיליון מנויים, המשלמים 9 דולר לחודש. הוא משדר יותר מ־70 תוכניות שונות מדי חודש: סרטים חדשים, מופעי רוק, ואפילו סרטים בהפקה עצמית. ההצלחה הגורפת של הערוץ הצמיחה מתחרים רבים, שכל אחד מצא את הווית שלו לקולנוע.

יש כמובן חדשות. יום יום, כל היום, רשת השידור CNN מובילה בתחום זה, והיא שניה בתפוצתה בכלל בין מנויי הכבלים בארה"ב. 46 מיליון מנויים בארה"ב צופים 24 שעות ביממה בריווחי חדשות, יומנים וכתבות מרחבי העולם. הערוץ הזה נמכר גם לעשרות תחנות שידור בארה"ב ובעולם כולו, כתחליף למחלקת חדשות עצמאית.

בחזרה למציאות הישראלית דלת־הערוצים. המודל הוא אולי אמריקני, אבל הביצוע כבול לאפשרויות המקומיות. במשרד התקשורת ביקשו לעשות את קפיצת הדרך, להוביל את ישראל מכלום להכל. לשם כך נחקק חוק, הוקמה מועצה לשידורים בכבלים, גובשו תקנות וכללים. אחר כך פורסמו מכרזים הקוראים ליזמים להגיש הצעות להקמת תחנות שידור בכבלים.

ויזמים אכן הופיעו. קשה שלא לראות את הפוטנציאל הכספי הטמון בהפעלת תחנות שידור בכבלים, אם אכן ירצו בהן תושבי ישראל. זו גם שאלת 64 אלף הדולר, והרבה יותר מזה. מצד אחד הצופה הישראלי חובב טלוויזיה מושבע. מצד שני, יש טלוויזיה ערבית, יש לוויינים. הסרטים שיביאו תחנות הכבלים לא יהיו חדשים כמו אלה שיש בספריות ובשידורים הפירטיים בכבלים. וסביר להניח שהחומר יהיה גם פחות "עסיסי". אבל היזמים אופטמיים. שיעור החדירה, לפי הדיעות השונות, נע בין 50% ל־80%.

לפני הגישה למכרזים הם התארגנו בקבוצות: גורם אחד אחראי לצד המיקצועי, אחר לצד הניהולי, שלישי לצד הכספי. שש קבוצות של יזמים ניגשו עד היום למכרזים שונים. הרבה לפני כן הם כבר התארגנו במסגרת "עמותה לקידום שידורי הכבלים בישראל". בעצם, לקידום האינטרסים המשותפים לכולם.

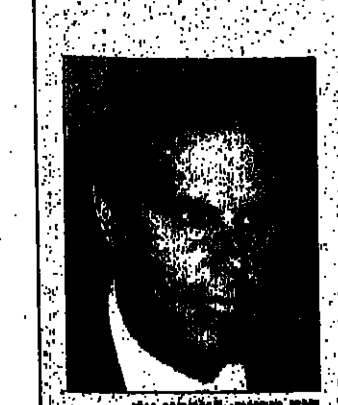
מערבולת הכנת הכללים והתקנות, וסבך הבעיות הטכניות בפניהן עומדים היזמים, הותירו במקום מישני את התוכניות שישודרו, אותו קטע, שהוא ורק הוא, עשוי למכור את המוצר לישראלי החשדן. התקנות מגדירות בעיקר את תוכן השידורים המקומיים, שיתפסו לבסוף ערוץ אחד. את המקור לשאר החומר מותירים ליוזמתם של בעלי הזיכיון. ואלה כבר שוברים את הראש.

המודל הישראלי לטלוויזיה בכבלים חסר את אחד מיסודותיו של האמריקני: חברות העוסקות בהפקה כחול־לבן – ערוץ שירים עבריים, ערוץ טלה־פלא עברי לילדים – שיציעו ערוצים לבעלי תחנות הכבלים. בישראל איש טרם יזם חברות כאלה. רבים צופים לחברה כזו כישלון כלכלי.

כוב שלוס, יהודי אמריקני ובעל תחנות כבלים מתגדולות בארה"ב, משתתף בקבוצת ICS, אחת מקבוצות היזמים, שעתידה לקבל זיכיון בבאר שבע והנגב. "זו בעיה קלאסית של ביצה ותרנגולת", הוא אומר. "אין מנויים ולכן אין כסף. אין כסף ולכן לא כדאי להפיק או להביא תוכניות. עד שלא יבאו תוכניות אטרקטיביות לא יצטרפו מנויים חדשים".

"התוכניות מפורטות במסגרת התקנות" אומר עו"ד דוד הרניק, יו"ר המועצה לשידורים בכבלים. אכן, סעיף 21 לכללי הבזק (שידורי בעל זיכיון) קובע כי בעל הזיכיון ישדר מיגוון סרטים ותוכניות בתחומי הבידור, המוסיקה, האמנות, החינוך, התרבות והספורט. בהמשך יש פירוט טרחני למדי של דרך יצירת

הנקודה החרדית

דוד הרניק: "עברנו את הנקודה ממנה אין חזרה"

חרדים וטלוויזיה לא הולכים ביחד. לא כל שכן חרדים וטלוויזיה בכבלים. אחד החששות בקרב העוסקים בתחום, הוא שהממשלה החדשה עם החרדים תשרת בהקפאה עמוקה נושאים חילוניים כמו טלוויזיה בכבלים או ערוץ שני. בעבר כבר הגיעו פניות מגורמים דתיים וחרדיים שלא להניח תשתית כבלים באיזורי המגורים שלהם. עכשיו עלול כל זה להפוך לווטו מוחלט.

דוד הרניק טוען כי הדרך שעבר פרוייקט הטלוויזיה בכבלים ארוכה מכדי שניתן יהיה לעצור אותו. "עברנו כבר את הנקודה ממנה אין חזרה. נעשו חוזים בין המדינה ובין יזמים, בהם חברות גדולות מחו"ל. קשה יהיה לבטל הכל. אני מניח שזה לא ישפיע בתחום המחוות, אלא בתחום תוכנם של השידורים". לדבריו הפנייה של היזמים היא למנוי הבודד, וזה יוכל תמיד לבחור שלא לחיות מנוי.

במגעים שנערכו לפני הבחירות התבטא הרב יצחק פרץ, ראש רשימת ש"ס, כי אינו מתנגד עקרונית לערוץ השני או לטלוויזיה בכבלים, ודרישתו תהיה רק ייצוג הולם בכל המוסדות האחראים לשידורים. לעומתו התבטא ח"כ אברהם שפירא מאגודת ישראל בחריפות רבה כנגד ערוצי תקשורת נוספים.

מרחבים בשמיים

שלושים מהם תלויים ממש ברגע זה מעל ראשינו, אי שם בגובה מאות קילומטרים. מאות לווייני תיקשורת נוספים, מכל הסוגים, משוטטים מסביב לכדור הארץ. תיקשורת לוויינים היא שם המשחק. חלק גדול מתיקשורת המחשבים, הרבה משיחות הטלפון הטרנס־אטלנטיות, הרבה שידורי טלוויזיה, משוטטים בעולם בעזרתם של הלוויינים.

הלוויין משמש כמו מראה גדולה התלויה בחלל. התחנה המשדרת מכוונת אלומת שידור צרה אל מתקן המכונה "טרנספונדר" המחובר ללוויין. הטרנספונדר מחזיר את השידור אל האדמה שמתחתיו באלומה רחבה המכסה את כל יבשת אמריקה הצפונית, או אירופה, או אסיה.

ערוצי השידור בכבלים בארה"ב, כמו ערוצי השידור הטלוויזיוניים הרגילים, מופצים באמצעות לווין. החברה המשדרת, משדרת את התוכנית ללווין. תחנות הכבלים המקומיות, או תחנות הטלוויזיה המקומיות, קולטות את השידור באמצעות צלחות, ומשדרות אותו ללקוחותיהם: בשידור טלוויזיה רגיל או בכבלים. מרחקי־ענק מתגמדים, מכשולים בלתי־עבירים נעלמים. הלווין הוא קפיצת הדרך המודרנית.

גם באירופה הופך השידור באמצעות לווין לפופולרי. מעל היבשת משוטטים לוויינים רבים, באמצעותם משודרים ערוצי שידור רבים עוד יותר. קירבתם של הלוויינים לאיזור ישראל הופכת אותנו לצרכנים פוטנציאליים של ערוצי הלווין האירופיים, אלה שהאלומה שלהם נקלטת גם כאן. בעלי הזיכיונות לשידורים בכבלים בישראל מתכננים לקלוט ולשדר בישראל ערוצי לווין אירופיים, שכן את הערוצים האמריקניים לא ניתן לקלוט.

אחד הלוויינים הפעילים ביותר מכונה יוטלסאט־F1, התלוי אי שם בין חופי איטליה ליוון. הטרנספונדרים של הלווין משמשים להפצת 11 ערוצי שידור, בשפות שונות, בלוויית תרגומים שונים.

שני הערוצים המפורסמים ביותר הם סקיי צ'אנל וסופר צ'אנל. אלה משודרים מבריטניה, וערוכים במתכונת ערוצי הבידור האמריקניים: תוכניות בידור, תוכניות לילדים, סדרות אמריקניות ובריטיות והרבה הרבה מוסיקה צעירה. הערוצים מספקים גם חדשות. מהדורות חדשות עולמיות ואירופיות במסגרת סופר צ'אנל, מהדורות חדשות בריטיות בהפקת הטיימס הלונדוני במסגרת סקיי צ'אנל.

גם שידורים אמריקניים נקלטים באירופה. ערוץ CNN מפיץ חדשות 24 שעות ביממה לכל רחבי היבשת. ערוץ MTV מפיץ קליפים ומוסיקה אמריקנית. גם האומה הרוסית תורמת את חלקה להרמוניה האירופית, בשידור ערוצים רבים באמצעות לווייני גוריזונט וראדוגה.

ערוץ נוסף, המשודר באמצעות מספר לוויינים, הוא Worldnet, ערוץ של סוכנות המידע האמריקנית USIA, המשודר בכל רחבי העולם, כמו בן דמותו, ערוץ הרדיו "קול אמריקה". בישראל כבר נקלטים שידורים אלה בבתים רבים, באמצעות צלחות קליטה, וחלק מתוכניותיו משודרות גם בערוץ 2 הישראלי. אלה מסווגים כשידורי התעמולה, אך בתור כאלה הם מתוחכמים מאוד: יש שם שידורי ספורט, אמנות, קולנוע, מדע, וגם פוליטיקה. רוח אמריקה מנשבת מהחלל.

ערוצי הלווין האירופים לא נועדו לקליטה ביתית. לכן גם דרושות צלחות קליטה גדולות כדי לקלוט את מרבית השידורים. ישראל נמצאת בקצה אלומת השידור של רבים מהלוויינים, ומחוץ לאלומת של לוויינים אחרים, מה שמקשה עוד יותר על הקליטה בישראל. בבעיה זו מתחבטים גם משדרי הטלוויזיה בכבלים בישראל.

השידורים המקומיים בהם מחוייב בעל הזיכיון. ההתייחסות לתוכניות מחו"ל מתמצה ברשימה קצרה של לוויינים מהם מותר לקלוט שידורים.

הרניק אומר כי תוכן השידורים לא יהווה בעיה. הוא מכיר כי כל מפעילי התחנות יצטרכו להגיש תוכניות ריבעוניות וחודשיות לאישור, ובכך יהיה פיקוח על תוכן השידורים. ליד תחנת הכבלים המקומית יפעלו גם ועדות מקומיות לתיקשורת קהילתית (כבנות 15 חברים) וועדת ייעוץ איזורית (11 חברים). כולם ייעצו, כולם יפקחו. אבל כל זה מרובר בשטח אחד מקומי. מה על כל השאר?

העיתונאי יוסף לפיד, יו"ר העמותה לשידורים בכבלים, מדבר על שתי תקופות בהפעלת הטלוויזיה בכבלים: "בהתחלה יהיו בעיות תריפות. כל דבר יהיה חדש, בכל דבר יראו שמחה חברתית. אחרי שנה־שנתיים תיכנס הטלוויזיה בכבלים לתוך התשתית החברתית, כחלק אינטגרלי מהחיים. יהיה כמתור למים, כמתור לחשמל, כמתור לטלוויזיה בכבלים".

לפיד משמש גם כמנהל התוכניות בקבוצת תח"ל, שעתידה לקבל את הזיכיון באיזור בת־ים וקרית שמונה. בתפקידו זה הוא אחראי ישירות למה שיראו צופי הטלוויזיה באיזורים אלה. במיוחד הוא אוהב את הערוץ המקומי, בו יוקרנו חדשות מקומיות, תוכניות דוקומנטריות על הנעשה בעיר, דיווחי ספורט, ביקורת על המתרחש בעיר. "זה יהיה ממש מקומון" הוא אומר. באיזור הצפוני הוא גם מתכנן שיתוף פעולה בין אולפני הטלוויזיה בקיבוצים לבין העיר קרית שמונה. "אנחנו נתרום לשיפור היחסים בין קרית שמונה לקיבוצים בגליל העליון, על ידי הרגשת המשותף במקום יצירת התנצחות".

הערוצים מחו"ל גורמים כאב ראש לא קטן לבעל תחנת השידור בכבלים בישראל. "הם לא נקלטים בעוצמה במזרח התיכון, וצריך צלחות גדולות מאוד לשם כך" אומר לפיד. אחת האפשרויות הנשקלות היא הקמת חוות צלחות משותפת לכל התחנות בארץ. בעיה נוספת היא הצורך בהוספת תרגום לסרטים ותוכניות בידור, שאינה מאפשרת להביא את שידורי הלווין כמות שהם. בעיה שלישית: לא לכל הערוצים מחו"ל יש הסכם זכויות יוצרים המכסה גם שידור לישראל.

התוצאה היא שהיזמים מתכוונים להביא את התוכניות שלהם על קלטות, ממאגרי התוכניות המוצעים בשפע באירופה וארה"ב. לשם כך הוקמה חברת רכש משותפת לחברי העמותה, ומנכ"ל העמותה, אהוד מירון, נשלח כבר לאירופה לסיבוב קניות. הכוונה היא להציג כוח קניה ניכר גם בקנה מידה אירופי: הצעה שמאחוריה עומדים 200 אלף בתי אב מכל איזורי הארץ, תקבל יחס שונה מהצעה של כל איזור בפני עצמו, והמחירים יהיו נמוכים יותר. שיתוף הפעולה אפשרי, שכן מרגע שנקבעו איזורי הזכיה, יש ליזמים רק אינטרסים משותפים. התוצאה תהיה תוכניות דומות בכל האיזורים, לא בדיוק מה שהתכוונו בעת תיכנון הטלוויזיה בכבלים.

יוסף לפיד: "המחשבה שכל ספר זה דבר תרבותי וכל טלוויזיה זה לא תרבותי, היא טפשית. הטלוויזיה היא חלק מחיי האדם המודרני"

מחוץ למסגרת העמותה מתנהלים מאבקים קשים בין היזמים, על זכיה באיזורים השונים. כך למשל, היתה תחרות קשה על איזור תל־אביב איילון, המקיף את צפון תל־אביב וגבעתיים. חמישה מהיזמים נאבקו על הזכיה במכרז זה, כשהם מנסים להבטיח תנאים משופרים יותר, תוכניות מגוונות יותר, מחירים נמוכים יותר. ועדת המכרזים דנה ארוכות בהצעות השונות, והורשים לאחר המועד המובטח קבעה כי הזוכה היא חברת תבל.

תחום השירות הבסיסי, מיגוון התוכניות שיוצעו לציבור ללא תשלום מעבר לדמי המנוי, הוא שדה המאבק העיקרי. ההצעה של כל חברה הוא סודה המיקצועי, עליו היא שומרת בקפדנות. כך, למשל, מספרים כי תבל תציע לתושבי פתח־תקוה כ־40 ערוצים במסגרת השירות הבסיסי. את ההיצע האמיתי לא נגלה כנראה לפני שיחלו השידורים בפועל, אבל מכיוון שהמקורות דומים, סביר להניח שגם ההיצע יהיה דומה.

השאלה שנשאלים היזמים כעת היא מתי יוכלו לשדר את התוכנית הראשונה בכבלים. הערכות ראשונות דיברו על הקיץ הבא. כעת כבר מדברים על הסתיו. עד אז יצטרכו לסיים את התוכניות ההנדסיות, לקבל את הזיכיון, לפנות לציבור ולפרוש את הרשתות הראשונות של הכבלים. עניין מסובך. למרות זאת בטוח רועי רביב מקבוצת ICS כי התחנה הראשונה תתחיל לפעול בבאר שבע: "יש לנו את כל הנתונים הדרושים: שטח קל לגישה, עיריה שמשתפת פעולה ומחכה כבר לתחילת השידורים".

לדבריו, התמהו השותפים האמריקנים בחברה בהפעלת טלוויזיה בכבלים באיזורים פריפריאליים בארה"ב, והם צופים אחוז חדירה גבוה ביותר באיזור הנגב. בהצעתה כללה הקבוצה תוכניות מקומיות בהיקף רחב, אף יותר מהנדרש. התחושה היא שברדום, חסר הבילויים התחליפיים, תהיה דרישה רבה לשידורים אלה. החברה גם מתכוונת להביא ערוץ דובר צרפתית, ולהפיק תוכניות אותן ניתן יהיה למכור אחר־כך לתחנות מקומיות אחרות.

השנתיים הראשונות צפויות להיות הקשות ביותר. השקעות ענק של היזמים לא צפויות לכסות את עצמן, שכן מספר המנויים עדיין קטן מדי. מה יקרה אחר כך, זו השאלה שמדירה שינה מעיניהם של היזמים. אם עם ישראל יקנה את הרעיון, הם עתידים להחזיר את השקעתם בתוך חמש שנים, ואחר כך גם להרוויח, ולהרוויח טוב. ואם הישראלים ישארו אדישים? על זה הם אפילו אינם מתבדחים. ■

ארמונות האוויר של אגד

(המשך מעמוד 8)

דירות מרוהטות, גינה מטופחת – כבניין רפאים. 11 אנשי תחזוקה, פלוס כמה שומרים, משגיחים על הפיל הלבן (שצבעו, למעשה, ארזם־לבן) לכל יקרוס. הבעיה היא שהוא אולי לא יפול, אך הוא עלול להפיל את אגד, שכן הוא תלוי כריחיים על צואר החברה. רק עלות אחזקת הבניין הריק, בלי לדבר על עלויות הריבית המשולמת על חובותיו, מסתכמת כ־30 אלף שקלים בחודש.

בספר ההדרכה המפואר שקיבלו בזמנו גימלאי הקואופרטיב, דובר על הפקדה של 97,500 שקלים לדירת שני חדרים, ועל 90,000 שקלים לדירת חדר וחצי. דובר גם על דמי אחזקה חדשיים בסך 450 שקלים בחודש. היום, אם יימצאו המליונרים שיוכלו להרשות לעצמם כניסה ללוקסוס הזה, הם יצטרכו להפקיד יותר מ־130 אלף דולר ולשלם 2500 (כן, במלים: אלפיים וחמש מאות) שקלים מדי חודש בחודשו. ומחיר זה אינו כולל שימוש בטלפון, נקיון הדירה ומסים עירוניים. דמי השימוש באגף הסיעודי הוערכו בזמנו כ־1500 שקלים בחודש. היום אין מדברים על כך כלל, שכן האגף הסיעודי עומד בשממונו, כשרק קומה אחת שלו הוקפאה במצב של "שלד".

"כשתוכנן הפרוייקט הערכנו שהוא יעלה 15 מליון דולר", אומר יוסקה הררי. "חשבנו שזה יכוסה על ידי הדיירים. על פי חשבוננו הפיקדון היה אמור להיות 65 אלף דולר, וזהו סכום שגימלאי של 'אגד' יכול לגייס. אבל בגלל הבעיות שהתגלעו בינתיים הכספים הללו עוכבו, נזקקנו למימון, וכפי שאתה יודע, בארץ המימון עולה הרבה מאוד כסף. בנוסף לכך פתאום היינו אמורים לשלם בעבור הקרקע, וכך הגענו למצב שגימלאי שלנו אינו יכול לכסות את העלות מכיסו. וכך זה עומד כבר יותר משנה וחצי".

למה מחכים?

"אני היום כבר לא מוסמך על הנושא. אני היום גימלאי. רק הלב כואב לי מאוד", אומר יוסקה הררי, והתרגשות מתגנבת לקולו. כאשר שמע שנפלה החלטה למכור את הפרוייקט, הודיע כי ייאבק נגדה בכל כוחו. הוא אפילו חשב על מכירת מניות בפרוייקט לחברי הקואופרטיב, במחיר של 5000 דולר המניה. הוא אינו מוכן לראות בהתנפצות החלום. יוסקה הררי אינו רוצה

שלמה לוין: "יש לנו היום נטל גדול, רווי רגישויות, אבל בינינו – האם אנו היחידים במדינה הנאלצים למכור נכסים בימים קשים אלה?"

להתנהג כמו מוטי שכטר, שניהל את הפרוייקט שלוש שנים והיום אינו מוכן להגיב או לפעול בעניין, חוץ מאשר לומר: "אני כבר לא ב'אגד' היום". יוסקה הררי מתאפק, אך בכל זאת נפלט לו משפט קצר בקשר להתנהגותו של שכטר: "אם העסק היה חי ועובד, הוא היה מגיב אחרת".

מדי פעם, כשהוא מוזמן לחיפה, עולה יוסקה הררי לכרמל ונפגש שוב ושוב עם חלומו. "בכל פינה כאן תמצא טיפת דם שלי", הוא אומר ולחלוחית בעיניו. "בכל קרן זווית תראה פה דמעה שלי". הוא מסתובב בין החדרים, מביט במעליות העומדות, במסדרונות הרחבים שהותאמו למעבר כסאות גלגלים ואלונקות, במסעדה הענקית, הריקה, חולף ליד בית הכנסת ומציץ לעבר הבריכה, עובר ליד בית המרקחת, הספרייה, סניף הבנק והדואר, מביט במיני־מרקט הריק,

יוסקה חרדי (ימין) ואריה ברונשטיין ליד דגם בית האבות. אוצר שעומד בלא שימוש

כוחן את בריכות הדגים שבחוץ ושב ומבטיח: "לא אתן למכור את זה. הגימלאים לא יתנו. הם לא יתנו לחלום לברוח".

שלמה לוין, יו"ר מזכירות אגד ויו"ר אגף הכספים, נחוש בהחלטתו למכור את בית הגימלאים. הוא העביר את ההחלטה במזכירות, ועתה הוא מביא אותה בפני ההנהלה, לא מפני שהוא חייב לעשות זאת (ההחלטה במזכירות מספקת), אלא משום שהוא ער לרגישות הנושא. "כאשר נפלה ההחלטה ללכת על הפרוייקט, המצב הכלכלי בארץ היה שפיר, וגם מצבו של 'אגד' היה יציב", הוא מסביר. "כל הפרוייקט היה אמור להיות ממומן מהפיקדונות של הדיירים ומאשראי של קרן הגימלאות שלנו".

היום הוא כבר מודה בטעות האיומה שנעשתה, אך מתנסח בזהירות: "לא הייתי אומר שהשיקול הכלכלי נעשה בצורה המדוייקת ביותר. המחשבה נשענה יותר על הרוח הקואופרטיבית. היום הפנסיה הממוצעת נטו של חבר 'אגד' היא 1400 שקלים בחודש, בעוד דמי האחזקה צריכים להיות 2500 שקלים בחודש. כלומר – אין סיכוי לגימלאי שלנו לעמוד בזה".

שלמה לוין חושש ממשבר שהפרשה תגרום בקואופרטיב הענק. "זהו נכס שלגבי רבים 'היווה חלום'", הוא מסביר. "לפעמים, חלום שמתמוטט יוצר משבר, אך אין ברירה אלא למכור. אנו חייבים למדוד את המצב שנוצר בעזרת נתונים כלכליים טהורים. אנו חייבים למכור את הפרוייקט מה שיותר מהר. אולי היינו צריכים לעשות זאת כבר לפני שנתיים. נכון שזה יוצר רגישויות איומות, אך האם יש מישהו שיכול להציע לי איך לגמור עם זה אחרת?"

כמוכר אין שלמה לוין רוצה להניח את כל הקלפים על השולחן. הוא יודע שהקונה ייאלץ גם לשלם לעירייה בעבור הקרקע ואין הוא מאמין שמישהו ישלם לו 30 מליון דולר בשביל הקומפלקס המורכב. רומה שאם מישהו יבוא ויציע 22 מליון דולר, אגד יקפוץ על המציאה, ולו רק כדי לצאת מההרפתקה עם הפסד של עשרה מליון דולר "בלבד". שלמה לוין מודה: "אין ספק ש'אגד' יפסיד פה סכומים גדולים".

יום טוב גורדיה, מנהל קרן הגימלאות של אגד, אומר כי ההוכה לקנות את הקרקע במחיר כזה נפלה עליהם כרעם ביום בהיר. "יתכן שלא היינו הולכים על זה בכלל, אם היינו יודעים את מחיר הקרקע", הוא אומר ונזהר מאוד שלא לתקוף את העירייה ואת שמעון רודיק, הגימלאי שלו שיושב בה בתפקיד כה רם. "מה ייצא לי מהתנצחויות?", מסכים עימו שלמה לוין. "יש לנו היום נטל גדול, רווי רגישויות, אבל בינינו – האם אנו היחידים במדינה הנאלצים למכור נכסים בימים קשים אלה?"

שלמה לוין חושב שהטעות היתה בהליכה מראש על סטנדרטים כה גבוהים בבנייה ובציוד הבניין שמעטים כמותם גם במוינות עשירות. הוא מסביר שאגד התייחס לפרוייקט כמו אדם שבונה לעצמו בית,

ולא מתוך שיקולים כלכליים. המוזר הוא שנבנו רק 123 דירות, בשעה שלאגד יש 3500 גימלאים. המחשבה היתה לבנות עוד שלושה פרוייקטים דומים ברחבי הארץ, כאשר הבניין בנוה שאנן משמש להם מודל. היום מברכים שם "הגומל" על שלא רצו הלאה, ובית הגימלאים בחיפה אכן משמש להם מודל – איך לא לבנות...

מבקר אגד טרם עלה על הנושא. שלמה לוין טוען בעקשנות כי "איש אינו צריך לתת פה את הדין. אמנם נכון שהיינו זקוקים להרבה תעוזה כדי ללכת על הנושא, אבל אין כאן עניין של אשמים או לא אשמים".

ובבניין עצמו משוטט אריה ברונשטיין, מינהלן הבית, והד פסיעותיו מהדהד במסדרונות הארוכים. "היום יותר נכון לקרוא לי מנהל אחזקה", הוא אומר, ומייחל לרגע שבו ייהפך ל"מינהלן". הוא מסביר בצורה מיומנת את התיפקודים הרבים של שלושת המגדלים המרכיבים את בית הגימלאים. מדי פעם באים קונים פוטנציאליים ומתעניינים. הוא מסייר עם כולם במסדרונות, מראה להם בגאווה את כל המיתקנים השמורים כהלכה, את המטבח הנוצץ המוכן לעבודה, את הקפיטריה שאינה מעלה ריח עוגות וקפה מהביל, את מרפסות השיזוף וחדר הכושר. הוא מספר על השמירה הקפדנית ועל האחזקה המדוקדקת, לבל ילך משהו מהאוצר הזה לאיבוד. "אם תיפול החלטה חיובית – תוך שלושה חודשים אפשר לאכלס את המקום", הוא מבטיח. "אפשר להגיע כאן אפילו ל־200 יחידות דיור".

דובר עיריית חיפה: "הם לא העריכו נכונה שמדובר בפרוייקט אדיר. הם קפצו מעל לפופיק. הנסיון לתלות את הקולר לכשלון הנושא בעירייה – מגוחך".

אריה ברונשטיין רואה בעיני רוחו את המקום כ"קאונטרי קלאב" לכל משפחת אגד, ושומע באוזני דמיונו את מצהלות הילדים בבריכת השחיה המתוממת. הוא אפילו מוכן לערוך במקום אירועי שמחה, כמו "בר מצווה" ואף חתונות, ובלבד שהבניין ישא את עצמו. "לא", הוא אומר לאחר הרהור קל. "זה לא מרכא להיכנס לכאן בכל בוקר. יש הרבה עבודה ואין זמן למחשבות. אבל זה עצוב, עצוב מאוד".

אך הוא מפוכח, אריה ברונשטיין, ויודע כי למעשה הוא שומר על הנכס לא בעבור גימלאי אגד שכבר לא יזכו להנות ממנו, כי אם למען איזה משקיע עשיר שירכוש אותו במחיר מציאה. אלא אם כן יחליט פתאום מי שיחליט להעלות את מחירי הנסיעה באוטובוסים וכך לפתור לאגד את הבעיות.

עמוס לבב

יצחק בר יוסף (בצילום הגדול, צילם שמואל רחמני): "אנשים שואלים מה אתה חושב עליו ומה הוא חושב עליך". למטה: האב, הסופר יהושע בר יוסף (צילום: ראובן קסטרו).

סַפֵּר את זה, איציק

איציק בר יוסף, בנו של הסופר יהושע בר יוסף, מוציא בגיל 39 ספר ראשון בשם "סיפרתי את זה, יחזקאל". קובץ סיפורים חושפני, טעון, מתחשבן, בנוי על יסודות אוטוביוגראפיים. איציק בר יוסף, הבן של, מדבר על אמו שנפטרה, ילדות קשה בשכונת מונטיפיורי בת"א, בחיפה, בצפת, מחשבות רעות על האבא ש"זונה על נשים אחרות" – ציטוט מהספר. הסופר איציק בר יוסף לא רוצה לגעת בסופר יהושע בר יוסף. גם הבן לא רוצה לגעת באבא. אבל המטרייה של הסופר־האב גדולה ורחבה, וקשה היה לבן לצאת מתחתיה לבד לגשם. עכשיו הוא רוצה לפתוח את המטרייה שלו.

מאת בילי מוסקונה־לרמן

קבענו בתחנת רכבת. הוא הציע. ישב ליד שולחן פורמייקה אדומה, מוכתמת. את המרפק השעין קרימה על השולחן ובשתי אצבעות העביר דפים בספר דק, כרוך בתכלת, עליו מודפס שם הסופר באותיות שחורות ברורות: יצחק בר יוסף. צער אחד הצידה ממנו מונח על הרצפה דלי פלסטיק שחור בתוכו צפים באלכסון שני זרים של גלדיולות בצלופן שקוף.

גבר בן שלושים ותשע יושב לבד במזנון של תחנת רכבת, ליד זרי פרחים נבולים, מדפדף בספר של עצמו. כאילו הסופר נכנס, ברגע אחד שהוקפא, לתוך מעגל ההתרחשות הבידיונית. לובש את חליפת הגיבור, מתיישב בתוך התפאורה שבנה, בודק את מידת הנוחיות וחווק המלים ויוצא שוב החוצה למציאות.

בר יוסף, בעל גוף נערי, חזות פנים נעימה, עיתונאי, מתראיין פעם ראשונה בחיים. וגם מתרגש, וגם אומר שמתרגש מאוד וגם רואים לו את זה.

אינפורמציה: איציק בר יוסף, בן לאב מפורסם – הסופר יהושע בר יוסף – מוציא בגיל שלושים ותשע ספר ראשון (*). מאחורי העובדות הכרונולוגיות היבשות – ספר ראשון, גיל מאוחר, אבא מפורסם – מסתתרים רחשי לב לא קלים, לא פשוטים.

"סיפרתי את זה, יחזקאל", הסיפור שעל שמו קרוי הקובץ, סיפור מלא כוח שדחף החוצה את הפקק ואיפשר את הזרימה. סיפור חושפני, טעון, עמוס, מתחשבן, בנוי על יסודות אוטוביוגראפיים מוצקים. הכתיבה של הסיפור המסויים הזה היא פורקן. אחריו, אומר איציק, הכל כבר היה אפשרי. הייתי צריך לעבור את הסיפור הזה כדי להגיע למשהו שמת.

הסופר איציק בר יוסף לא רוצה לגעת בסופר יהושע בר יוסף. גם הבן לא רוצה לגעת באבא. לא בריבורים, לא בדוגמאות, גם לא באנקדוטות מהילדות. המטרייה של הסופר־האבא יהושע בר יוסף גדולה ורחבה, וממילא קשה היה לבן לצאת מהרדיוס הרחב והמפורסם הזה לבד לגשם. ועכשיו, משהעז ויצא, הוא רוצה לפתוח את המטרייה שלו. "כמה אני מקנא", הוא אומר, "באנשים שנהיו סופרים בלי שהם בנים של סופרים. הרבה הייתי עסוק בשאלה אם אני כותב בגלל שהוא כותב, או שאצלי זה קיים לחוד. וכמובן השאלות הנלוות המתבקשות, מצד אנשים, מה אתה חושב עליו ומה הוא עליך".

ואנחנו שנינו כאילו מסתובבים סביב השולחן בפסיעות איטיות זהירות, והאבא־הסופר הזקן השופט, החכם, השנוי במחלוקת, יושב בינינו. איציק, בזהירות מחושבת, יזיז את המטרה שמאלה או ימינה כל פעם שהחץ ייכון ללב היחסים בין שני הגברים, האבא והבן.

ואחר־כך נתעייף ונעזוב.

"סיפרתי את זה..." נמצא על השולחן בינינו ואיציק, כבה בלי לשים לב, ידפדף בקול רם. אז יסתרר ושאול מעצמו ויזיז הצידה את השאלות ואת התשובות, יאפשר צילום רנטגן ממוקד של מציאות שונה, יעלה לשיחה את האם שנפטרה, ציפורה, יכניס את איציק לשתיקה ארוכה שמתוכה יאמר: "אני מתרגש". ואפשר להאמין לו, לבר יוסף זה. הוא לא טור ציני, ויש בו אותנטיות שיכולה אפילו קצת להביך, ואולי שם הכוח.

תחנת הרכבת הוא מכוון לשכונת מונטיפיורי בתל־אביב. שם ילדותו הראשונה, זאת שמתועדת בספר. הוא לא דרך על המדרכות האלה עשרים שנה. פוסע מצמרר עם הצריף שם גר עם אמא עד גיל שש וחצי. צריף עץ ירוק, פרוץ, מוזנח, בשלבי הריסה. "הנה כאן החדר של הבלבוסטה, כאן הכניסה, כאן החדר שלי, זה העץ שבתוכו התחבאתי".

מהסיפור: יחזקאל אמר לי לחשוב דברים רעים גם על אבא שלי. שימות, שימות, הוא אומר לי. הוא זונה על נשים אחרות... עכשיו אני יודע מה זה זונה, כי הילדים מהחצר הסבירו לי וגם הראו לי ספר עם תמונה של בחורה עירומה שיש לה המון שערות על הפנים.

ואיציק צועד במהירות בין השבילים של הבתים המוזנחים ומציץ לתוך חלונות שבורים. "כאן גר אברשקה גרבוז, כזה חבר טוב, נעלם לי, אולי יחזור דרך העיתון? פה אמא שלו היתה מחזיקה מחבת עם שמן ומטגנת את הקציצות, וכאן היה הלול. הרי לאבא שלו היה איטליז".

דופק על דלתות מזרמנות של אנשים. "אולי שמעתם על משפחת...? אולי אגש לקופת חולים ואחפש את התיק הרפואי שלי עם החיסונים?".

עוצר לרגע. מסתובב. אומר: אם אתפזר יותר מדי, תעצרי אותי!

מתיישבים בקפה מול הצריף. בקבוק סודה. קפה אספרסו. סופגנייה חמה עם ריבה אדומה. על לוח מודעות עגול הצידה מהשולחן תלוייה מודעה על שטח גדול: סרנאות לכתיבה יוצרת.

איציק: "פה עד גיל שש וחצי. שכונת עוני היתה כאן. אנשים פשוטים ממש. את התלושים של תקופת הצנע מכניס החנווני במכולת לצנצנות שקופות. בחורף הגג דולף, הפתיליה באמצע החדר".

צבע אפור, מצוקה?

"בואי לא נפרק מצבים נפשיים. אני עושה את זה בכתיבה. תקראי שוב את 'סיפרתי את זה, יחזקאל'".

וקראתי.

מהסיפור: המון פעמים אני מבקש מאמא שתיקח אותי אל אבא והיא לא רוצה. אני מתחיל לבכות, אבל היא לא מחבקת אותי ולא עושה מה שאני רוצה כמו תמיד כשאני בוכה. היא בעצמה מתחילה לבכות. והבלבוסטה צועקת מן החצר מה את בוכה תתני לו בעיטה בתחת שילך אל הזונה שלו ושיעזוב אותך ואת הילד בשקט.

איציק: "אחר כך עברנו לחיפה, לכרמל. אבא חושי העמיד דירות לסופרים ואנשי רוח. היה מעבר חריף מאוד. שינוי דראסטי. אני זוכר את הוילות של אחוזה. עשירים אמיתיים. הרחתי את הבתים שלהם. קינאתי. אבא שלי שר שירי שבת והילדים היו צוחקים עלי והייתי מתבייש. פעם ראשונה ראיתי איטליזים של בשר חזיר והתחלחלתי. אמא שלי נפטרה כשהייתי בן אחת עשרה, ונשארתי עם אבא".

מהסיפור: ועכשיו כשאמא איננה הוא גם יעשן בתוך הבית והילדים לא יגידו לי יותר חצי ארוק כי אמא שלי הארוקה כבר מתה והיא בכלל לא נחשבת.

איציק: "אמא נשארה דתיה עד יומה האחרון. נשארה נאמנה למשפחה במאה שערים בירושלים. ואני הייתי חצוי ביניהם, בין אבא לאמא. הם לא לחצו, אני הייתי צריך לבחור את המסגרת. כשנסעתי איתה למשפחה בירושלים שמתי עלי ציצית וכיפה. עד היום יש לי חלומות עמוסים ברגשי אשמה כלפי המשפחה בירושלים, בהם הסבא הקפדן רואה אותי בלי כיפה. אני זוכר את הריח של הנפתלין בקופסת הפח שם החזיק את השטריימל. את בר המצווה עשינו אצל סבא בירושלים. רצו שאני אשתכנע לגבי הכוח החזק של התפילין וסיפרו לי על בן אדם שמת והתולעים אכלו לו את כל הגוף חוץ מהמקום של התפילין, ואבא צחק ואמר: נו, המעשיות האלה".

> "אני מקנא במי שנהיו סופרים בלי להיות בני סופרים. הרבה עסקתי בשאלה אם אני כותב בגלל שהוא כותב, או שאצלי זה קיים לחוד".

מהסיפור: אבא אמר שזה בכלל לא נכון. הוא יודע שאין אלוהים.

איציק: "בגיל 13 באו מהמשפחה החרדית של אמא אל אבא שלי ואמרו: ניקח אותו אלינו, שילך בעקבות האמא. אבא ענה: תשאלו אותו, מה אתם רוצים ממני?"

מהסיפור: אמא שלך עליה השלום רוצה שלא תגור עם אבא שלך. הוא זונה על נשים אחרות, נכון?.. ואני אמרתי כן, אני לא יכול להגיד ליחזקאל לא, כי אני יודע שאבא הולך לכל מיני בחורות ויש בחורות שבאות אליו הביתה ופעם אחת אפילו ראיתי אשה אחת יוצאת בלילה מהחדר שלו ערומה לגמרי ואחרי זה לא יכולתי לישון.

איציק: "אבא גידל אותי. שנה אחרי שאמא מתה התחילו החתונות שלו. הוא אדם שקשוב לעצמו. כהחלט. זאת דרך החיים שלו".

סימני דרך:

כשהיינו ילדים שיחקנו מונופול. במונופול כל אחד צריך להתפרנס ממשהו. אחד היה בעל תחנת דלק, שני היה מהנדס, אני הייתי כותב את העיתונים של העיר. היו קונים ממני חתיכות נייר קטנות. מצחיק שזה שהיה מהנדס במונופול, הוא היום מהנדס בניין בכפר סבא. ואני קשור לעיתון. אני יודע. ההקרנה של הדברים היא בתחילת הדרך. אין מפלט. אני מכיר בזה. אדם נולד עם כיוון וזה מופיע מקטנות.

אחרי חיפה עברנו לצפת. צפת בחלומות של היום היא עיר קסומה. אירוטית. שם החיזורים הראשונים. אחר כך תואר ראשון בירושלים בהסטוריה של עם ישראל, תואר שני בספרות השוואתית, המרצים אהרון שבתאי, שמעון זנדבנק, אריה זקס. אחר הצהרים בשמש הארומה של ירושלים היינו יושבים בסמינריון על קפקא. המון דברים נכנסו. עסקנו בתקופת ימי הביניים, מחזות דתיים מאוד פרועים. יצריים.

(המשך בעמוד הבא)

* הספר "סיפרתי את זה, יחזקאל" יצא לאור בהוצאת כתר. עורך הסידרה: יגאל שוורץ.

(המשך מהעמוד הקודם)

כל הזמן כתבתי לעצמי. אני כל כך עמוס רגשות וכתבתי וכתבתי וידעתי שזה לא טוב. אפילו, אני זוכר, בגיל שש עשרה, הראיתי לו והוא אמר: זה לא טוב. תעזוב את זה. עוד מוקדם. והיתה התלבטות. הדברים אצלי הולכים מאוד לאט, לוקח להם הרבה זמן להתבשל. עשרים שנה של התבשלות. וכשמתבשלים זה פיצוץ מיידי.

מגיעים לתל־מונד. המקום בו בחר איציק בר יוסף לגור. מקום שקט, רחוק מגרויים רעשניים. פיתולי הכביש הצר מובילים לנוף שלקוח מזיכרון ישן. מאובק, חסר תנועה. שורות ירוקות של ברושים. צבע אפרפר, צהוב, עמודי חשמל עגולים מעץ, גבעות שוממות קוציות, אופק פתוח. נוף מנומנם, חסר חיות, מונוטוני.

גם הסיפורים ככה.

הגיבורים מגיעים למקום שלא שייך להם. נוחים, דפוקים, חסרי אוריינטציה. מנסים לחפש את העבר שלהם ומפספסים. החיים של האנשים, כמו הנוף, מאובקים ויגעים, לא ממוצים. ויצרים מודחקים, אלימים, פורצים החוצה. יצרים רעים, רקובים. גברים ונשים על גבול הסטייה המינית כל הזמן. תפיסת עולם דטרמיניסטית: שום דבר טוב לא קורה.

בתל־מונד, בתוך הנוף, מתגוררת משפחת בר יוסף. תנועה של משפחה מאושרת. בריאה. בית פרטי, אשה נעימה מאוד, ילדים ערניים, בוסתן קטן, עצי גויאבות, אבוקדו, כלב קשור, חתולים, ארוחת צהריים מסודרת, שולחן לבן על הדשא הירוק. איציק מלטף כתף של ילדה יפהפיה בת שמונה וחצי, הבת שלו שגמרה לאכול והולכת להכין שעורים בחשבון, ואומר: את רואה את המשוחררות הזאת, הטבעיות הזאת, לשם אני רוצה להגיע.

הנשים בסיפור חוגרות סינרים מוכתמים, גמלוניות, רחבות, עוטפות, מאוד אמהיות.

"מה שאת אומרת מאוד מתאים לדמות של אמא שלי".

ודווקא לזוגיות נורמלית, גבר ואשה, אתה לא נותן סיכוי!

איציק מחייך. "חוץ מאחת. אחת שהיא זקנה נערה שמרחפת למוות – נכון. הסיפורים מאוד גבריים".

אתה מתגעגע לאמא שלך לכל אורך הספר.

"אני עם אמא שלי בלב שלי. אשה חמה. עזבה אותי בגיל 11. הבאתי לה תרופות על קורקינט. היא הולכת איתי עד היום. אני הולך אחריה. מחפש אותה כל הזמן".

אתה מרגיש גזור ממנה?

"כן. וזה צרוף מקרים, אולי לא סתמי, שהספר יצא לחנויות ביום השנה של אמא".

אתה זוכר אותה אשה־סובלת?

"לא באופן מודע. כשחושב – כתוקף הנסיבות היו לה חיים קשים".

אין נעורים רעננים, הקשר המיני הטבעי חסום, אפילו אין חבריה?

"מורה. אין חבר'ה. לא קיים. לא אחד מהחבר'ה. מנסה תמיד למצוא חבר. זה נכון".

הגבר, מהמקום שלך, הוא יצור בודד?

"הגבר כיצור בודד. אני בהחלט חווה את זה. הגבר בודד. נשים יותר חמות. יותר קלות ליצור קשר. זה לא קל להשיג חבר".

חסר לך?

"כן, זה משהו שחסר לי".

ומילואים?

"דווקא במילואים, האחווה הגברית יוצאת טבעית. ישנה סכנה, סיורים, מוקשים, תקופה שמחה".

הגברים שיש להם חוות בסיפורים הם גברים פועליים, אנשי עבודה. שם יש איזו שמחה?

"כשהייתי קטן הייתי ילד נורא יפה. היה לי שיער זהוב ותלתלים. כשגרנו בשכונת מונטיפיורי אהבתי ללכת לכל המוסכים בסביבה והם היו נותנים לי לסבן את הידיים בחומר מיוחד שלהם".

אתה נמשך לפועליות הזאת, שם קיימים יצרים, אתה מקנא?

"כן. אין לי שום דבר מזה".

קטע מסיפור קצר: "הוא לא פגש איש. אין לו חבר. הגברים היחידים שהוא מכיר בענייני עסקים. תמיד כשהוא מבקש להתקרב מעט הוא נבלם. התיישבו. המלצר הביא להם את מבוקשם. התרגל לראות דברים מוזרים שמתרחשים בשעת לילה בין שני גברים".

החיים שלך, יש להם התנהלות טבעית?

"כן. לא עשיתי משהו כמו להתגרש או להתחתן ארבע פעמים. גם הסבלנות להוציא ספר בגיל שלושים ותשע".

אני מדברת איתך ומסתכלת עליך ויש לך חוות נעימה. אתה חייכן, רגשן, מתחשב. והרדיוס המשפחתי הבריא, הגויאבות, הילדים היפים האלה. והסיפורים כל כך אפורים, אפלים ואלימים ומתפזר מהם ריח של ריקבון, אז איך אתה מותח את הקו בין העולמות?

שתיקה. "לא פשוט מה שאת שואלת. זאת בהחלט בעיה".

אתה יודע את הפער בין הקליפה החיצונית הנעימה לחלקים החשוכים?

"כן".

הכתיבה מפרקת?

"מאפשרת שיווי משקל. יש בית אשה ילדים ועולם אחר עם סערות ומועקות".

להוציא הכתיבה יש לך פורטנר למועקות?

"לא".

קשה, ממש בלתי אפשרי, לדמיין אותך שותף בסצנריו אלים!

איציק מחייך.

והגיבורים שלך בסיפורים כל כך לא ממומשים, והתנועה שלהם לא זורמת בכיוונים טובים!

"למה תראי, מוטי, חוזר אל אמא שלו. העיקר זה המשחק עם ההורים. כל הזמן הוא הורים את אמא שלו שוכנה עם מישהו אחר. הוא תפס אותה על חם. הסיבה שהגיע אליה היא כי שמע שהיא חולת סרטן והולכת למות. ואז הם מתפייסים".

פיוס בצל המוות.

"כסדר אבל פיוס מתוך התגברות שלו. מוביל אותה למוות. נפרד ממנה מפוייס. לא פיספס את הצ'אנס".

והקצב כמו הנוף. שמש וגויאבות ושעורים בחשבון. איציק מכתיב טונים מתמשכים, לא חדים, לא משתנים, קצת מנומנמים. לא בחור מיידי. ככה הוא. מעכל לאט את השאלות, מספיג אותן ברכות לתוכו, נושם עמוק, בורר מלים, מוציא החוצה משפטים סטוגים, כאלה שמכירים את עצמם.

"הייתי צריך לעבור הרבה שנים עד שהגעתי לרגע שמרגיש שכותב בזכות עצמי. בלי התייחסות ספרותית לאבא שלי. מי שיקרא יראה שזה שונה לגמרי. משהו אחר. הוא לא ראה אף פעם ולא ידע על מה מדובר. הוא קרא דברים שלי בדיוק מתי שהאיש ברחוב קרא. אף אחד מהמשפחה לא ראה. נורא נורא נזהרתי. אני חייב להיות עצמאי בכתיבה שלי. אסור לשמוע מלה מאף אחד. כמו בעיקרון של האופניים. לדווש ולדווש עד שמקבלים ביטחון עצמי. היחידי שראה את זה אחרי – זה העורך. בעיקרון, היצירה הזאת היא נטו אני".

אבא שלך גר איזה תקופה לידך בתל־מונד.

"כן. את המעבר מצפת לתל־אביב עשה דרך פה. לא היו בינינו ברקים ורעמים. אבל היה מאוד נעים. כל יום הייתי עובר אפילו לעשר דקות דרך הבית שלו. קירבה מחודשת. אחרי שנה הרגיש חנוק ועבר לתל־אביב. עד היום אני עובר על יד הבית שלו ומסתכל אחורה".

גמרנו לדבר. למחרת טלפון, והוא אומר: "תירשמי מהר את האפילוג: אחרי השיחה שלנו ישבתי בבית, מאוד מאוחר בערב, ישבתי בחושך. כולם ישנו והייתי מדוכדך ונסער, עם מצב רוח קשה מאוד. ופתאום, ככה באחת עשרה בלילה, דפיקה על הדלת. את ראית איזה מקום נידח זה, אף פעם אף אחד לא מגיע לכאן בשעה כזאת. בעצבנות אני צועק 'כן'. הדלת נפתחת ומי עומד בחושך, שניים של הרבי מליובאוויטש, פינגווינים שחורים כאלה עם כובעים. איך שאני רואה אותם אני סוגר להם בטריקה את הדלת על הפנים. בכוח זבנג. פתאום עלתה לי התמונה של אלה שבאו לקחת אותי לבר מצווה. ואת יודעת הרי אני איש מנומס. הרגשתי צמרמורת בגב. גם צעקתי: לא. לא. תסתלקו מפה. ונסגר מעגל. ותמונה ששמרתי כל כך הרבה זמן בפנים יצאה לי החוצה. באלימות. והתפרצתי. ואמרתי לעצמי: סיפרת את זה, איציק. סיפרת את זה". ■

"אמא נשארה דתיה עד יומה האחרון, נאמנה למשפחה במאה שערים בירושלים. ואני הייתי חצוי ביניהם, בין אבא לאמא. הם לא לחצו, אני הייתי צריך לבחור את המסגרת".

ציפורה (פייגל) בר יוסף ז"ל בצילום מלפני נישואיה.

דוויד אוכל בכיכר מילנו

כן, דוויד. דוויד שווייצר. ההוא מהכדורגל. יושב בככר מילנו, במסעדה שקוראים לה "מילנו ריבס". על שולחנו כל מיני צלחות מעץ וסכינים משוננים. שלקרשות צמוד לשולחן האוכל ועל השולחן הנוסף הזה גריל בייד, לוהט. ועל הגריל דבוקות של צלעות. דוויד הגדול, מר כדורגל הנודע, נוטל צלעות מהגריל האישי, מעביר לצלחת העץ הגדולה שלו, יוצק על הבשר מן הרטבים שבצלוחיות, משסע בסכין – ואוכל בהנאה מופגנת.

את המסעדה הזו מפעילים ומנהלים גם משיק וחתנו פיקי. דוויד עצמו, מדי יום בצהריים ולעתים גם בערב, משמש כמין פרסומת חיה ונחרצת לטעמו המשובח של המזון שמגישים בני משפחתו. שהרי מי שמכיר את דוויד יודע שג'נקיפוד הוא לא מוכן לאכול, אפילו פרנסת מקורביו תלויה בדבר.

◆

על אצבעות יד אחת תוכל למנות את המסעדות שמגישות בעירנו תל־אביב ספר־ריבס ראויים לשמם. זו שבככר־מילנו היא אחת מהן. דגם המופת של של מסעדות הספר־ריבס בארץ הוא "קפה דה־קלוס" באמסטרדם. זהו מקום קטן יחסית עם ספר־ריבס "גוליס" המשמש, בין היתר, בית ועד לצוותי־אויר. טייס "אל־על" אורי יפה הוא שהשפיע על שני הגברים הנזכרים בתחילת הכתבה לחקות את המסעדה ההולנדית. קמו ונסעו לאמסטרדם, שהו במסעדה האמורה, למרות מה שניתן ללמוד וחזרו ארצה עם מומחה שיריץ את מיצלה הריבס שלהם בצעדיו הראשונים.

דוויד שוויצר (משמאל) והצלעות. פרסומת חיה ונחרצת לטעם המזון המשפחתי (צילום: שמואל רחמני).

לפני שאתה מגיע במסעדה שלנו לספר־ריבס אתה יכול להנות מבר סלטים חופשי. אתה יכול להזמין חסילונים עשויים בתנור ברוטב חמאה ושום או קלח תירס קלוי על הגריל (שוב עם רוטב חמאה ושום); פלפל קלוי על הגריל, ממולא בבשר; נקניקיות ארגנטיניות הקרויות צ'וריסוס וכן מבחר של מרקים – אחד קבוע ואחד מתחלף מדי יום.

אשר לספר־ריבס: את הצלעות ה"לבנות" הללו מבשלים בשלב ראשון ברוטב מיוחד, שומרים בקירור וברגע שאתה מזמין את מנתך, מעלים אותה על הגריל וסמוך להיותה מוכנה מביאים אותה לשולחנך על גבי מיתקן גריל קטן. כך שאתה זוכה גם בשעשוע וגם במנת בשר שאינה מתקררת.

אתה יכול להזמין את הצלעות בנוסח דה־קלוס, עם רוטב ברבקיו ורוטב נוסף על בסיס שום, בנוסח ארגנטיני עם רוטב צ'ימיצ'ורי, או בנוסח מקסיקני, עם רוטב צ'ילי חריף למדי. אפשר גם לקבל מנה לשני סועדים המכילה את כל הסוגים הנזכרים. מי שמזמין מנת ספר־ריבס רשאי להסתלבט על בארי־הסלטים כאוות נפשו ולקבל תפוח אדמה אפוי עם שמנת, או לחילופין צ'יפס.

◆

אומצות, עופות, דגים וכיוצא באלה גם הם מכהנים בתפריט המסעדה, כך שבבואך לשם אינך חייב להיצמד לספר־ריבס. מי שגרר אותנו ל"מילנו־ריבס" המליץ בחום גם על ההמבורגרים של מסעדה זו. אבל אחרי המנות הנדיבות של הצלעות לא יכולנו להתמודד עם מנת בשר נוספת. ימתינו, איפוא, ההמבורגרים, לביקורנו הבא שם. כמנה אחרונה אנו ממליצים על תפוח העץ האפוי, הממולא בפירות שונים. מעולה.

המחירים: פלפל ממולא – 5 שקלים. מרק – 5 שקלים. מנת צלעות – 28 שקלים (כולל סלטים לפתיחה ותוספת לבשר). מנת קינוח – 4 שקלים. פתוח לארוחות צהריים וערב, כל ימות השבוע. מכבדים כרטיסי אשראי של דיינרס, ויזה, ישראכרט.

לאכול בחו"ל

אצל חסן על הבוספורס

אה, לאכול בתורכיה. לשבת במסעדה על שפת הבוספורוס, עם המאורת הגשר הענק המחבר את אסיה ואירופה, עם הספינות הרוסיות העודות מהים השחור לעבר ים האיגאי והים־התיכון. כוס של "ראקי". נתח לקרדה. רבע בצל סגול. לחם טרי וחמים. ללעוס לאט. ללגום בהנאה. להמתין לפרי הים, לדגים של האש. יאוואש־יאוואש. לא למהר, להנות מכל רגע.

מסעדות רבות פזורות לאורך חופי הבוספורוס. מהן מפוארות, מהן עממיות, מהן עם "תוכנית אמנותית", מהן עם "מטבח אמנותי". בהשוואת המחירים אצלנו, רובן ככולן מסעדות זולות, לכל היותר בינוניות. במחזור השווה ל־20 שקלים ישראלים אותה אוכל שם ארוחה מפוארת, כולל משקאות.

אחת מני רבות על גדות הבוספורוס היא "אורג'אן". מצויית באיזור הקרוי סאריזר. אחת מיתרונותיה – המנהל דובר עברית שוטפת. שמו חסן. תורכי מוסלמי, היה נשוי בזמנו לישראלית. חי שנים אחדות בארץ ויש לו כאן בת.

"אורג'אן" הוא, מה שקוראים, מסעדה על המים, עם כל הקישוטים והאביזרים היוצרים "אווירה" – רשתות, כדים, עוגנים ומה לא. מסעדה גדולה מאוד, מבחר עשיר של דגה ופרי ים. חלקו מוצג לראווה. אתה רשאי להכנס למטבח, לחרים את מכסי הסירים, לבחון, לדחרח, לשאול, לקבל הסברים.

מגישים שם מבחר עשיר של "מזטים" הכולל לקרדה, דגי חרב מעושנים, ממולאים למיניהם, ביצי דגים, גבינות רכות וחריפות יותר, צדפות שחורות, ממולאות באורז, צנובר, צימוקים שחורים. אתה יכול לבקש שאת הדג שהזמנת יכינו לך על ידי בישול באדים. אם הזמנת לובסטר, אתה יכול לקבל אותו קר, או חם. במסגרת הקינוחים אתה יכול לקבל דלעת ממותקת המוגשת לשולחן עם נר דולק בתוך קרח וסביב הדלעת סדירה מרהיבה של פירות טריים ויבשים, כולל רימונים ושקדים.

סבתא לא סורגת

מאת יהודית חנוך

מה משותף לציורים של אנדי ווארהול, טייסים ממלחמת העולם, סמלי־אצולה וכתב גותי עתיק מימי הביניים? כולם מופיעים על סריגים לחורף 89', כמו ציירים שמצאו להם מקום למרוח עליו את הצבעים שלהם, משתוללים מעצבי הסריגים בחזית אפודות, בכל סגנונות הציור האפשריים, בציורי פופ, ברישומים אבסטרקטיים, בדמויות מעולם הקומיקס, בגרפיקה מתוחכמת של גיאומטריה ואותיות.

האפודה המצוייה, הבגד שנשלף מהארון ביום החורף הראשון, שעוד לפני לא הרבה זמן היתה רק שורות של עיניים סרוגות בימין או שמאל, ומקסימום קישטו אותה בכמה פסים או צמות, היא עכשיו הבגד הכי יצירתי שיש. שילוב של דמיון ומיכון משוכלל, של צבעוניות מהממת שסורגות מכונות אלקטרוניות שיכולות לתרגם כל ציור ודוגמא, מסובכים ככל שיהיו, לעיניים סרוגות. גם הסריגים הרבה יותר מתוחכמים, משלבים גם מוטיבים רקומים, מצמידים סמלי מלכות ובתי אצילים, על החזה, הבטן והירכיים.

כולם עושים עכשיו סריגים, לא רק יצרני הסריגים המסורתיים. גם יצרני בגדים, כדי שיהיה יותר קל לקנות אותם, צירפו לאפודות רבות גם חצאיות תואמות, ממיני ועד חצאית צינור ארוכה או מכנסיים צמודים. פה ושם מציעים גם גרביים תואמות, שבהן חוזר המוטיב שעל האפודה, שילוב צעיר ונחמד, שבוודאי נראה ממנו הרבה החורף.

גל היצירתיות ששוטף את האופנה, אינו מבוסס רק על מניעים אופנתיים, גם כלכליים. האיטלקים והיפנים הציפו את העולם בשנים האחרונות בציוד משוכלל שמאפשר לסרוג כל דוגמא, אפילו המסובכת ביותר. יצרנים מקומיים השקיעו בו הרבה כסף, ועכשיו כולם רוצים לנצל אותו במלוא התפוקה. אולי משום כך רואים אצלנו הרבה יותר סריגים צבעוניים מאשר כאירופה.

מה שכמעט נשתכח מהמעצבים ויצרני הסריגים, בגל היצירתיות הנוכחי, הוא הסגנון והקלאסיות שיש באפודות בגוון אחד, בלי ציורים ובלי דוגמאות. מבחר הגדול שממלא את הבוטיקים וחנויות הכלבו, קשה מאוד למצוא אפודת צמר איכותית עם צווארון צב או ללא צווארון, כזו שמוצאים בכל חנות בחו"ל. אולי לא סומכים על זה שלא כולם ולא כל הזמן רוצים ללבוש את הצעקות האחרונות. אגב, הריצה הזו של האופנה המקומית אחרי חידושים וצעקות אופנה, אינה בלעדית רק לסריגים, אלא לכל הבגדים. לכן קונים וקונים בגדים ואף פעם אין מה ללבוש.

כדאי לזכור שהסריגים הצבעוניים האלה הם כמו שוקולד וסוכריות. תופסים את העין ומלהיבים, אבל נמאסים אחרי זמן מה. העיניים מתעייפות מהם, אפשר להסתפק רק באחד, כדי לטעום.

איפה מוצאים סריגים? יש בכל בוטיק וגם בדוכנים שבשוק בצלאל והכרמל. ההיצע הגדול ביותר, ב"פולגת", ב"שקם", ב"גולף", ב"כלכו שלום" וב"משביר לצרכן". סריגים קלאסיים מיובאים, אפשר למצוא בחנויות "בנטון" ובמחלקות "מרקס אנס ספנסר" של "המשביר לצרכן".

מחירים: מ־45 ש"ח לאפודת אקרילן ועד 150 ש"ח לאפודת צמר מיובאת. באמצע – כל האפודות היצירתיות שנמכרות ב־70־120 ש"ח.

מימין לשמאל: לא קל למצוא סריג בצבע אחד, כזה שלא יימאס גם עד סוף החורף ("סאבי").
גלשים – על החזית וגם על הגב ("סריני גו").
זת מתחיל באפודה תמשך במיני, גרביים וחותלות – הכל תואם (עיצוב נגה שלזינגר, "דורינא").

האב, הבן והווירוס

מאחורי וירוס המחשב שפקד לפני כשבועיים כ־6000 מחשבים בארה"ב, עומד צעיר בן 23, רוברט טאפאן מוריס ג'וניור, סטודנט תואר שני למחשבים באוניברסיטת קורנל. אבא שלו, רוברט מוריס סניור, מועסק במרכז הלאומי לבטחון מחשבים בתפקיד מומחה להגנות על מערכות תיקשורת מחשבים מפני פיצוחים ווירוסים למיניהם. פרויד היה אוהב את זה. אנשי משרד ההגנה האמריקני שמערכת המחשב שלהם כמעט התמוטטה – הרבה פחות.

מאת אורית הראל

פרויד היה חוכך ידיים בהנאה מהסיפור הזה. קלאסי, ממש קלאסי, הוא בטח היה מצקצק וזורק גם כמה מלות־מפתח כמו, אדיפוס, תסביך אב ו־אמרתי לכם. כשניל להוכיח – שוב – שהוא צודק, נדרשו הפעם 6000 מחשבים משותקים, מאות אנשי־מחשבים היסטריים, וירוס מחשב קטן ודפוק וצמד־חמד אחר של אבא ובן עם אותו מקצוע, אבל משני צדדים מנוגדים.

מאחורי ההיסטריה האחרונה של וירוס המחשב שפקדה את ארה"ב לפני כשבועיים עומד בחור בן 23, בייבי־פייס תמים למראה, על פי התמונות, רוברט טאפאן מוריס ג'וניור – להבדיל מרוברט מוריס סניור, האבא. על פי ההסברים הפופולריים, מוריס ג'וניור פשוט חמד לו לצון, בעיקר מחמת השיעמום. אבל אין ספק שאפשר למצוא לכל הפרשה גם הסבר פרוידיאני הרבה יותר עסיסי על בן שמתחרה באביו בתחום שלו, ועושה לו חוזקה, וכולי וכולי.

רוברט, ילד־מוצלח של רוברט, הוא סטודנט תואר שני למחשבים באוניברסיטת קורנל היוקרתית. ובעצם אולי כבר לא, אי אפשר לדעת. טרם הוחלט בכלל אם מה שהוא עשה יכול להיחשב כעבירה על החוק, בת־עונשין.

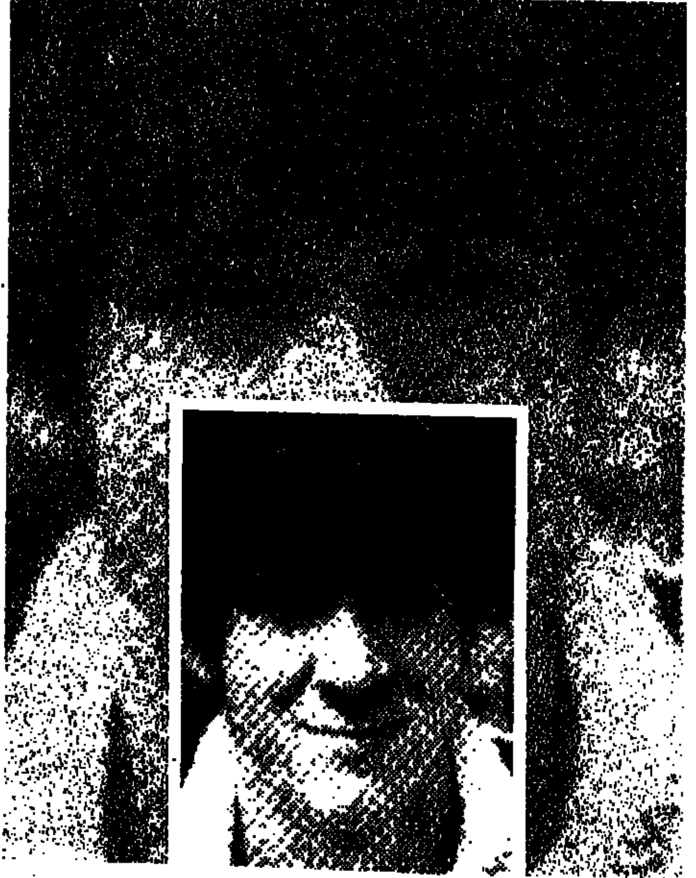
בזמן שסטודנטים אחרים פורקים מתחים מלימודי המחשבים בכל מיני דרכים שיגרתיות, נהג רוברט להתרגע עם עוד קצת התעסקות במחשבים. כך הצליח למצוא את "דלת הכניסה" וגם לחדור אל מערך תיקשורת מחשבים מתוחכם ומשוכלל המחבר בין 60 אלף מחשבים ברחבי ארה"ב, וביניהם – רשת המחשבים של מחלקת המחקר במשרד ההגנה האמריקני, שבקווי התיקשורת של מסופיה עובר הכל – ממסרים רומנטיים ועד נתונים צבאיים.

אחרי שגילה את הפירצה הקטנה־אבל־חשובה הזו, השתיל רוברט במערכת תוכנית מחשב שתיכנת בעצמו, וירוס, בלשון המומחים. למה וירוס? כי זו תוכנית מידבקת – מרגע שהיא מוחדרת למחשב אחר, ממש כמו וירוס בגוף, היא מכפילה את עצמה שוב ושוב ומדביקה כל מי שבא עימה במגע. בפוטנציה, יכול היה ג'וניור החכם להדביק 60 אלף מחשבים. ולמה זה רע? כי ההכפלה החוזרת ונישנית הזו סותמת את זכרונו של המחשב ומעמיסה עליו, ואם – שוב, כמו מחלה בגוף – לא נפטרים ממנו איכשהו במהירות האפשרית, הוא סותם וסותם עד שהמחשב נסתם לגמרי ולא יכול לפעול יותר.

אבל רוברט ג'וניור, בחור טוב, כאמור, בעצם לא ממש רצה להזיק, רק להשתעשע מעט. בתיכנון המקורי הוא התכוון שהווירוס הזה יהיה קטן ושקט ואיטי, שיתפשט – באמצעות דואר אלקטרוני – באיטיות רבה ממכשיר למכשיר, ויסתתר לו בשקט אי שם בנבכי הזכרון הממוחשב כדי שאף אחד לא ירגיש בקיומו באופן פתאומי בכל המערכת. אבל משהו התפשל לבחור, שהוגדר גם בפי עמיתים ללימודים וגם בפי מורים כמבריק. בלהט התיכנות והיצירה הוא טעה בקביעת פרמטר אחד – מספר אחד בסך הכל – אבל הוא הפרמטר שקבע את מהירות השיכפול, קרי ההתפשטות, של הווירוס. וככה, במקום שיצא לו אחד זעיר ואיטי, יצאה לו מפלצת שמתרבה במהירות אדירה, בלי שום שליטה.

הווירוס הורסני התגלה לראשונה בשני מקומות: באוניברסיטת אמ.איי.טי. ובאוניברסיטת קליפורניה בברקלי. בגלל שרוברט ג'וניור הוא כזה גאון, התקשו המומחים בתחילה לזהות את מקור הבעיה, כי הוא הצליח להסתוות יפה בחדירה למערכת כאילו היה משתמש מורשה. אבל בסופו של דבר הוא התגלה, לא

> **האם מערכת המחשב של משרד ההגנה האמריקני כמעט התמוטטה בגלל שהבן רצה להוכיח משהו לאבא? בגלל חשבון מהילדות? בגלל תיסכולים ותסביכים? בגלל עודף מרץ ו/או שכל?**

לפני שאי־אילו מומחים החסירו כמה פעימות לב, חייהם התקצרו בכמה שנים ואוצר הקללות שלהם בטח גדל. שלושה ימים לקח להם להרוג את הווירוס, על כל נידבקיו, ולשקם את החולים.

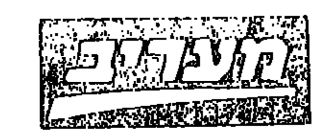
הכי נבוך מכל העניין היה האבא של הגאון המחליא. כי רוברט סניור הוא לא סתם איש מחשבים, הוא לא פחות מאשר מומחה להגנות על מערכות תיקשורת מחשבים מפני פיצוחים ווירוסים למיניהם. את ראשית הקריירה שלו במחשבים עשה במעבדות חברת "בל", זו שידועה בעיקר בזכות תיקשורת הטלפונים שלה בארה"ב. לפני כשנתיים עזב את "בל" לטובת המרכז הלאומי לבטחון מחשבים, מחלקה בסוכנות הבטחון הלאומית של ארה"ב. שם הכל שו־שו סודי, וריגול אלקטרוני אוכלים לארוחת בוקר. וכמו בהרבה תחומים אחרים, הקו בין שני הצדדים של אותו דבר הוא דק מאוד – כדי להבין איך לבנות הגנות, צריך לדעת לחשוב במושגים של איך לפצח את השיטה.

בזה הוכיחו האב והבן את הקלישאה הישנה על התפוח והעץ. אבל בעוד האב עוסק בבטחון המדינה, השתעשע בנו התמהוני בלהראות איך אפשר לשבור את הגנת בטחון המדינה – ובקלות מרהימה. אומרים שהאב מוכשר ומסור ונלהב לעבודתו. אומרים שהבן מוכשר ומסור ומכור למחשבים, שהוא מסוגל להרבה מעל ומעבר לממוצע. שהוא לא הכי חברותי, אבל בטח לא גילה עד היום פוטנציאל לרשעות, עבריינות או זדון לב.

אז מה קרה? שאלה טובה. האב והבן מתחמשים בעורכי דין, אבל בעיקר שותקים. האם מערכת המחשב של משרד ההגנה האמריקני כמעט התמוטטה בגלל שהבן רצה להוכיח משהו לאבא? בגלל חשבון מהילדות? בגלל תיסכולים ותסביכים? בגלל עודף מרץ ו/או שכל?

לא כל כך חשוב, מחליקים היום המומחים, שמנסים להדגיש את הצד החיובי בכל הפרשה – שהתרגיל הזה, שלא גרם נזקים משמעותיים, האיר בצורה הכי ישירה את פגמי המערכות שמדובר בהן ואת נקודות התורפה שלהן, ומכך צריך להסיק מסקנות וללמוד לקח. עוד מעט הם בטח יגידו שבעצם רוברט ג'וניור עשה בכלל מעשה טוב ומועיל לארצו ומחשביה.

בסרט "משחקי מלחמה" שהוקרן בארץ לפני שנים אחדות מסופר על ילד גאון שחודר, כמעשה משובה, למערכת המחשבים של הפנטגון, ובגלל המשחק הילדותי שלו כמעט פורצת מלחמת עולם. רק ברגע האחרון, באותה גאונות שבה תיסבך הכל, הוא גם מתיר את הסבך. אח, ממלמלים הצופים בסרט, ילד רע – אבל לא ממש: גם לימד את הגדולים לקח, גם למד בעצמו וגם הציל את העולם. וחוץ מזה, זה רק סרט. רוברט מוריס ג'וניור ו־6000 המחשבים שסתם, הם לא מסרט. הם מוחשיים. ■

פנטהאוז

יגאל לב

השכל והלב

קדוש נעלם. לפתע פתאום. קדוש אלראי, ידידו של ניר. גידל זקן, לבש את החליפה השחורה, עטה לראשו את השטריימל, והפך חייל אלמוני בצבא ה'.

כאילו רוח גדולה באה ואחזה בארבעה קירות בית משפחת אלראי, עקרה משם את בנם יחידם ונשאה אותו הרחק מעבר למטווחי ידם. מעבר לתחום דמיונם.

לגבי ניר היתה זו ידידות עמוקה שנגדעה פתאום. עדיין הוא עוצר את המעלית בקומה הרביעית, מוצא עצמו לוחץ על כפתור הדלת של משפחת אלראי, וממתין שהיא תיפתח בחופזה ופניו המחייכות טובות הלב של ידידו, יקרנו אליו בשמחה.

נולדו בבית המשותף. ילדותם עברה עליהם באותו גן, באותו בית־ספר עממי, יחד הלכו לבית הספר התיכון שבשכונה. ולבסוף יחד יצאו לשרת בצבא. מכל ידידיו היה קדוש קרוב ביותר לניר. חמימותו, השברירות העדינה שלו, הביישנות שלו. יחד עם זה רצון הפלדה, הפכו אותם חברים טובים. לתעלולים. לחיזורים אחרי נערות. לוויכוחים על זרמים פילוסופיים, על ספרות. אהבו פופ ואהבו יחד גם את דלידה, השכנה שממול.

מתי נקרע קדוש מהבית ועלה לירושלים לישיבת "אור שמח" למצוא מקום בצילם של החוזרים בתשובה – את זאת לא יכול היה ניר לדעת. לגביו היה זה תהליך פתאומי. כאילו לא היה מעבר בין מכנסי הג'ינס, החולצה הורודה, הסנדלים, ההתפרעויות, הריקודים הסלוניים ובין קדוש שהשקיע עצמו בספר התורה מתנדנד כלולב אצל עמוד התפילה.

לאחר שנעלם זכר ניר את אהבתם המשותפת לשיריו של בודלייר, "פרחי הרע". קדוש שניחן בזכרון פנומנאלי, יכול היה לצטט פרקים שלמים משירתו וממכתביו של בודלייר. "להיות אדם מועיל היה בעיני תמיד דבר די מתועב", ציטט קדוש בחיוך ערמומי. "אסור לאדם להיות מועיל, משום שאז הוא מאבד את הזכות להתענג שניתנה מידי אלוהים".

עכשיו, יכול ניר להיזכר בציטטות הללו, כאילו היו צעדים שהוליכו את ידידו אל הדרך החדשה, אל אותו תהום נעלם שנבצר מניר להבין. "לחיים אין קסם אלא קסם אמיתי אחד – ציטט קדוש את בודלייר – קסמו של המשחק, אך האומנם אדיש היא לנו אם אנו יוצאים ממנו מנצחים או מנוצחים"?

החיים כמשחק. האם קדוש חש את עצמו מנוצח, במשחק הזה, בחיי היום־יום שלו, ועל כן יצא חמוש, בשריון האל, כדי לנצח?

החיים כמשחק. מדוע בחל קדוש בכללי המשחק של העולם החילוני? העולם שפתח בפניו שפע של אפשרויות. והוא הרי היה נער חושבני, רעב להתענגות, סקרן. מהו המשחק החדש מצא לו?

לעתים היה נוטל לידיו את "פרחי הרע", שהעניק לו קדוש במתנה, חוזר וקורא את הציטטה שכתב ידידו בעמוד הראשון:

"אני הפצע – והפיגיון
אני התליין – והנידון"

איזה פצע נשא קדוש בתוכו? איזה פיגיון הוא החזיק בשרוולו כאשר הקרבן הוא עצמו?

ניר שוכב בחדרו ו"פרחי הרע" נופלים על השטיח, מתבוננים בו כמו מבטו של קדוש שאמר לו, "ניר אני הולך. אני חושב שלא נתראה יותר. אין לי ברירה, זאת הדרך שלי".

כבר מזמן למד ניר כי מעבר לחזות שאדם מחצין, מסתתרת דמות אחרת לגמרי. צריך רק לסרוט את הלקה כדי לחשוף את האיש האמיתי ואולי רק את אחת הפנים הרבות שלו. קדוש היה צבר טיפוסי כמוהו. לא היה פרט אחד בחייו שהיה שונה מעולמו של ניר. אף על פי כן, ברגע מסויים התפצלה דרכם והוא הלך אל דרך שאדם חילוני איננו חוזר מנה. חי על פי חוקים חדשים. מנהגים חדשים. כאילו נפל על כוכב לכת חדש בטיסה שערך מרצונו.

מרוע יצא קדוש אל הטיסה הרחוקה הזו לאחר שנעלם, ניסה ניר לאסוף את שברי הידידות. לקשור את חוטי החברות שניתקו פתאום, ולהגיע איתם אל עולמו של קדוש.

אולי היה הגילוי באותה שיחה שהתקיימה ביניהם על יומן שכתב הלורד שבטסברי, אחד מגדולי המדינאים האנגלים בשיא התקופה הפוריטנית. ניר זוכר כיצד ציטט לו מהיומן שנכתב ב־1871, "השטן מולך בשכל האלוהים בלבו של האדם".

לא פעם חש ניר את עצמו כמי שמבקש לתתוך מים בסכין. לנתח בהגיון את עולם הרגש של ידידו. אולי התמוטט עליו עולמו, כאשר יום אחד חזרה אמה של דלידה מוקדם מדי מהעבודה...

באותם ימים התברתו על כך, אבל מאוחר יותר נראה לניר כי זהו ראשית המשבר שהביא בעקבותיו למהפך בעולמו של קדוש.

הרומן של קדוש בן ה־18 עם דלידה, בת ה־13.5 היה הסיפור הלוהט ביותר בקרב בני החבורה. אמה של דלידה הגיעה לארץ מברזיל עם בתה, לאחר שאבי המשפחה נפטר בארץ הקקאו והבננות. האהבה בין השניים היתה מהירה ומוורה. לזכותו של קדוש, יכול ניר לציין כי דלידה לא נראתה כנערה בת 13.5 אלא כנערה בשיא פריחתה. גבוהה, שחומת עור, עיניים שחורות גדולות שאינן יכולות לכבוש את האש שבתוכן. גופה מפותח הרבה מעבר למצופה מילדה בגילה.

הרומן ביניהם היה מהיר. קדוש, ניתק מבני החבורה, והחל לטוות את מעגלו האינטימי עם דלידה. שוב אין הוא יוצא עם ידידיו "לתפוס חתיכות", שוב אין הוא נופל במלכודות הגיל הנבוך שבו מתלבשים, מתקשטים, כדי לצאת אל הלילה בציפיה ולחזור מאוכזב. האהבה קרנה ממנו באור יקרות, דלק כמו נר. אמו של קדוש היתה נבוכה. כאשר גילתה את גילה של הילדה נתקפה כמעט בהלם. אבל למדה כי מערכת היחסים הזו היא אולי בריאה ומרסנת את שפע האנרגיה ועוצמת הרגשות של בנה.

ניר זוכר את השיחות שהיו להם באותם ימים על משמעות החטא. קדוש היה תולעת ספרים, טען כי "אנשים לעולם לא גורמים נזק כאשר הם מתפשטים. בשביל לעשות נבזות אמיתית אנשים לובשים מדי גנרל או גלימת כהונה. אני לא חושב שנגרם פעם איזה נזק כאשר אדם חשף את התחת שלו".

ואז יום אחד, חזרה אמה של דלידה מוקדם מדי.

אותו ערב, כאשר סיפר את הדברים לאמו, אמר קדוש בפשטות "את יודעת אפילו לא חשבנו. היא באה ופתחה את הדלת ומצאה אותנו בדיוק ב"...

אמה של דלידה הודיעה כי תפנה למשטרה. סוף־סוף, הנערה בת 13.5. גזרו עליו שלא להתראות יותר עם אהובתו. אמו של קדוש התייחסה אל ההחלטה, כאל שלב בבגרותו של בנה. אבל ניר ידע עד כמה עמוק הפצע. עד כמה נפגע קדוש מהאיסור הזה. מאז רעך. אנשים מבוגרים, שרואים ילד הבוכה משום שלקחו ממנו את הצעצוע היקר ביותר, אינם מבינים מה טעם יש לבכות על סוס צעצוע מרוט זנב. אבל לגבי הילד זהו עולם ומלואו. לגבי קדוש היה משבר פרידתו מדלידה קשה כל־כך עד שהתכנס בתוך עצמו. המשיך לקרוא ספרים. המשיך לשחק עם חבריו. אבל שוב לא יצא איתם יחד להרפתקאותיהם. הפך בורר וזועם. מבקש איזה תיקון גדול לנשמתו או לעוול שנגרם לו.

כאשר נעלם יום אחד בישיבת "אור שמח", נדמה היה לניר כי הוא עלה לירושלים כדי לחפש שם תשובה לשאלה מרוע אנשים יכולים לגזור בחוקים על מערכות הלב.

חיים ואוהבים

תיבת דואר / חג הפופצ'יק

תמר יקרה.
זוהי תגובתי לרשימתך על מודל פופצ'יק.

עשינו מסיבה לבוגרת שבחבורתנו. עדינה מילר.. אחות ציבורית, "נזעית", ורעייתו זה העשור השלישי של גדעון, חבר עין־גב של פעם. באו כל החברים מירושלים, מהגרעין, מהתנועה, קצת משפחה, שתיים מהעבודה, ארבעה זוגות מימי הלימודים – ועשינו שמח. ולא סתם. קראנו את הרשימה על ה"פופציק" שלך, צחקנו ובכינו יחד ומחאנו כפיים. יחי הפופציק.

זה לא היה בדיוק "חיים שבאלה", והרי אנחנו צעירים מהם, מחזורי קליטה ושחורי שיער (יחי הצבע). הנשים מלאות עוזז, רוצות להוכיח שלא נס ליחן, ופה ושם, עם מתניים כבדים, הן מחוללות מול אלוף נעוריהן עם החולצה המתוחה על הכרס ואניצי השיער – זכר לבלורית של פעם. אבל החיוך נשאר. צחוק אמיתי עם יכולת עמידה איתנה, חיים ללא עזרים כמו ויסקי, קוניאק צרפתי, קוויאר ופטה אווז.

במוצא, בין האורנים הרוחשים סוד בחצות ירושלמי קריר, אצל פנינה ודודו התאספנו. מישהו ניגן לחנים רוסיים. מישהו הקרין שיקופיות עם נופי הארץ. משפטנים, מנהלי חברות, דוקטורים, שילבו ידיים בריקודי הורה ו"אל גינת אגוז" שבקושי זכרו.

הפופציק זו הרעות. זו השלשלת. זו ישראל שלנו, עם הגרעין הנכון. החברות, היא היתה הערך העליון, בצבא, בעבודה, בקיבוץ בעיר וגם עכשיו. ולפחות את הערך הזה יכולים ללמדכם אנו, בני דור הפופציק...

והילדים של עדינה וגדעון נגבו דמעה למראה החברותא הזו, חיבוקי האמת, השפה הגששית, נצנוצי העיניים דרך המשקפיים. עלה השחר בהרים, עבר חג הפופציק. הלוואי ויהיה לזה המשך.

גילה קראוס

תגידי גם את

הבנים שלי הם הכי מסורים בעולם. לקחו דוגמה מבעלי המנוח, לא שוכחים לטלפן אלי יום־יום. כאשר אחד מהם נמצא בחוץ־לארץ – והרי לפחות שלוש פעמים בשנה שולחים אותו לשם מהעבודה שלו – והלד השני נוסע פעמיים בשנה לחופש עם האשה שלו, והשלישי יש לו באמריקה איזה מיליונר ישראלי שאימץ אותו כמו בן – אז יש להם תורנות, כמו בצבא, מי יהיה האחראי על אמא. זה מה שבעלי לימד אותם. שאמא קודמת לכל.

"אם אני רק מוציאה רמז על הכאבים שיש לי בגליות – שלושתם באים. כל אחד עם האוטו שלו. אחד בא לקחת אותי לרופא, שני מגיע עם אוכל מבושל מהכלה, שלישי – כשביל להישאר לישון איתי בלילה.

"בחגים, כשהם נוסעים אל המלון ההוא באילת, שם אני חושבת שיש להם מינוי, הם תמיד שולחים לי פרחים ומטלפנים משם בערב, לראות אם אני בסדר. נכון שאני בסדר עם בנים כאלה. בחגים אני אוהבת להיות לבד. שהילדים יהנו עם החברים שלהם ויעשו כיף".

את הטקסט הזה, שרק תחילתו הובאה כאן, אני מציעה לך ללמוד בעל־פה, שכנתי הבודדה, שאודוקטור, המחוברת לטלוויזיה ערב־ערב. והרי גם לך יש שלושה בנים. גם הם כמעט אינם מגיעים לבקר אותך והם מטלפנים רק לאחר שקולך נשבר בטלפון אליהם. את כל־כך לבד שממש כואב הלב.

אבל את הטקסט הזה גם את יכולה לדקלם בשעת פגישה עם מכרות חדשות. לא רק שהם תאמנה לך – הן גם תקנאנה. הן גם לא תטרחנה לברר מה מידת האמת ומה מידת הדמיון שבו.

עובדים עלינו, כרגיל

הרחק מן הבית אני צופה בטלוויזיה מסחרית, גדושה סרטוני פרסומת. הדוגמנית המדגימה את הקרם החדש "אנטי אייג'" (שם אגרסיווי, בלי הצטעצעות: נגד גיל), היא לדעתי, בת 12 או 13 לכל היותר. אין פלא שהעור שלה נראה כה חלק. ניראה אותך, מותק, בעוד 20־30 שנה. גם אז תצליחי לעבוד עלינו? והרי אז, בגיל עם קרומת של 4 ו־5 ולא כאשר הולכים לחטיבת הביניים – אנחנו זקוקות ל"אנטי אייג'" הנ"ל.

אז העובדה שהדוגמנית הנ"ל היא בסך הכל ילדה – משמשת בשבילי סיבה טובה לא לקנות את הקרם הזה. מה אעשה בו? ממילא, אילו כל מה שהיצרנים מבטיחים לי היה מתאמת – כבר מזמן הייתי נראית בת שש. ואם הם מרמים עם הדוגמניות – למה שלא ירמו גם עם הקרם? ובכלל, מתי כבר תלמדי שאין "קרם משיב נעורים". נקודה. את צריכה לשמוח עם הפנים שיש לך. והרי גם החברים המקיפים אותך אינם ניראים כמו תלמידי שמיניות.

גם בסרטון פרסומת לנסיעה לחופשה בהוואי, המרצד על המסך הקטן אחת לחמש דקות, מופיע חתיך רווק כבן 40. אלא מה? האמת היא שרוב משתתפי נסיעות־החופשה הללו הם זוגות־זוגות או להקות של נשים יחידניות. הגבר המופיע בסרטון אינו משמש אלא כפתיון. רווק חתיך, ועוד בעל משרד גדול כפי שמוצג בסרטון הפרסומת – אינו נוסע לבד לחופשה. מגיעים לשם עם הסנדוויץ'־מן־הבית... אז למה שתאמיני לסרט הזה? או שתגיעי גם את עם הסנדוויץ'־מן־הבית, או עם חברה שטוב לך להיות עמה – ובלא אשליות ששם, בטיול, תמצאי את גבר חייך.

ממי כבר נלמד שאין דבר כזה, "קרם נגד קמטים". (הצילום: מתוך הספר "שפחת הנשים").

אמרו? אמרו!

על החיים

- את החיים ניתן להבין רק בראייה לאחור – אבל חייבים לחיות אותם בראייה קדימה.

סורן קירקגארד

על אוכל

- האוכל פה כה גרוע עד כי יכול אתה לאכול ארוחה, לשחק ואפילו לא להיזכר, בעזרת השיהוק, מה אכלת.

- קיבה ריקה אינה משמשת יועץ מדיני טוב.

אלברט איינשטיין

- לעקרונות אין כוח אמיתי אלא לאחר שמגישים אותם כהלכה במזון טוב.

מארק טוויין

על שנאה

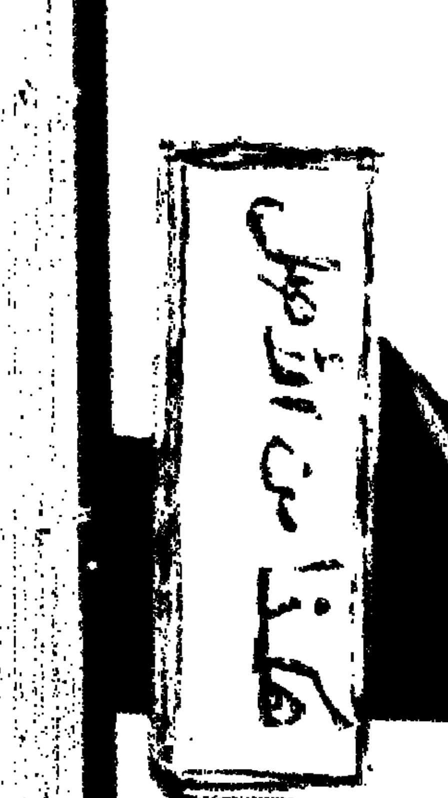
- מעולם לא שנאתי גבר עד כדי כך שאחזיר לו את היהלומים שלו.

זא־זא גאבור

על הפיקוח על הילודה

- כל עת שאני שומע אנשים מתווכחים בדבר הצורך בפיקוח על הילודה, אני נזכר בהיותי הילד החמישי במשפחה.

קלארנס דארו

אסטרולוגיה

בני מזל עקרב כבני זוג

ב ישואים לבן מזל עקרב הם בבחינת הימור, שכן הוא לרוב טיפוס סגור שרוחשים בו יצרים ורגשות אפלים שאינם מובנים לא לעצמו ולא לסביבתו.

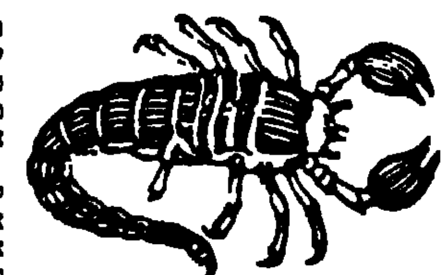
למעשה, אין העקרב שונה משאר בני־האדם. יש לו אהבות ושנאות, תקוות וחרדות, כמו לכולנו. אלא שלמבנה הרגשי שלו נוסף מימד של אינטנסיוויות וכפייתיות, המקצינות כל תכונה, מוציאות אותה מכל פרופורציה ומעניקות לה עוצמה אדירה. כל סתירה פנימית והתלבטות נהפכות למאבק איתנים המתרחש בתוך נשמתו. הוא נקרע בין רצוי למצוי, בין אהבה לשנאה, בין מה שהוא לבין מה שהיה רוצה להיות, בין קבלת היש לבין רצון לברוח ממנו. ככל שמתמעטות הסתירות כן קל לו, לעקרב, והוא נוח יותר כבן זוג; ככל שמתרבים המתחים הפנימיים – גובר הקושי שלו עם עצמו ועם משפחתו.

העקרב הוא יצור רגשי. כל גרוי חיצוני מעורר בו תגובה רגשית מיידית, חיובית או שלילית. לגביו יש טוב או רע, אהבה או שנאה (או חוסר יחס מוחלט), הכל או לא כלום. יש לו ערכים חד־משמעיים ודעות מקובעות. הוא מעורב ומתקשה להיות אובייקטיווי. משכבר קבע דעה – יעמוד מאחוריה בכל עוצמתו הרגשית. אם הדעה נכונה או מוטעית, זה לא לעניין. אסור לבלבל אותו עם עובדות!

למרות עוצמתו, אין העקרב טיפוס קולני ומתפרץ, אלא נוטה להיות שקט ומופנם. גם הטיפוס שמפאת גורמים נוספים במפת לידתו נראה מוחצן יותר – מתמודד עם כעסים, מתחים ומשברים פנימיים שאיש אינו חושד בקיומם.

אצל מרבית העקרבים קיים מעין "רעב" פנימי למשהו בלתי מוגדר שהחיים אינם יכולים לספק. זה יוצר בהם כעס כלפי הקיים ותחושה שאם הקיים ייהרס, יתפנה מקום למשהו חדש ומספק יותר. יחד עם זאת, העקרב אינו רוצה לתת פורקן ליצר ההרס שבו, שכן יש בו אחריות והגינות ואפילו חשש מפירוק מסגרת קיימת מבלי שתימצא לה תחלופה הולמת, ואז הוא מפנה את יצר ההרס פנימה, אל תוך נשמתו. כך נוצרים בו המתחים והמאבקים.

אלא שלא פעם נשלחים "חיצים" מאותה מערבולת פנימית החוצה, לעבר בת הזוג; ואנו עדים, אצל עקרבים רבים (בעיקר גברים), לגילויים תקופתיים כמעט סדיסטיים כלפי נשותיהם. למעשה, הוא אינו רוצה להכאיב לך... רק לראות אותך מתפתלת מעט. בדרך כלל זה מתבטא בדברים קטנים, כמו להשתהות כשאת ממהרת, להניח דברים לא במקומם כשהוא יודע שזה מרגיז אותך, או, לחילופין, בהערות סרקסטיות ופוגעות. אם את נופלת בפח

ומגיבה בכעס, בעלבון או בהטפת מוסר – אכלת אותה! הוא ימשיך בשלו ויהנה מכל רגע. זה נותן לו תחושת כוח ושליטה עליך, וזה מה שהוא צריך. עליך להתעלם לחלוטין מטרטוריו הקטנים. הוא מחפש את נקודת התורפה שלך – אל תחשפי אותה! יחד עם זאת זכרי שכשעת צרה של ממש, העקרב שלך יירתם לעזרתך ויקריב הכל כדי לחלצך.

העקרב הוא טיפוס חזק ונוטה להפגנת כוח. הוא מחפש את הקרב ונהנה ממנו... אך הנצחון חשוב לו יותר. אצל הזולת הוא מעריך עוצמה ובז לחולשה. על כן אסור לך להפגין חולשה, פחד או חוסר אונים. מאידך, כשאת נכנסת איתו לעימות (וכדאי לעשות זאת מדי פעם כדי לעורדו משיעמומו) – דאגי לסגת בזמן. כלומר, כשמתגלים אצלו הסימפטומים הבאים: עיניים עצומות עד לכדי חריצים, מבט נוקב ורצחני ונוקשות קלה בשרירי הגוף ובפנים – תני לו את המאבק... אך תני לו גם את זכות המלה האחרונה!

העקרב הוא טיפוס רגיש ביותר. קשה להעלים ממנו דברים. הוא קורא אותך כספר פתוח, ומסוגל לתחמן אותך לכל מצב שירצה. יחד עם זאת הוא סגור ואינו סובל ששואלים אותו שאלות אישיות. אם וכאשר ירצה בכך, יבוא ויספר לך את שברצונו לספר. אך ככל שתחקרי אותו יותר – כך ייסגר יותר. בעניין זה, כמו בעניינים אחרים, אנו מגלים אצלו סטנדרטים כפולים: לא כל מה שמותר לו, מותר גם לך.

עקרב אוהב הוא תופעה מרשימה: כל כולו קיים בעבורך, עושה ומקריב הכל למענך, ממוקד רק בך, עד שכל השאר נהפך לחסר חשיבות. מאידך, אם חטאת כלפיו או אם – מסיבה כלשהי – אהבתו דועכת, הוא מסוגל להקיא אותך מתוך חייו באותה קיצוניות בה אהב אותך.

אם תדעי לקבל את העקרב כמות שהוא, מבלי להאבק בו מצד אחד ומבלי להתבטל בפניו מצד שני; אם תוכלי לעמוד במצבי הרוח ובכפייתיות שלו; ואם את מוכנה להשאיר לו את הפינה הסודית שלו, מבלי לתחקר אותו ומבלי לנבור בנשמתו – הוא עשוי להיות נכס שלא יסולא בפז.

העקרבית דומה מאוד לבן מזלה. גם בה יש עומק ועוצמה, אינטנסיוויות וקיצוניות, גאווה ולויאליות. היא אינה מחפשת אצל בן זוגה יופי, טוב־לב משתפך או גינוני התנהגות. היא מצפה ממנו לעוצמה, ליושר ולכושר התמודדות. היא בזה לחלש, מתרחקת מהמשעמם ושונאת את הדו־פרצופי. על החלש היא מוכנה להגן... אך לא לאהוב אותו.

מי שרוצה לשאת בת מזל עקרב, חייב להביא בחשבון שהיא אדם בזכות עצמה ולעולם לא תסתפק בהיותה "עזר כנגד". גבר שאינו חזק דיו לפרגן לבת זוגו עצמאות ועוצמה משלה – מוטב שירחק מעקרביות.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 18 ל־24 בנובמבר

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
מוטב לכבד עניינים עכשיו, במקום לשמור דברים בבטן. זה הזמן להגיע להבנה. בתחום העבודה תזכו להכרה על מאמציכם. החששות והלבטים שאפיינו אתכם באחרונה יפנו את מקומם לפעולה חיובית.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
זה הזמן להשלים פיגורים בקריאה ובהתכתבות. בעיות במישור הביתי יוכלו להימנע בצורה הגיונית. אינכם במצב־רוח חברתי עכשיו – מוטב לשים דגש על מנוחה והתרגעות. הימנעו מהימורים ומסיכונים.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
השבוע כדאי לכם להשמיע את קולכם באירועים חברתיים – אנשים ישמעו בשקיקה את דבריכם. עם זאת, שמרו על ריחוק הולם מן הממונים עליכם. תוכלו לסדר עכשיו דברים במישור הביתי מבלי לעורר ויכוחים.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
זה הזמן לעשות שיחות־טלפון חשובות ולהיפגש עם הממונים עליכם, אם ברצונכם לבקש העלאה, או לחוות דעת. התעלמו משמועות שמסתובבות במקום העבודה. רגעים נעימים צפויים בחברת בני משפחה.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
בימים אלה כדאי לערוך קניות לבית, אך אין זה זמן טוב למעורבות פיננסית עם אחרים. הכנסתכם צפויה להשתפר בעתיד הקרוב. פגישות עם יועצים ועם מומחים יועילו עכשיו. הדגישו את הרומנטיקה.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
השבוע יהיה עליכם להישמר מאוד מפני פגיעה ברגשותיהם של הקרובים אליכם. עניין עסקי או כספי טעון בדיקה מעמיקה של העובדות. אף שהבטחון העצמי פועל לטובתכם, ענייני הקריירה עדיין מתעכבים.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
אל תניחו לחברים להסיח את דעתכם מן העבודה הדחופה. עם זאת, החיים החברתיים משגשגים. בין שותפים ובני זוג תתפתח הבנה טובה יותר. אין זה זמן טוב לשאול עצות; מוטב לבחון את העניינים במשקיף.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע יהיו התפתחויות חיוביות בתחום הקריירה. הגישה ההגיונית שלכם נושאת פרי. עם זאת, עליכם לוודא שהיקרים לכם אינם מרגישים זנוחים. בתחום החברתי אתם משגשגים עכשיו – כדאי לקחת יוזמה.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
כדאי עכשיו לצאת לטיולים קצרים, בעיקר בסוף השבוע. שיחה עם יועץ תביא להבנה אמיתית. בן־משפחה זקוק עכשיו לתורבה תשומת לב ולתמיכה. בתחום הקריירה, השבוע לא תוכלו לסמוך על שיתוף פעולה.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
זה זמן טוב לקבלת החלטות לגבי רכוש וענייני משפחה. יהיה עליכם לנהוג זהירות בשימוש באשראי ולהימנע מהוצאות מופרזות. מוטב לבלות בחיק המשפחה. ייתכן שתצטרכו לקבל עליכם אחריות חדשה.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
בין שותפים ובני זוג שוררים עכשיו יחסים מצויינים, אף שאחד מבני הזוג יצטרך לרסן את רעהו לגבי שימוש בכספים. כדאי לקיים השבוע שיחות מעמיקות. הישמרו מפני הצעות עסקיות מפוקפקות.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השיפוט שלכם במיטבו עכשיו בענייני עבודה. פגישה עסקית שתתקיים השבוע תעלה יפה. בין שותפים יש תמימות־דעים, אך עלולות להתגלע בימים אלה בעיות עם המשפחה. אל תהיו תוקפניים מדי.

18 בנובמבר 1988 ט' בכסלו תשמ"ח גליון 362

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חוה עילם

צביים

בִּפִנָּה יְרֻקָּה בְּחֲצַר בֵּיתִי
גָּר לוֹ צָב, זָקֵן וְאִטִּי
צַעַד אֶחָד הוּא עוֹשֶׂה בְּשָׁעָתַיִם
וּמֶטֶר הוּא עוֹבֵר בְּיוֹמַיִם
בַּסְפָארִי רָאִיתִי זוּג צַבִּים
שְׁנֵי כְּבֵדִים וְעָבִים
כְּשֶׁאֶחָד פִּתְאֹם מִתְעַיֵּף
הַשֵּׁנִי אוֹתוֹ סוֹחֵב בְּכֵיף

כָּתַב וְצִלֵּם בֶּן־פּוֹרַת

היקנתון

אֶל הַמּוּסִיקָה, אַפּוֹלוֹ, שֶׁהָיָה גַּם אֵל הַקֶּשֶׁת וְהַחֵץ, רָחַשׁ חִבָּה יְתֵרָה לְעֶלֶם יְפֵה תֹּאַר וּשְׁמוֹ יַקִּנְתּוֹן. הָאֵל אָהַב מְאֹד לְבַלּוֹת בְּחֶבְרָתוֹ שֶׁל יַקִּנְתּוֹן, וְאַף לִמֵּד אוֹתוֹ לִירוֹת בְּקֶשֶׁת וּלְנַגֵּן בְּנֵבֶל.
יוֹם אֶחָד הֵם עָרְכוּ תַּחֲרוּת יְדִידוּתִית בִּזְרִיקַת דִּסְקוּס. אַפּוֹלוֹ לָקַח אֶת הַדִּסְקוּס, הֵנִיף אֶת יָדוֹ וְהֵטִיל אֶת הַדִּסְקוּס קָדִימָה, אוּלָם רוּחַ שֶׁנָּשְׁבָה הֵסִיטָה אֶת הַדִּסְקוּס מִמַּסְלוּלוֹ, וְהוּא עָף הַיְשֵׁר אֶל מִצְחוֹ שֶׁל יַקִּנְתּוֹן וּפָצַע אוֹתוֹ קָשֶׁה. יַקִּנְתּוֹן נָפַל עַל הַדֶּשֶׁא, וְהַדֶּשֶׁא הֵירִיק הָאְדִּים מִדָּמוֹ.
אַפּוֹלוֹ רָץ אֵלָיו, תָּפַס אֶת רֹאשׁוֹ שֶׁל הָעֶלֶם וְנִסָּה לְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ, אַךְ כָּל מַאֲמַצָּיו הָיוּ לַשָּׁוְא – רֹאשׁוֹ שֶׁל יַקִּנְתּוֹן צָנַח לְאָחוֹר, וְרוּחַ הַחַיִּים עָזְבָה אֶת גּוּפוֹ.
אַפּוֹלוֹ הִמְשִׁיךְ לָשֶׁבֶת לְיָדוֹ שָׁבוּר מִצַּעַר. "אֲנִי לָקַחְתִּי אֶת חַיָּיו", קָרָא בְּיֵאוּשׁ, "וְעַתָּה אֵין לִי חֵפֶץ בְּחַיַּי שֶׁלִּי. לוּ יָכֹלְתִּי, הָיִיתִי נוֹתֵן לְךָ אֶת חַיַּי וּמֵת בִּמְקוֹמְךָ".
עוֹדוֹ מְקוֹנֵן עַל יְדִידוֹ, וְהִנֵּה חָזַר הַצֶּבַע הַיָּרֹק אֶל הַדֶּשֶׁא, וּמִתּוֹכוֹ בָּקַע וְעָלָה פֶּרַח נֶהְדָּר וִיפֵהפֶה, הֲלֹא הוּא הַיַּקִּנְתּוֹן, שֶׁהִנְצִיחַ אֶת זִכְרוֹ שֶׁל הָעֶלֶם יְפֵה־הַתֹּאַר.

סִפְּרָה עַל פִּי הַמִּיתוֹלוֹגְיָה הַיְּוָנִית:
רוּתִי אַהֲרוֹנִי

על הבמה

טִיּוּל בְּאֶרֶץ הַקְּסָמִים

טִיּוּל בְּאֶרֶץ הַקְּסָמִים זוֹהִי הַצָּגָה שֶׁנַּעֲשְׂתָה עִם כָּל הַלֵּב. חָשׁוּב הָיָה לָאַחְרָאִים לְהָבִיא בִּפְשָׁטוּת וּבְצוּרָה הֲכִי בְּרוּרָה, מַשֶּׁהוּ שׁוֹנֶה שֶׁדַּוְקָא הַזַּאֲטוּטִים יָבִינוּ כָּל מִלָּה וְיִשְׁתַּתְּפוּ בַּחֲוָיָה הַתֵּאַטְרָלִית הַזּוֹ. חַנָּה מִירוֹם וְאוֹלִיבְיָה אַפְּלְבּוֹם הִשְׁקִיעוּ אֶת כָּל מַרְצָם וְאַהֲבָתָם לַתֵּאַטְרוֹן בְּהַצָּגָה זוֹ. חַנָּה נוֹשֶׁמֶת וְאוֹהֶבֶת תֵּאַטְרוֹן. הִיא עוֹבֶדֶת בַּנַּיֶּדֶת אָמָנוּת שֶׁל עֲלִיַּת הַנֹּעַר בְּמִשְׂרַד הַחִנּוּךְ. פּוֹעֶלֶת הַרְבֵּה בְּסַדְנָאוֹת אָמָנוּת בְּרַחֲבֵי הָאָרֶץ. אִכְפַּת לָהּ שֶׁהַיֶּלֶד יֵהָנֶה מִכָּל רֶגַע וּלְשֵׁם כָּךְ הִיא מוּכָנָה לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. עוֹד סִפּוּר, קְצָת תִּפְאוּרָה צִבְעוֹנִית, שִׁירִים, מוּסִיקָה וְהַרְבֵּה חֹם וְאַהֲבָה לְמָה שֶּׁקָּשׁוּר לִילָדִים. הַפַּרְטְנֶר שֶׁלָּהּ בַּהַצָּגָה, אוֹלִיבְיָה, הוּא בְּעֶצֶם לֵיצָן. יֵשׁ לוֹ לַהֲקָה שֶׁל לֵיצָנִים בְּשֵׁם קִרְקְסוֹן. הוֹפִיעַ בְּתֵאַטְרוֹן חֵיפָה וְשִׂחֵק בַּהַצָּגוֹת בְּפֶסְטִיבַל עַכּוֹ.
בִּשְׁבִילוֹ לְהַצִּיג בַּהַצָּגוֹת יְלָדִים זֶה כֵּיף אֲמִתִּי. שְׁנֵיהֶם עָבְדוּ קָשֶׁה וְהֵכִינוּ הַצָּגָה. טִיּוּל בְּאֶרֶץ הַסִּפּוּרִים מְסַפֵּר עַל נָד הַלּוֹקֵחַ אֶת הַיְּלָדִים (הַקָּהָל בָּאוּלָם) לְטִיּוּל דִּמְיוֹנִי עָשִׁיר וְקָסוּם בְּאֶרֶץ הַסִּפּוּרִים שֶׁהַיְּלָדִים כָּל כָּךְ אוֹהֲבִים. שָׁם הֵם פּוֹגְשִׁים אֶת שְׁלוֹכָה־שְׁרוּכָה, עֲנָוִית קְטַנְטַנָּה הָאוֹסֶפֶת מִינֵי סְמַרְטוּטִים מֵהַפַּח. נָד אוֹהֵב אֶת שְׁלוֹכָה, אַךְ קָשֶׁה לוֹ לְהַגִּיד לָהּ אֶת זֶה בַּפָּנִים. גַּם לוּלִיקוּץ הַשּׁוֹבָב מוֹפִיעַ בַּהַצָּגָה וְכֻלָּם בְּיַחַד מְסַפְּרִים סִפּוּרִים יָפִים.
יֵשׁ גַּם קֶטַע עַל "חֲלָלִית" הַלּוֹקַחַת אֶת הַיְּלָדִים כְּחֵלֶק מֵהַמּוֹפָע. עָשׂוּי בְּהֶחְלֵט יָפֶה. שָׁרִים שִׁירִים בְּרוּרִים וְנֶחְמָדִים.
אֶת הַבֻּבּוֹת עִצְּבָה חַנָּה וְהֵם כַּמּוּבָן הַחֵלֶק הַמְּרַתֵּק בְּיוֹתֵר בַּהַצָּגָה. יֵשׁ גַּם שְׁקוּפִיּוֹת הַמְּסַפְּרוֹת אֶת הַסִּפּוּר. יָפֶה לָעַיִן וְגַם מוּסִיקָה מְקוֹרִית וְנְעִימָה.
טִיּוּל בְּאֶרֶץ הַסִּפּוּרִים זֶה לֹא בְּדִיּוּק הַצָּגָה מִסְחָרִית שֶׁל תֵּאַטְרוֹן. הֵם מוֹפִיעִים אֵיפֹה שֶׁמַּזְמִינִים אוֹתָם, בְּגַנֵּי יְלָדִים, בָּתֵּי סֵפֶר, סַדְנָאוֹת בָּמָה, וְסְתָם בִּשְׁבִיל הַכֵּיף. אָז אִם בְּמִקְרֶה שְׁמַעְתֶּם עַל הַהַצָּגָה בְּבֵית הַסֵּפֶר אוֹ בַּגַּן לְכוּ לִרְאוֹת. זוֹהִי בְּהֶחְלֵט הַצָּגָה צְנוּעָה אֲבָל עִם הָמוֹן אַהֲבָה לִילָדִים. תֵּאַטְרוֹן קָטָן אֲבָל חָבִיב מְאֹד.

מִתּוֹךְ הַהַצָּגָה "טִיּוּל בְּאֶרֶץ הַקְּסָמִים".

אִיקִי שׁוֹבָל

עתידנות

אבד לך חפץ? המחשב ימצא אותו.

אַתָּה מְחַפֵּשׂ כְּמוֹ מְטֹרָף חֵפֶץ שֶׁאַתָּה זָקוּק לוֹ מִיָּד? אַתָּה חָשׁ שֶׁהַזְּמַן עוֹד מְעַט תֵּצֵא מִדַּעְתְּךָ מֵרֹב קֹצֶר־רוּחַ וּתְחוּשַׁת דְּחִיפוּת? – אִם זֶה יִקְרֶה לְךָ בִּשְׁנַת 2010, יִתָּכֵן שֶׁמַּצָּבְךָ לֹא יִהְיֶה חָמוּר כָּל כָּךְ.
בְּאַחַת מִפִּנּוֹת בֵּיתְךָ, צָמוּד לְאַחַד הַקִּירוֹת, מָצוּי יִהְיֶה מָסָךְ שָׁטוּחַ וְדַק. כָּל מַה שֶּׁתִּצְטָרֵךְ לַעֲשׂוֹת הוּא לְהַגִּיעַ אֶל הַמָּסָךְ וּלְהַפְעִילוֹ. עַל הַמָּסָךְ יוֹפִיעַ מִיָּד שִׂרְטוּט מְפֹרָט שֶׁל הַבַּיִת. כְּדֵי שֶׁהַחֵפֶץ שֶׁלְּךָ יְאֻתַּר בְּאֶמְצָעוּת הַמָּסָךְ הַזֶּה, יִהְיֶה עָלֶיךָ לוֹמַר אֶת שְׁמוֹ אוֹ אֶת פְּרָטָיו הַמְזַהִים. רַמְקוֹל מְיֻחָד הַמָּצוּי בְּמָסָךְ הַדַּק יִקְלֹט אֶת הַמֵּידָע שֶׁאָמַרְתָּ וְיַעֲבִירוֹ לַמַּחְשֵׁב הַמֶּרְכָּזִי שֶׁל הַבַּיִת. הַמַּחְשֵׁב, עַל פִּי הַמֵּידָע שֶׁקִּבֵּל, יְחַפֵּשׂ אֶת הַמָּקוֹם הַמַּתְאִים בּוֹ אוֹתוֹ חֵפֶץ מָצוּי. לְאַחַר שֶׁיְּאַתֵּר הַמַּחְשֵׁב אֶת מְקוֹם הַחֵפֶץ, יִמְסֹר אֶת הַמֵּידָע הַדָּרוּשׁ עַל מְקוֹמוֹ אֶל הַמָּסָךְ הַדַּק הַצָּמוּד לַקִּיר. עַל פְּנֵי הַמָּסָךְ יוֹפִיעַ הַמֵּידָע עַל מְקוֹמוֹ שֶׁל הַחֵפֶץ בְּצוּרַת נְקֻדָּה זוֹהֶרֶת וּמְהַבְהֶבֶת בַּמָּקוֹם הַמַּתְאִים שֶׁבְּשִׂרְטוּט הַבַּיִת. כָּל מַה שֶּׁתִּצְטָרֵךְ עַכְשָׁו לַעֲשׂוֹת הוּא פָּשׁוּט לָלֶכֶת לְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְלָקַחַת אֶת הַחֵפֶץ שֶׁלְּךָ.
כֵּיצַד יִתְאַפְשֵׁר הַ"פֶּלֶא" הַזֶּה? וּבְכֵן, זִכְרוֹנוֹ שֶׁל הַמַּחְשֵׁב יוּזַן בְּמֵידָע מְפֹרָט עַל מִבְנֵה הַבַּיִת וּמְקוֹמָם שֶׁל רָהִיטִים וַחֲפָצִים בּוֹ. כְּשֶׁנִּרְצֶה שֶׁחֵפֶץ כָּלְשֶׁהוּ יִהְיֶה בִּרְשִׁימַת הַחֲפָצִים שֶׁהַמַּחְשֵׁב מְנַהֵל מַעֲקָב אַחֲרֵיהֶם בַּבַּיִת, יִהְיֶה עָלֵינוּ לְבַצֵּעַ אֶת הַפְּעֻלּוֹת הַבָּאוֹת: לְהַרְאוֹת לַמַּחְשֵׁב, בְּעֶזְרַת מַצְלֵמַת וִידֵאוֹ מְיֻחֶדֶת הַמְּחֻבֶּרֶת אֵלָיו, אֶת הַחֵפֶץ מִכָּל צְדָדָיו. הַמַּחְשֵׁב יִקְלֹט אֶת צוּרָתוֹ, אֶת מִבְנֵהוּ וְאֶת צִבְעָיו שֶׁל הַחֵפֶץ וְיִשְׁמֹר אוֹתָם בְּזִכְרוֹנוֹ. כְּמוֹ־כֵן, נִצְטָרֵךְ לְהַטְבִּיעַ עַל הַחֵפֶץ, בְּעֶזְרַת מַכְשִׁיר מְיֻחָד לְכָךְ, פַּס זָעִיר. פַּס זָעִיר זֶה יַשְׁדִּיר אוֹתוֹת רַדְיוֹ חֲלוּשִׁים בְּיוֹתֵר, אוֹתוֹת שֶׁיִּהְיוּ מְיֻחָדִים רַק לְאוֹתוֹ הַחֵפֶץ. כְּשֶׁנִּרְצֶה לְאַתֵּר אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁל הַחֵפֶץ יְזַהֶה אוֹתוֹ הַמַּחְשֵׁב עַל־יְדֵי הַתְאָמַת הַמֵּידָע שֶׁנִּמְסַר עָלָיו לְאוֹתוֹ הַמֵּידָע הַמָּצוּי בְּזִכְרוֹנוֹ. לְאַחַר שֶׁיְּזַהֶה אוֹתוֹ, יְאַתְּרוֹ בְּאֶמְצָעוּת הָאוֹתוֹת הַחֲלוּשִׁים הַמְּשֻׁדָּרִים עַל יְדֵי הַחֵפֶץ.
מִכָּל מָקוֹם, גַּם בִּשְׁנַת 2010 כְּדַאי שֶׁתִּסְמְכוּ קֹדֶם־כֹּל עַל עַצְמְכֶם וְתִשְׁתַּדְּלוּ לִזְכֹּר הֵיכָן הִנַּחְתֶּם כָּל דָּבָר.

יוֹרָם אוֹרֶעַד

צחוק עולמי

ראשון חביב

אשה חולה רועדת על שולחן הניתוחים. "דוקטור", היא אומרת לדוקטור – "אני ממש רועדת מפחד. אתה מבין, זה הניתוח הראשון שלי..."גם שלי", מרגיע אותה הדוקטור.

קרן הנדי, כפר סבא
רחוב הכרמל 24/8

למה כובע

לפה: למה לג'ירף צוואר כה ארוך?
טנגו: כי היא לא סובלת ת'ריח של הרגליים שלה...

עפרה ספיר, מרכז ספיר,
ד.נ. ערבה 86825

השעה לא כלום

אמא שלחה את יוני פספוס לשאול את אביו מה השעה. כאשר חזר אמר לאמו – "השעה לא כלום..."
"מה פירושו?"
"פשוט מאוד", הסביר הפספוסון. "אבא אמר כי השעה חמש פחות חמש, אז בסך הכל השעה לא כלום..."

למה ככה ככה ?

המורה: יוני, למה לא הכנת את השיעורים היום?
יוני: ככה...
המורה: ככה זו לא תשובה.
יוני: למה?
המורה: ככה...

מאורת ומתבדח
משה יהלום

בדיחות משלכם נא לשלוח למדור "צחוק עולמי" "מעריב לילדים" קרליבך 2 תל אביב

מוֹנוֹפּוֹל – אַלּוּף הַמִּשְׂחָקִים

מִשְׂחָק לִפְעָמִים זֶה עֵסֶק רְצִינִי מְאֹד. מִי מֵאִתָּנוּ לֹא מַכִּיר אֶת הַ"מוֹנוֹפּוֹל"? וּבְכֵן, לְמִשְׂחָק זֶה יֵשׁ אַלִּיפוּת עוֹלָם. אַלִּיפוּת הָעוֹלָם הַשְּׁמִינִית נֶעֶרְכָה בְּיָמִים אֵלּוּ בְּלוֹנְדוֹן (אַנְגְּלִיָּה) וּבַמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן זָכָה יַפָּנִי בֶּן 36 בְּשֵׁם יָקוֹאוּ הָיָאקוּטָה. נֶאֱבַק עִמּוֹ עַל הַמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן מִתְחָרֶה... יִשְׂרְאֵלִי, נַעַר בֶּן 13 בְּשֵׁם חֵן שַׁבְּתַאי.
הַיָאקוּטָה זָכָה בְּהַרְבֵּה מְאֹד כֶּסֶף – 15,140 דּוֹלָר, וְחֵן זָכָה בְּאֶלֶף דּוֹלָר.
וּבְעִקְבוֹת הַתַּחֲרוּת מִצְטָרְפִים גַּם הָרוּסִים לַמִּשְׂחָק. בְּרוּסְיָה הוּא יִקָּרֵא "קַח מֵהַקֻּפָּה 200 רוּבָּל" (זֶה שֵׁם הַכֶּסֶף הָרוּסִי), וְתִהְיֶה זוֹ מַהֲדוּרָה מִסְפָּר 23 שֶׁל הַמִּשְׂחָק.

רחל שי

יֹפִי שֶׁל אַשְׁפָּה

שׁוּם דָּבָר לֹא הוֹלֵךְ לְאִבּוּד אֵצֶל הַחֶבְרֶ'ה הָאֵלֶּה, תַּלְמִידִים בְּבֵית־סֵפֶר בְּמִינְכֶן, גֶּרְמַנְיָה הַמַּעֲרָבִית.
גְּמַרְתֶּם לִשְׁתּוֹת? אַל תִּזְרְקוּ אֶת הַפַּחִית. הִיא עוֹד יְכוֹלָה לְהָבִיא תּוֹעֶלֶת. הַהוֹכָחָה לִפְנֵיכֶם: הַחֶבְרֶ'ה בְּבֵית־הַסֵּפֶר הַזֶּה אוֹסְפִים פַּחִיּוֹת רֵיקוֹת לָרֹב, מַדְבִּיקִים אוֹתָן עַל לוּחוֹת גְּדוֹלִים, מְרַסְסִים בִּצְבָעִים עַלִּיזִים – וְתוֹלִים עַל הַקִּירוֹת בְּמִסְדְּרוֹנוֹת בֵּית־הַסֵּפֶר, לְקִשּׁוּט.
קוֹנִים אֶת הָרַעְיוֹן? לְפָחוֹת לֹא מֻכְרָחִים פַּחִיּוֹת; אֶפְשָׁר לְנַסּוֹת עִם שְׁאֵרִיּוֹת שֶׁל כָּל מִינֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים, מִכָּל הַסּוּגִים.

אַרְאֵלָה אָשֵׁד

משתעשעים

שְׁנֵי רִבּוּעֵי קֶסֶם

לִפְנֵיכֶם שְׁנֵי רִבּוּעֵי־קֶסֶם אֶלָּא, שֶׁהַהַגְדָּרוֹת לָהֶם נִתְּנוּ בִּמְשֻׁתָּף וּבִמְעֹרְבָּב וַעֲלֵיכֶם לְשַׁבֵּץ כָּךְ שֶׁהֵם יִהְיוּ לְרִבּוּעֵי־קֶסֶם כְּלוֹמַר שֶׁאֶת הַמִּלִּים בִּמְאֻזָּן נִתָּן יִהְיֶה לִקְרֹא גַּם בִּמְאֻנָּךְ.
בְּהַצְלָחָה!

הַגְדָּרוֹת:
1) לִפְנֵי הַלַּיְלָה; 2) בַּעַל חֶדֶק; 3) פֶּתַח בַּחוֹמָה; 4) נְחַשׁ אַרְסִי; 5) רַבִּים כָּמוֹהוּ נִמְצָאִים עַל עֵץ; 6) כֶּרֶם

בֵּין הַפּוֹתְרִים יוּגְרַל מַחְשֵׁב כִּיס

מָה הַמִּלָּה הַמְּשֻׁתֶּפֶת.

לִפְנֵיכֶם הַגְדָּרוֹת לְמִלִּים.
לְאַחַר שֶׁתִּמְצְאוּ אוֹתָן נַסּוּ לִמְצֹא עוֹד מִלָּה אַחַת מְשֻׁתֶּפֶת לְכֻלָּן וְכָךְ שֶׁאִם תְּחַבְּרוּ אֶת הַמִּלָּה הַזֹּאת לְכָל אַחַת מֵהַמִּלִּים שֶׁמְּצָאתֶם – הֵן תְּקַבֵּלְנָה מוּבָן חָדָשׁ.
1. אֵיבְרֵי הַהֲלִיכָה 2. עִתּוֹן בֹּקֶר נָפוֹץ 3. מְבַלְבֵּל, נוֹתֵן פְּרָחִים 4. מַצֶּבֶת זִכָּרוֹן 5. בּוֹ נוֹשְׂאִים מַעֲרָכִים מֵהַחֲנוּת 6. טָס בָּאֲוִיר 7. נוֹזֵל חִיּוּנִי נָפוֹץ 8. מַתֶּכֶת קָשָׁה.

בַּמֶּה הֵם הִתְבּוֹנְנוּ

ארבעה ילדים ישבו וצפו בְּשִׁדּוּר טֶלֶוִיזְיָה. הֲתוּכְלוּ עַל פִּי שְׁמוֹתֵיהֶם לְגַלּוֹת בַּמֶּה הֵם צָפוּ?

לֵיאָת יוֹסֵף אֵלִי וְאָדָם.

בֵּין הַפּוֹתְרִים יוּגְרַל מַחְשֵׁב כִּיס

מימי

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א

הרפתקאות מלפפון פרק 16 כתב וצייר אורי פינק

